ØKONOMI OG POLITIK

27. ÅRGANG NR. 1 JAN.-MARTS 1953

Indhold

FN's virksomhed i 1952 1
Den norske lov af juni 1953 om priser og konkurrence-reguleringer 13
Tysklandsproblemet 26
Institutet for Historie og Samfundsøkonomi 40
Den internationale økonomiske situation 44
Den økonomiske udvikling i Danmark 69
Politisk kronik 79

Kvartalsskrift udgivet af

INSTITUTET FOR HISTORIE OG SAMFUNDSØKONOMI

EJNAR MUNKSGAARD . KØBENHAVN 1953

FN's VIRKSOMHED I 1952

Af PREBEN V. ASKGAARD

Sikkerhedsrådet har i det forløbne år afholdt ialt 42 møder; det 570. møde fandt sted 17. januar, og året sluttede med det 611. møde 23. december. Følgende spørgsmål har været til behandling: Indien-Pakistan, regulering og nedskæring af almindelige rustninger og væbnede styrker, optagelse af nye medlemmer, Tunis, en appel til staterne om at tiltræde og ratificere Genève-protokollen af 1925 om forbud mod at anvende bakteriologiske krigsmidler og en anmodning om undersøgelse af påstået bakteriologisk krigsførelse.

I *Kashmir* har der været våbenhvile mellem Indien og Pakistan siden 1. januar 1949, men der er stadig uenighed mellem de to parter om antallet og arten af de styrker, som må blive tilbage på de to sider af våbenhvilelinien, når demilitariseringsperioden er udløbet. Det er trods ihærdige anstrengelser ikke lykkedes dr. Frank P. Graham at komme meget videre i årets løb. På hans forslag vedtog Sikkerhedsrådet 23. december, at Pakistan måtte holde mellem 3.000 og 8.000 mand på sin side af linien og Indien mellem 12.000 og 18.000 mand på sin side, og på dette grundlag vil der blive forhandlet videre i 1953.

Spørgsmålet om *Genève-protokollen af 1925* kom frem på Sikkerhedsrådets møde 18. juni. Sovjetunionen, der havde foranlediget Sikkerhedsrådet sammenkaldt, fremhævede, at kun „et ubetydeligt mindretal" af de 48 stater, der havde underskrevet og tiltrådt protokollen, endnu ikke havde ratificeret den, nemlig U.S.A., Japan, Brasilien, Nicaragua, El Salvador og Uruguay. I betragtning af at protokollen forpligtede parterne til på enhver måde at bestræbe sig for at formå andre stater til at tiltræde den, burde Sikkerhedsrådet vedtage en appel herom. U.S.A. svarede, at præsident Truman i 1947 havde strøget Genèveprotokollen på listen over traktater, der skulle forelægges Senatet, fordi den var utidssvarende. De fleste lande, også Sovjetunionen, havde nemlig taget to væsentlige forbehold ved deres ratifikation: frihed til at bruge giftgas eller bakteriologiske krigsmidler mod enhver stat, der ikke har ratificeret protokollen eller mod enhver stat, som underskriveren erklærer, har brugt disse krigsmidler. På baggrund af de russiske *beskyldninger mod FN-kommandoen i Korea for bakteriologisk krigsførelse* kunne det ses, hvor farlige disse reservationer var. Derfor foreslog U.S.A., at man ikke længere skulle udveksle løfter om disse krigsmidler, men helt udrydde dem i forbindelse med en almindelig nedrustning. Anklagerne mod FN-kommandoen var blevet fremsat i nedrustningskommissionens første møder i marts og skarpt tilbagevist. Nu foreslog U.S.A. i Sikkerhedsrådets møde

20. juni, at det internationale Røde Kors skulle anmodes om at undersøge disse beskyldninger og indberette herom til rådet. Men forslaget strandede, fordi Sovjetunionen 23. juni insisterede på, at forslaget ikke kunne diskuteres uden deltagelse af repræsentanter for Kina og Nordkorea, hvad de øvrige medlemmer af rådet ikke ville gå med til. Sovjetunionens forslag om Genève-protokollen blev forkastet 26. juni med 10 stemmer mod 1.

De øvrige spørgsmål, der er behandlet i Sikkerhedsrådet, vil blive gennemgået i forbindelse med Generalforsamlingen.

Det økonomiske og sociale Råd holdt i det forløbne år en ekstraordinær og den ordinære 14. samling. På 6. Generalforsamlings opfordring holdt rådet sin første ekstraordinære samling i New York 24. marts og vedtog nye direktiver til *Menneskerettighedskommissionen*. De gik ud på, at kommissionen skulle udarbejde to konventionsudkast, et om civile og politiske rettigheder og et om økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder. Derved håbede man at kunne fremskynde udarbejdelsen og vedtagelsen af menneskerettighedskonventionerne. Desuden skulle følgende bestemmelse indsættes i den ene eller i begge konventioner: „Alle folk skal have ret til selvbestemmelse". Efter disse direktiver opfordredes kommissionen til at fuldende sit arbejde, således at resultatet kunne komme til behandling på rådets 14. ordinære samling og videresendes til 7. Generalforsamling til endelig afgørelse, hvilket kommissionen dog ikke nåede.

Rådet holdt derefter sin *14. samling* i New York 20. maj–1. august. Da Rådet står under Generalforsamlingens myndighed og dets resolutioner derfor først bliver endelig afgjort dér, skal kun de vigtigste omtales her: finansiering af økonomisk udvikling, finansiering af den tekniske hjælp til underudviklede lande, forholdsregler til sikring af verdensøkonomiens stabilitet og fuld beskæftigelse, sociale forholdsregler på grundlag af den første rapport over verdens sociale situation, videreudvikling af velfærdsarbejdet for børn, konventionsudkast om kvinders politiske rettigheder.

Formynderskabsrådet har holdt sine to normale møder. *Den 10. samling,* „Stillehavs-samlingen", foregik i New York 27. februar–1. april. Her behandledes de årlige beretninger fra Vest-Samoa, New Guinea, Nauru og Stillehavsøerne (Marshalløerne, Marianerne og Carolinerne), indsendt af formynderstaterne New Zealand, Australien (Ny Guinea og Nauru) og U.S.A. De blev som sædvanligt omhyggeligt gennemgået i overværelse af sagkyndige repræsentanter fra formynderne. Derefter fremsatte rådet sine kommentarer og anbefalinger. Med hensyn til New Guinea udtalte rådet håbet om, at hele det uhyre område ville komme under administrativ kontrol i løbet af 1954, at flere indfødte ville blive uddannet til at overtage ansvarlige embeder og i det hele fik større andel i deres egne politiske og økonomiske anliggender. Overfor Nauru udtryktes bekymring for befolkningens fremtid, når hovedindtægtskilden, fosfatforekomsterne, er blevet udtømt. Som helhed understregedes nødvendigheden af forbedrede undervisningsforhold, særlig på Vest-Samoa og Stillehavsøerne. Det kneb hårdt med den højere undervisning. En ny og bedre fremgangsmåde ved behandlingen af de mange andragender fra formynderskabsområderne blev vedtaget, idet der blev oprettet et stående udvalg for andragender, der ikke blot skulle træde sammen ved Formynderskabsrådets samlinger, men også mellem

samlingerne, når det skønnedes nødvendigt. Den 10. samling blev stillet overfor ikke færre end 300 andragender, hvorfor denne reform er i høj grad påkrævet. Endvidere blev der truffet forberedelser til et besøg i de vestafrikanske formynderskabsområder, og et særligt udvalg blev nedsat til at studere de måder, hvorpå områdernes indfødte befolkning kunne knyttes nærmere til Formynderskabsrådets arbejde.

Rådets *11. samling,* „Afrika-samlingen", fandt sted i New York 3. juni–24. juli og fik udrettet et stort arbejde. Rådet behandlede det største antal årlige beretninger i dets historie, nemlig fra alle 7 afrikanske formynderskabsområder: Ruanda-Urundi (Belgien), Cameroon (Frankrig), Cameroon (England), Togoland (Frankrig), Togoland (England), Somaliland (Italien), Tanganyika (England). Rådets forslag omfattede forbedringer i områderne af politisk, økonomisk, social og undervisningsmæssig art. Belgien opfordredes til at ophæve indskrænkningerne i den indfødte befolknings bevægelsesfrihed; i Togolandene tiltrængtes en hurtigere udvikling på de sundheds- og undervisningsmæssige områder; i engelsk Cameroon blev der gjort for lidt for befolkningens politiske opdragelse; en større beskyttelse af de indfødtes rettigheder til jorden og skovene tiltrængtes i fransk Cameroon, og endelig anså rådet det for væsentligt for Tanganyikas hele fremtidige udvikling, at de økonomiske planer fik et større omfang. For første gang forelå en årsberetning fra den italienske administration af Somaliland. Da dette land skal være uafhængigt i 1960, betonede rådet, at det gjaldt om at udvikle og øge den indfødte befolknings andel i styret.

Også denne gang havde formynderskabsområdernes befolkning benyttet sig af deres ret til at indsende andragender, hvoraf der forelå 356. Ved hjælp af det nye stående udvalg for andragender, lykkedes det at få afviklet over 300. Sammen med årsberetningerne fra Østafrika behandledes den rapport om det periodiske besøg, der var blevet aflagt i de østafrikanske formynderskabsområder i 1951. Det er ikke underligt, at Formynderskabsrådets årsrapport til Generalforsamlingen nu er den største af hovedorganernes årsrapporter: 288 store, tospaltede sider foruden kort over alle 11 formynderskabsområder.

Den mellemfolkelige Domstol har haft et ret travlt år. Domme er blevet afsagt i 3 sager, bl. a. afgjorde domstolen den 22. juli med 9 stemmer mod 5, at den ikke har kompetence i sagen mellem England og Persien om den persiske nationalisering af olieindustrien.

7. Generalforsamlings 1. del, 14. oktober–22. december.

Generalforsamlingen trådte for første gang sammen i FN's nye hovedkvarter på Manhattan i New York. I den store mødesal er der plads til ca. 2000 mennesker; 636 delegerede, 270 observatører, 234 pressefolk og 800 besøgende.

Canadas udenrigsminister, *Lester Pearson,* blev valgt til forsamlingens præsident. Af de nordiske delegerede blev *T. Thors,* Island, valgt til rapportør for 1. udvalg, *Finn T. B. Friis,* Danmark, til viceformand for 5. udvalg og *Erling Wikborg,* Norge, til rapportør for 6. udvalg. Der var 76 punkter på dagsordenen, hvoraf man ikke nåede de 9. Ialt vedtog forsamlingen 98 resolutioner.

Generaldebatten afspejlede som sædvanlig verdens mest brændende storpolitiske spørgsmål. Mange havde ønsket den udsat på grund af det amerikanske præsidentvalg. Men den begyndte allerede 16. oktober og varede i første omgang til 20. oktober. Den blev genoptaget 10.–13. november. I første omgang talte 20 landes repræsentanter, og i anden omgang deltog 25 i debatten. Fra Norden bidrog denne gang Sverige.

To problemkomplekser dominerede i de fleste taler: Korea og bevægelsen for selvstændighed og ligeberettigelse blandt de farvede og afhængige folkeslag. Koreadebatten var meget bitter, og talerne stod meget stejlt overfor hinanden. Østblokken kaldte amerikanernes politik i krigsfangespørgsmålet for „tvangstilbageholdelse" og forlangte fuldstændig hjemsendelse, således som det efter deres mening ordret stod at læse i Genève-konventionen af 1949 om krigsfangers behandling. Så at sige alle andre lande, også Indien og de arabiske lande, ville ikke gå med til anvendelse af tvang ved hjemsendelsen. Det andet problemkompleks drejede sig først og fremmest om Sydafrika og fransk Nordafrika. Den sydafrikanske Union og Frankrig hævdede, at FN ifølge pagten ikke har kompetence til at blande sig i de enkelte staters indre anliggender, medmindre de udgør en trusel mod freden, og det var der ikke tale om her. Indien og araberstaterne hævdede heroverfor, at disse spørgsmål er så vigtige, at FN står og falder med den rigtige løsning af dem.

Den svenske udenrigsminister, *Østen Undén,* der tog ordet 16. oktober, understregede betydningen af international voldgift ved løsningen af retslige konflikter. Sverige havde forgæves søgt at få Sovjetunionen med hertil i anledning af striden om søterritoriets udstrækning i Østersøen og nedskydningen af de svenske flyvemaskiner. I forbindelse med en kort gennemgang af disse spørgsmåli gav han udtryk for sin anerkendelse af den måde, hvorpå England og Norge havde afgjort deres strid om den norske søgrænse. Den kommunistiske „freds"-offensiv havde helt glemt den gamle fredsbevægelses krav om voldgift i internationale forhold, men ville få større realitet, hvis den opfordrede staterne til at akceptere tvungen international voldgift i retskonflikter.

Korea: 18. oktober udsendte FN-kommandoen til underretning for Generalforsamlingen en specialrapport om den militære situation og våbenstilstandsforhandlingerne. Siden disse var begyndt 16 måneder tidligere havde ingen af parterne foretaget offensive aktioner, men der havde på den anden side været konstant og ofte heftig militær kontakt med deraf følgende alvorlige tab. FN-kommandoens militære mål havde været at sikre sine styrker mod en eventuel offensiv.

Generalforsamlingens 1. udvalg, det politiske udvalg, afholdt 26 møder om Korea 23. oktober–2. december. FN-kommandoen havde udsat våbenstilstandsforhandlingerne 8. oktober på grund af fortsat uenighed om krigsfangernes hjemsendelse. Meningsforskellighederne på de to sider var nu indskrænket til dette ene spørgsmål: om *alle* krigsfanger skulle hjemsendes, om nødvendigt med magt. Det var dette dødvande, Generalforsamlingen skulle bringe forhandlingerne over.

Ligesom ved generaldebatten hævdede Vyshinsky, Sovjetunionen, under diskussionerne i 1. udvalg, at FN-kommandoens standpunkt: at krigsfangerne ikke

måtte hjemsendes med magt, var ulovligt ifølge Genève-konventionen af 12. august 1949 om behandling af krigsfanger. Vyshinsky henviste til artiklerne 7 („Krigsfanger kan i intet tilfælde helt eller delvis give afkald på de rettigheder, der sikres dem ved nærværende konvention eller eventuelt ved de i foregående artikel omhandlede særlige overenskomster") og 118 („Krigsfanger skal ved de aktive fjendtligheders ophør ufortøvet frigives og hjemsendes ..."). Der opstod en dyst mellem Vyshinsky og Acheson, U.S.A., om den juridiske fortolkning af disse artikler, hvori megen skarpsindighed blev lagt for dagen. Vyshinsky konkluderede, at disse artikler forpligtede FN-kommandoen til at hjemsende *alle* krigsfanger uden hensyn til deres ønsker, mens Acheson, og med ham de fleste andre delegerede hævdede, at Genève-konventionen var lavet for at beskytte krigsfangernes rettigheder og ikke så meget rettighederne for de stater, hvori de var statsborgere.

Der blev fremsat 5 resolutionsforslag. Det første blev fremsat af U.S.A. på 21 staters vegne, hvoriblandt Danmark, Norge og Island, og indeholdt bl. a. en opfordring til Pekingregeringen og de nordkoreanske myndigheder om at gå med til en våbenstilstand, som anerkendte alle krigsfangers ret til hjemsendelse og ikke tillod brug af magt ved hjemsendelsen. Det andet blev fremsat af Sovjetunionen, hvorefter der skulle nedsættes en kommission, der skulle bemyndiges til at bilægge Koreastriden på grundlag af fuldstændig hjemsendelse af krigsfangerne. Så var man lige vidt.

Derefter blev der fremsat forslag af Mexico, Peru og Indien. Det sidste samlede snart hele interessen omkring sig, og det blev efter forskellige ændringer (den ene på dansk initiativ) vedtaget af Generalforsamlingen 3. december med 54 stemmer mod de 5 øststaters; Kina afholdt sig fra at stemme. Det indiske forslag slog i indledningen principielt fast, at frigivelsen og hjemsendelsen af krigsfanger skulle finde sted i overensstemmelse med Genève-konventionen, men at der ikke skulle bruges magt overfor krigsfanger for at forhindre eller for at sørge for, at de vendte tilbage til deres hjemlande. For at lette alle krigsfangers hjemrejse skulle der oprettes en hjemsendelseskommission, til hvilken alle krigsfangerne skulle overgives. Kommissionen skulle enten bestå af repræsentanter for Czechoslovakiet, Polen, Sverige og Schweiz eller repræsentanter for 4 stater, der ikke deltager i fjendtlighederne, 2 udpeget fra hver side, dog ikke repræsentanter for stater, som er faste medlemmer af Sikkerhedsrådet. Der skulle øjeblikkeligt finde en klassifikation af krigsfangerne sted på grundlag af nationalitet og bopæl, som det var blevet foreslået af den nordkoreanske og den kinesiske øverstkommanderende. Efter klassifikationen skulle krigsfangerne straks frit kunne vende tilbage til deres hjemlande. Hver part i konflikten skulle have ret og adgang til, på den måde som kommissionen foreskrev, at forklare de krigsfanger, som „hørte til dem", hvilke rettigheder de havde, og til at give krigsfangerne oplysninger om ethvert forhold, som havde med deres tilbagerejse til hjemlandet at gøre og særlig om deres fuldstændige frihed til at vende tilbage. Kommissionen skulle på sit første møde og før en våbenstilstand enes om at udnævne en opmand, der til enhver tid skulle stå til kommissionens rådighed og fungere som formand, hvis man ikke besluttede noget andet. Hvis kommissionen ikke kunne blive enig om udnævnelsen af opmanden inden 3 uger efter sit første møde, skulle dette

spørgsmål henvises til Generalforsamlingen. Når der var gået 90 dage, efter at våbenstilstandsaftalen var underskrevet, skulle afgørelsen af de krigsfangers skæbne, hvis tilbagerejse til hjemlandet ikke måtte være blevet gennemført, overlades til den politiske konference, som skulle sammenkaldes i henhold til art. 60 i udkastet til våbenstilstandsaftale, med anbefalinger om, hvad man burde gøre med dem, herunder forslag om en dato for fangenskabets ophør. Hvis der efter yderligere 30 dage fandtes nogen krigsfanger, som ikke var blevet hjemsendt, eller hvis fremtid ikke var blevet bestemt af den politiske konference, skulle ansvaret for deres ve og vel, og for hvad der senere skulle gøres med dem, overføres til FN, som i alle spørgsmål, som angik dem, skulle handle i nøje overensstemmelse med folkeretten.

Sovjetunionen stillede ændringsforslag til det indiske forslag. 11 af forslagets 17 artikler var blevet slettet, ligeledes forbudet mod magtanvendelse. Klassifikationen var blevet opretholdt, men det indiske forslags bestemmelse om, at krigsfangerne efter klassifikationen „straks frit skal kunne vende tilbage til deres hjemlande", var blevet ændret til, at de „straks skal vende tilbage til deres hjemlande". Det førnævnte russiske forslag og disse ændringsforslag blev forkastet både i udvalget og i forsamlingen.

Lester Pearson telegraferede 5. december det vedtagne forslag til Peking og Nordkorea, idet han samtidig opfordrede til at akceptere det for at lette mulighederne for „en konstruktiv og varig fred i Korea."

14. og 17. december forkastede kineserne og nordkoreanerne forslaget, fordi det efter deres mening var ulovligt, unfair og urimeligt.

Selvom det ikke blev sagt direkte, fremgik det tydeligt af forhandlingerne, at østblokkens stejle holdning overfor FN's altovervældende flertal i krigsfangespørgsmålet, var dikteret af bekymring for fremtidige konsekvenser af selv en begrænset anerkendelse af frivillighedsprincippet.

Tunis: 2. april bad 11 arabisk-asiatiske stater Sikkerhedsrådet om at overveje den „alvorlige situation i Tunis" og tage de nødvendige forholdsregler til at gøre ende på den, idet de mente, at den bragte opretholdelsen af mellemfolkelig fred og sikkerhed i fare. I Sikkerhedsrådets møde 2 dage efter modsatte Frankrig sig, at spørgsmålet blev optaget på dagsordenen, fordi en overenskomst, der var blevet afsluttet mellem Frankrig og Beyen, havde fjernet den situation eller tvist i FN-pagtens forstand, der måske havde været før. Ved afstemningen 14. april stemte 5 (Brasilien, Chile, Kina, Pakistan, Sovjetunionen) for spørgsmålets optagelse på dagsordenen, mens 2 (Frankrig og England) stemte imod, og 4 (Grækenland, Nederlandene, Tyrkiet, U.S.A.) afholdt sig fra at stemme. Da der kræves 7 stemmer for et spørgsmåls optagelse på dagsordenen, var det dermed faldet.

20. juni anmodede 13 arabisk-asiatiske lande om at få Generalforsamlingen indkaldt til en særlig samling, fordi situationen i Tunis var blevet forværret. Da Sikkerhedsrådet havde nægtet at optage spørgsmålet på sin dagsorden, var Generalforsamlingen ifølge pagten kompetent til at overveje det. For at imødekomme en sådan anmodning kræves der simpelt flertal blandt medlemmerne d.v.s. 31. Heller ikke denne gang lykkedes det for forslagsstillerne, idet kun 25 stemte for, mens 27 stemte imod.

30. juli anmodede de samme stater om at få Tunis opført på 7. Generalforsamlings dagsorden. Det lykkedes. Men allerede under sagens behandling i Generalkomitéen (der indstiller den endelige dagsorden til Generalforsamlingen), indtog Frankrig det standpunkt, at det ville betragte en eventuel FN-behandling af Tunisspørgsmålet som en indblanding i Frankrigs indre anliggender, hvorfor det ikke ville deltage i nogen diskussion eller afstemning om optagelse på dagsordenen.

Dette standpunkt blev som allerede nævnt opretholdt under generaldebatten og blev ført ud i sine yderste konsekvenser derved, at Frankrig nægtede at være til stede i 1. udvalg under sagens behandling. På forslagsstillernes vegne bestred Irak, at pagtens bogstav forhindrede spørgsmålets behandling i FN og tilføjede, at FN på sin kreditside netop havde sit bidrag til at skaffe afhængige folk deres uafhængighed: Indonesien, Libyen, Eritrea, og senere vil Somaliland følge efter (1960).

I 1. udvalg fremsatte Pakistan på de 13 landes vegne et resolutionsforslag, der opfordrede Frankrig til at genoptage forhandlingerne med „det tunesiske folks rette repræsentanter for at virkeliggøre selvbestemmelsesretten og muliggøre opfyldelsen af det tunesiske folks nationale aspirationer". Et 3-magts udvalg skulle medvirke hertil. Men flertallet mente, at dette forslag gik for vidt. Norges delegerede, Finn Moe, advarede mod at stemme for yderliggående resolutioner, som man på forhånd vidste ikke kunne gennemføres på grund af manglende samarbejde fra de medlemsstaters side, som faktisk havde afgørelsen i deres hænder. Samtidig rettede han en indtrængende appel til den franske regering om at imødekomme kravene om selvbestemmelsesret fra de nationale bevægelser i Tunis og Marokko. Endvidere tilsagde han Norges støtte til et af 11 latinamerikanske stater fremsat forslag, der efter Norges mening ikke gik længere, end det var klogt at gå, hvis der skulle ydes et praktisk bidrag til løsning af problemet.

Det latinamerikanske forslag blev vedtaget af udvalget. Det udtrykte sin tillid til, at Frankrigs regering, som et led i sin erklærede politik, vil søge at fremme den effektive udvikling af det tunesiske folks frie institutioner i overensstemmelse med pagtens formål og principper og udtrykte håbet om, at parterne vil fortsætte forhandlingerne så hurtigt som muligt med sigte på at indføre selvstyre for tuneserne i overensstemmelse med vedkommende bestemmelser i FN-pagten. 45 stemte for. Luxemburg, Belgien og Sydafrika stemte imod, fordi de bestred forsamlingens kompetence til at behandle spørgsmålet. Australien, England og Nederlandene afholdt sig fra at stemme af samme grund, mens østblokken afholdt sig fra at stemme, fordi de anså resolutionen for at være for svagt udformet. Forslaget blev vedtaget i forsamlingen 17. december.

Efter lignende retningslinier vedtog forsamlingen 2 dage efter en resolution om *Marokko.*

Sydafrika: I dette evigt tilbagevendende spørgsmål skete der to ting. Der blev nedsat to hjælpeorganer: en „Good Offices Commission", bestående af Cuba, Jugoslavien og Syrien, til at tilbyde sin hjælp i forhandlingerne mellem Sydafrika og Indien om behandlingen af folk af indisk oprindelse i Sydafrika, og en komité, til hvilken Pearson udpegede Ralph Bunche fra FN-sekretariatet,

Hernan Santa Cruz fra Chile og Jaime Torres Bodet fra Mexico, til nærmere at undersøge den racesituation, der var opstået i Sydafrika som følge af regeringens apartheid-politik. Som sædvanligt betragtede Sydafrika det som indblanding i indre anliggender og anså derfor resolutionerne for ugyldige, men erklærede sig for det indiske spørgsmåls vedkommende rede til at løse det uafhængigt af FN.

Østrig: Mod Sovjetunionens og de 4 øvrige østeuropæiske staters protest blev der vedtaget en appel til Sovjetunionen, England, U.S.A. og Frankrig om at gøre sig fornyede anstrengelser for at nå frem til en østrigsk fredstraktat, så okkupationen kunne ophøre og Østrig blive helt suverænt igen. Østlandene henholdt sig til pagtens art. 107, der drejer sig om behandlingen af tidligere fjendestater, i hvilken FN ingen kompetence har. Men de andre stater hævdede, at Østrig i henhold til Moskva-erklæringen ikke kunne betragtes som tidligere fjendestat.

Palæstina: Det er stadig ikke lykkedes at gøre de ca. 900.000 arabiske Palæstinaflygtninge til selvhjulpne mennesker, enten ved en tilbagevenden til Palæstina eller ved fast bosættelse i de arabiske stater, hvori de befinder sig nu. 6. Generalforsamling havde vedtaget et 3 års hjælpeprogram med en udgift på 50 mill. dollars til nødhjælp og 200 mill. dollars til konstruktive arbejder og bosættelser. Man forhøjede nu nødhjælpsbudgettet for 1952–53 med 5 mill. til 23 mill. dollars. Direktøren for FN's hjælpeaktion for Palæstinaflygtninge regnede med, at de igangværende arbejdsprogrammer ville lette mulighederne for at gøre flygtningene selvhjulpne i deres nuværende opholdslande og henviste i denne forbindelse særlig til de store planer i Jordan med støtte fra U.S.A. og England. Iøvrigt blev hjælpeaktionens arbejde rosende omtalt af de fleste talere.

I forbindelse med en arabisk klage over det arbejde, der var blevet udført af mæglingskommissionen for Palæstina, meddelte kommissionens formand, at der ikke siden sidst i 1951 havde fundet forhandlinger sted mellem de arabiske stater og Israel om den endelige fredslutning. Den arabiske klage blev forkastet.

Optagelse af nye medlemmer: Sikkerhedsrådet havde ikke i det forløbne år kunnet enes om at anbefale Generalforsamlingen at optage nye stater i FN. Forsamlingen har beskæftiget sig med dette spørgsmål siden 1947 og nedsatte denne gang en komité, bestående af repræsentanter for 19 lande, til at foretage et detailleret studium af alle de faktorer, der spillede ind. Herunder skulle pagtens bestemmelser, debatterne og beslutningerne i FN's organer, inclusive Den mellemfolkelig Domstols responsa, tages i betragtning. Desuden vedtog forsamlingen at udtale, at Japan, Viet Nam, Cambodia, Laos, Libyen og Jordan opfylder betingelserne for medlemsskab og derfor bør optages, hvorfor Sikkerhedsrådet anmodedes om at tage denne afgørelse til efterretning under behandlingen af disse landes ansøgninger. Men da Sovjetunionen stemte imod og har vetoret i Sikkerhedsrådet, er spørgsmålet ikke kommet sin løsning nærmere.

Eritrea: På 5. Generalforsamling i 1950 var der blevet vedtaget en detailleret plan, hvorefter denne tidligere italienske koloni skulle danne en federal enhed med Abessinien under den abessinske krone. Desuden udpegedes en FN-kommissær for Eritrea til at udarbejde en forfatning. Den blev til i samråd med

alle dele af befolkningen og blev vedtaget enstemmigt af en repræsentativ forsamling, valgt ved hemmelig afstemning, 10. juli 1952 og ratificeret af kejseren 11. august. En måned efter ratificerede kejseren forbundsloven. Den abessinske udenrigsminister takkede på Generalforsamlingen FN for løsningen af Eritreaspørgsmålet og afgav en højtidelig erklæring om, at Abessinien „i de mindste detailler" ville respektere Eritreas lokale selvstyre og forbundsloven.

Som nævnt måtte flere spørgsmål udskydes til Generalforsamlingens 2. del i 1953, deriblandt nedrustningsspørgsmålet og spørgsmålet om bakteriekrigsførelsen i Korea.

Økonomiske spørgsmål: Det vedtoges at opfordre medlemsstaterne til ialt at yde 25 mill. dollars i 1953 til FN's udvidede tekniske hjælpeprogram for de underudviklede lande, da denne hjælp bidrog til at hæve levestandarden i disse lande.

Finansiering af den økonomiske hjælp til de underudviklede lande er blevet et vigtigt spørgsmål. For at søge denne fremmet anmodedes Det økonomiske og sociale Råd om at udarbejde en plan om dannelse af et internationalt gave- og lånefond til næste Generalforsamling. Med det samme formål for øje skulle rådet sammen med Den internationale Bank arbejde videre med spørgsmålet om oprettelse af et internationalt finansinstitut samt undersøge, hvad FN og dets særlige institutioner kan gøre for at stimulere privat investering i de underudviklede lande, som er ganske utilstrækkelig i forhold til behovet.

Til fremme af jordreformer blev der vedtaget to resolutioner.

Endelig blev der vedtaget en resolution, hvorefter FN's medlemsstater anerkender hvert lands ret til nationalisering og fri udnyttelse af sine nationale hjælpekilder. I udvalget advarede flere delegerede mod denne resolution, fordi den kunne forskertse den tillid, der var nødvendig for forøgelsen af privat investering. Af denne grund vedtog forsamlingen et indisk ændringsforsalg, der tog sigte på at reducere resolutionens mulige uheldige virkning på investering af privat kapital.

Sociale, humanitære og kulturelle spørgsmål: Med 46 stemmer mod 0 vedtoges det at fremlægge konventionen om kvinders politiske rettigheder til underskrivelse. Polen, Saudi Arabien, Ukraine, Sovjetunionen, Yemen, Afghanistan, Hviderusland, Czechoslovakiet, Ecuador, Ægypten og Iran afholdt sig fra at stemme. Denne historiens første internationale konvention om kvinders rettigheder indeholder følgende 3 artikler:

1. Kvinder skal have ret til at stemme ved alle valg på samme vilkår som mænd.

2. Kvinder skal være valgbare til alle offentlig valgte organer, oprettet ved national lov, på samme vilkår som mænd.

3. Kvinder skal have ret til at indtage offentlige hverv og at udøve alle offentlige funktioner, fastsat ved national lov, på samme vilkår som mænd.

Endnu en konvention fremlagdes til underskrivelse, nemlig konventionen om international ret til berigtigelse, der tilsigter at give stater, der bliver udsat for falske nyhedsudsendelser fra et nyhedsbureau, mulighed for at sikre en berigtigelse tilsvarende offentliggørelse.

På grundlag af arbejdet i kommissionen for menneskerettigheder blev der vedtaget 3 resolutioner om selvbestemmelsesretten. Den første anbefaler medlemsstaterne at opretholde princippet om folkenes og nationernes selvbestemmelse, støtte retten til selvbestemmelse i områder under deres administration – gennem folkeafstemninger eller andre anerkendte demokratiske midler, fortrinsvis under FN's auspicier – og sikre de indfødte befolkningers direkte deltagelse i områdernes lovgivende og udøvende organer. Den anden anbefaler de administrerende stater frivilligt at indsende detaillerede oplysninger om selvstyrets omfang i områderne og deres politiske fremskridt samt hvilke forholdsregler, der er blevet taget til fremme af deres evne til selvstyre, til tilfredsstillelse af deres politiske aspirationer og til fremme af den gradvise udvikling af deres frie politiske institutioner. Den tredje anmoder menneskerettighedskommissionen om at udarbejde yderligere anbefalinger om international respekt for folkenes selvbestemmelsesret.

25. juli 1951 underskrev 24 stater i Genève konventionen om flygtninges retsstilling. Hidtil har kun Danmark ratificeret den; der kræves 6 ratifikationer, før den kan træde i kraft. På samme møde udarbejdedes et protokoludkast om statsløse personers stilling, der gik ud på at give de vigtigste bestemmelser i flygtningekonventionen anvendelse på de statsløse, som ikke er flygtninge. Generalforsamlingen vedtog nu en resolution, der anmoder generalsekretæren om at oversende staternes og forsamlingens bemærkninger til protokoludkastet til Det økonomiske og sociale Råd og anmoder rådet om at tage skridt til, at protokollen kan underskrives, såsnart flygtningekonventionen træder i kraft. Endvidere vedtoges efter behandlingen af rapporten fra FN's højkommissær for flygtninge to resolutioner, der understreger nødvendigheden af økonomisk støtte til højkommissærens særlige fond for nødstedte flygtninge og appellerer til medlemsstaterne om at give flygtningene de samme udvandringsmuligheder som staternes egne borgere.

FN's internationale børnehjælpsfond blev hyldet for sin indsats: 89 hjælpeplaner under udfoldelse i 49 lande og hjælp til børn i 72 lande og områder, særligt de underudviklede. Det betød et permanent bidrag til millioner af børns velfærd. Forsamlingen opfordrede regeringer og privatpersoner til at yde 20 mill. dollars for 1953.

Spørgsmål vedrørende ikke-selvstyrende områder: Under behandlingen af Formynderskabsrådets rapport i 4. udvalg vakte spørgsmålet om Wa-meru stammen i Tanganyika den heftigste diskussion. Også stammens egne repræsentanter fik lejlighed til at tale i udvalget. De anmodede om at få tilbagegivet land, som nogle af stammens medlemmer med magt var blevet fjernet fra for mere end et år siden. Flere stater rettede voldsomme angreb mod de engelske administrationsmyndigheder, der forsvarede sig med, at flytningen var blevet foretaget, fordi stammen ikke kunne klare sig i dette landområde, som efter flytningen nu blev mere rationelt udnyttet. Stammens repræsentanter hævdede her-

overfor, at de var blevet flyttet til et område med usundt klima. Udvalget vedtog at opfordre administrationsmyndighederne til straks at give stammen landet tilbage. Men dette forslag opnåede ikke vedtagelse i forsamlingen, fordi England hævdede, at kun en mindre del af stammen var blevet berørt af flytningen, og at det ikke kunne opfylde anmodningen.

Derimod vedtoges et forslag, der udtalte håbet om, at de administrerende myndigheder ville optage kvalificerede indfødte i deres delegationer til Formynderskabsrådet. Det har længe været ønsket fra mange sider at få de indfødte direkte med i rådets arbejde.

I Togoland, der er delt i en britisk og fransk administreret del, udgør Ewefolket den største befolkningsgruppe. Lige siden 1947 har dette folk bedt om at blive forenet under eet styre. Som grundlag for forhandlingerne i 4. udvalg forelå rapporten fra det periodiske besøg i Vestafrika. Indfødte repræsentanter deltog i møderne, hvis resultat blev en resolution, der anbefalede administrationsmagterne at gøre alt for at opnå en „hurtig, konstruktiv og rimelig løsning". De anmodedes endvidere om at forhandle med de politiske partier i områderne og få genoprettet et fællesråd for Togolands anliggender og forhandle med hinanden om at forene området under eet styre. Fællesrådet skulle have myndighed til at fremsætte anbefalinger i politiske, økonomiske, sociale og undervisningsmæssige sager samt angående forening af de to områder. Til rådet skulle der være almindelig valgret og hemmelig afstemning. I forsamlingen ændredes resolutionen derved, at det punkt, der anmodede administrationsmagterne om at forene området, blev forkastet, hvorefter den blev vedtaget med samtlige stemmer bortset fra 3, der afholdt sig fra at stemme.

I 1949 var der truffet bestemmelse om, at det særlige udvalg til behandling af oplysninger om de ikke-selvstyrende områder skulle nedsættes for at tidsrum af 3 år. Kolonimagterne har ikke været glade for dette udvalg, og England og Frankrig erklærede denne gang rent ud, at de ikke ville forpligte sig til fortsat at deltage i udvalgets arbejde. De understregede også kraftigt den forskel, der er mellem forpligtelserne til oplysninger efter pagtens kap. XI (ikke-selvstyrende områder) og efter kap. XII og XIII (formynderskabsområderne). Dog lykkedes det at få vedtaget udvalgets fornyelse for de næste 3 år. Men kolonimagterne fik forhindret en automatisk fornyelse af udvalget, som det var ønsket fra flere sider. Desuden vedtoges en resolution, der opfordrede kolonimagterne til at skabe muligheder for indfødt deltagelse i udvalgets arbejde. Også denne resolution stemte kolonimagterne imod. Norge undlod at stemme udfra det synspunkt, at det ikke nyttede meget at vedtage en sådan resolution, når alle de magter, der havde den virkelige afgørelse i deres hånd, stemte imod.

Siden 1949 har Generalforsamlingen beskæftiget sig med de faktorer, der skal tages i betragtning ved afgørelsen af, hvorvidt et område er eller ikke er et område, hvis befolkning endnu ikke har opnået fuldt selvstyre. Dette spørgsmål har stor interesse for Grønlands vedkommende. Som bekendt har den nye grundlov gjort denne tidligere koloni til en integrerende del af det danske rige, og grønlænderne bliver repræsenteret på rigsdagen på lige fod med den øvrige befolkning. Er denne nyordning i overensstemmelse med Danmarks forpligtelser ifølge pagten til „at fremme selvstyre, at tage behørigt hensyn til folkenes

politiske ønsker og støtte dem i den fremadskridende udvikling af deres frie politiske institutioner overensstemmende med hvert områdes og dets befolkningers særlige forhold samt disses forskellige udviklingsgrad", som der står i pagtens art. 73 b i kapitlet om de ikke-selvstyrende områder? 10. december vedtog Generalforsamlingen en ny resolution vedrørende ovennævnte faktorer. I forfatningskommissionens betænkning har prof. Alf Ross afgivet et responsum vedrørende Grønlands statsretlige stilling, hvori det understreges, at resolutionen ikke definitivt har løst spørgsmålet, idet en ny ad hoc komité nedsættes til at fortsætte studiet af „faktor"-spørgsmålet. Men da det er forudsat i resolutionen, at forpligtelsen efter pagten under visse forudsætninger også kan opfyldes ved, at et område, der hidtil har haft kolonial status, forenes mod moderlandet, når dette sker med frivillig tilslutning fra den lokale befolknings side, så må det antages, at den nye ordning af Grønlands statsretlige stilling ikke kan mødes med nogen indsigelse fra FN's side.

Trygve Lies tilbagetræden: 10. november anmodede Trygve Lie Generalforsamlingen om at få opført et nyt punkt på dagsordenen: udnævnelse af ny generalsekretær, idet han tilføjede, at det havde været hans agt at trække sig tilbage allerede i 1950 ved udløbet af den 5-årige embedsperiode; men han lod sig overtale til at fortsætte på grund af de vanskelige forhold, som Koreakrigen havde skabt. Nu mente han derimod, at en ny generalsekretær kunne være til større nytte, og han ønskede i hvert fald ikke, at generalsekretærstillingen skulle stå i vejen for en ny forståelse. Trygve Lies anmodning blev efterkommet af forsamlingen, og det nye punkt på dagsordenen vil blive behandlet på Generalforsamlingens 2. del i foråret 1953.

Budgettet: For 1953 blev der vedtaget et budget på 48.327.700 dollars. Af ændringer i bidragsskalaen kan nævnes: U.S.A. sat ned fra 36.90 til 35.12 %, Sovjetunionen sat op fra 9.85 til 12.28 % af det samlede budget. For de nordiske landes vedkommende er Norge ansat uforandret til 0.50 %, medens både Danmark og Sverige er gået lidt ned, henholdsvis fra 0.79 til 0.78 og fra 1.73 til 1.65 %.

DEN NORSKE LOV AF JUNI 1953 OM PRISER OG KONKURRENCEREGULERINGER

Af NIELS BANKE

1. *Trustloven.*

Allerede i 1913 under venstreministeriet Gunnar Knudsen blev der i Norge truffet beslutning om nedsættelse af en *kommission,* som skulle behandle trustproblemet. Den skulle fremkomme med lovforslag om modarbejdelse af trustdannelser og andre sammenslutninger, som sigtede på ophævelse af den frie konkurrence og kunstig forhøjelse af priserne. På grund af krigen trådte kommissionen først ud i livet i 1916.

Krigsudbruddet medførte, at der i Norge som i andre lande blev gennemført en *bemyndigelseslovgivning,* der muliggjorde fastsættelse af en række prisbestemmelser for vigtige vareområder. I henhold til denne lovgivning blev der i slutningen af 1917 gennemført regler om, at producenter og handlende, som fastsatte bindende eller vejledende priser gennem foreninger, noteringsudvalg eller andre sammenslutninger, skulle sende anmeldelse til det ved krigslovgivningen oprettede prisreguleringsråd. Bestemmelserne om anmeldelse blev senere udvidet og optaget i den midlertidige prislovgivning. Der fandtes således lovbestemmelser om konkurrenceregulerende sammenslutninger, forinden trustkommissionen i 1921 afgav sin endelige betænkning. Denne betænkning kom til at danne grundlag for den berømte *norske trustlov,* der dog først blev gennemført i 1926 (12. marts) efter forskellige ændringer af kommissionens forslag.

Trustlovens fulde navn er „lov om kontrol med konkurrencebegrænsninger og prismisbrug". Den blev ændret i 1932 og 1938, således at dens anvendelsesområde blev udvidet, og det blev klarlagt, at loven også kunne anvendes til at gribe ind over for „dumpingsalg" (undersalg).

Trustloven oprettede et kontrolkontor, et kontrolråd, et ankenævn og kommunale kontrolnævn. Det var disse organers opgave at føre tilsyn med konkurrencereguleringer. Kontrolrådet kunne i regelen kun træffe beslutninger efter indstilling fra kontrolkontoret, og ankenævnet havde kun mulighed for at optræde, hvis kontrolorganerne havde givet pålæg om ophævelse af en aftale. De lokale kontrolnævn skulle modtage klager og lokalt overvåge, om de af kontrolrådet gennemførte bestemmelser blev efterlevet.

Grundlaget for kontrolmyndighedernes tilsyn med konkurrencereguleringerne var det *anmeldelses- og reguleringssystem,* som loven gennemførte. Anmeldelsespligt blev pålagt sammenslutninger af erhvervsdrivende, som havde truffet eller

havde til hensigt at træffe bindende eller vejledende bestemmelser, som tilsigter regulering af pris-, produktions- og omsætningsforhold. Selve aftalerne skulle også anmeldes. Endvidere skulle virksomheder og selskaber, som havde afgørende indflydelse på priserne i Norge anmeldes. Det samme gjaldt filialer af udenlandske virksomheder, som havde afgørende betydning for prisdannelsen for de pågældende varer i et eller flere lande. De anmeldte virksomheder skulle sende regnskabsoplysninger til trustkontoret og var iøvrigt pligtige til at meddele kontoret alle de oplysninger, som var nødvendige for kontorets virksomhed. Efter lovens bestemmelser var registeret ikke offentligt tilgængeligt, men det var forudsætningen, at der skulle gives oversigter over og eventuelt andre oplysninger om de anmeldte aftaler og virksomheder i en offentlig tidende („Trustkontrollen").

Foruden bestemmelserne om anmeldelse blev der i loven givet både *positive påbud og konkrete forbud vedrørende konkurrencebegrænsninger*. Aftaler måtte herefter uden trustkontrollens samtykke højst indgås for et år eller have en opsigelsesfrist på højst tre måneder. Hvis der i forbindelse med tilbudsafgivelse (licitationsforhold) var truffet aftaler, skulle tilbudsgiveren oplyse herom i selve tilbudet. Lovens direkte forbud rettede sig dels mod urimelige priser og forretningsbetingelser, dels mod boykot og exclusiv-aftaler, såfremt disse konkurrencebegrænsninger kunne skade almene interesser. Ved boykot forstår loven en nægtelse af forretningsforbindelse med visse andre; medens den ved exclusiv-aftaler forstår, at en virksomhed udelukkende, fortrinsvis eller på særlige vilkår henholder sig til en bestemt anden virksomhed eller kreds af virksomheder.

Endelig indeholdt loven bestemmelser, hvorefter kontrolrådet kunne *gribe regulerende ind over for urimelige priser eller andre urimelige forhold* inden for det anmeldelsespligtige erhvervsområde. Uden for dette område kunne rådet også gribe ind, hvis det kunne fastslås, at konkurrencen ikke var tilstrækkelig virksom.

Medens forbudsbestemmelser svarende til trustlovens også findes i den amerikanske monopollovgivning og påbudet med hensyn til opsigelsesregler også kendes i den tyske kartellov, er *reguleringsbestemmelserne den særlig norske indsats på dette lovgivningsfelt*[1]. Hvad trustlovens reguleringer nærmere skulle gå ud på, giver loven ikke megen vejledning om. Hvad der virkelig er sket i

---

[1] Den principielle begrundelse for denne linie i den norske lovgivning kan henføres til en bestemt mand Wilhelm Thagaard. Thagaard er født 1890. Han blev som ung juridisk kandidat knyttet til den første trustkommission. Her afgav han et særligt indlæg, hvor han stærkere, end han havde kunnet faa kommissionens flertal med på, fremhævede, at aftaler mellem erhvervsvirksomheder kunne være positive i deres virkninger fra et samfundssynspunkt, fordi konkurrencen i sig selv kunne virke ufuldkomment. 1917 blev Thagaard ansat i det daværende prisdirektorat og blev i løbet af få år leder af prisadministrationen i Norge og fra 1926 trustkontroldirektør. Under krigen tilhørte han hjemmefrontens indre kreds. „Over Grini" kom han til London, hvor han forberedte efterkrigstidens prislov. Efter krigen blev han prisdirektør. Fra 1947 var han medlem af pris- og rationaliseringslovkomiteen. Han var allerede som ung anerkendt som en fremragende jurist. Han er en meget viljestærk personlighed, der danner sig sine egne meninger og fastholder dem, men gør det absolut med charme. En dansker ville sige om ham: „Han er en *rigtig* nordmand". Politisk har han siden sin ungdom tilhørt den radikale del af Venstre. Han er også respekteret af sine mange modstandere, der bl. a. har karakteriseret ham ved at bemærke, at prisdirektoratets despoti til forskel fra Zardømmets ikke bliver mildnet gennem bestikkelser. Thagaard og hans administrative apparat er ubetinget redeligt.

Norge på dette område, kan man kun finde ud af ved at studere „Trustkontrollen", der gengiver administrationens væsentligste afgørelser. Der skal herfra i det følgende gengives nogle træk af trustkontrollens praksis.

Rådet har som regel ikke grebet ind overfor konditionskarteller. I almindelighed har man anerkendt dem, som skabende orden og ensartethed for betalings- og leveringsbetingelser. Undtagelser har foreligget, hvor betingelserne har været åbenbart ubillige for den ene part i samhandelsforholdet, f. ex. at priser og rabatter kunne ændres uden varsel over for køberne. *Priskarteller,* gennemført af producenter er der også kun sjældent grebet ind over for. Anderledes når det drejede sig om *karteller mellem handelsvirksomheder.* Man har således ophævet mindstepriser på kødvarer og mindstepriser pr. hl koks under hensyn til, at priserne dækkede vidt forskellige kvaliteter. Hvor fabrikanter har fastsat *bruttopriser for videreforhandlere* har reglen været, at man er skredet ind, for at undgå rabatkonkurrence og overfyldning af detailhandelen. På den anden side har man tilladt boykot over for købmænd, der solgte slagvarer til åbenbart tabbringende priser.

M.h.t. aftaler om *nyetableringsbestemmelser* har indgrebene gået ud på at gøre betingelserne for oprettelse af nye forretninger objektive, men samtidig har man sigtet mod sådanne betingelser, at brancher, som var overfyldte havde en mulighed for at reducere antallet af virksomheder.

Når aftalerne har drejet sig om at *regulere produktion og omsætning* inden for et erhvervsområde, således at man sigtede på at reducere omkostningerne, har kontrolrådet ladet aftalerne passere, medmindre der samtidig kunne påvises uheldige virkninger. Det sidste var tilfældet inden for bryggeriindustrien, hvor en områdeopdeling udelukkede kvalitetskonkurrencen. En tilsvarende aftale inden for cementindustrien har man derimod godkendt, fordi det var åbenbart, at den medførte besparelser.

På prisområdet kunne rådet skride ind *ikke blot mod urimeligt høje, men også mod urimeligt lave priser.* Den sidste bestemmelse er i 30erne bl. a. blevet anvendt til at afvikle foreningsrabatter og konkurrence på bonusydelser. På et tidligt tidspunkt af rådets virksomhed nedsatte man brødpriserne for en række lokalområder ved maksimalprisbestemmelser. Endvidere har man dels ved henstillinger, dels ved pålæg nedsat de kolonialvarepriser, som forskellige købmandsforeninger noterede.

Det var *ikke blot varer,* der henhørte under loven. Kontrolrådet har således fastslået, at man kunne skride ind over for utilbørligt vederlag ved huslejeformidling, og der er foretaget nedsættelse af visse tandlægetakster.

2. *Den midlertidige prislov af 1947.*

Efter krigsudbruddet i 1939 blev trustkontrollens arbejde udvidet til en *almindelig kontrol med alle priser.* Det skete på grundlag af provisoriske anordninger, der med visse ændringer blev afløst af en lov af 1946. Den *nugældende prislov* er foreløbig lov af 30. juni 1947. Lovens organer er finansministeriet, prisdirektoratet, direktoratets distriktskontorer, lokale kontrolnævn og visse brancheudvalg. Den centrale del af reguleringsvirksomheden er samlet

hos prisdirektoratet, der på områder, hvor hovedretningslinierne er udformet, har videregivet sin myndighed til lokale organer og brancheorganer. *Prislovens bemyndigelser er meget vidtgående.* Man kan ikke blot gribe ind over for alle arter af priser, udbytter og fortjenester, men man kan også direkte regulere produktion og omsætning. Derimod falder løn- og arbejdsforhold uden for loven, ligesom de heller ikke er omfattet af trustloven.

Under de produktionsregulerende foranstaltninger hører forbud mod produktionsstandsninger, forbud mod oprettelse af nye virksomheder eller udvidelse af bestående virksomheder. Herunder hører også muligheden for at give pålæg om fremstilling af visse varer, eller påbud om, at staten eller kommunerne overtager bestemte varepartier. Endelig giver loven muligheder for at pålægge afgifter og udbetale tilskud, for derved at regulere varepriserne. Det er regeringen, der skal give reglerne om gennemførelse af afgiftsbestemmelserne, og der skal om udnyttelsen af denne del af loven sendes en særlig beretning til stortinget.

Trustloven består stadig ved siden af 1947-prisloven. Fra 1943 fik prisdirektoratet tillagt de funktioner, som efter trustloven var givet trustkontrolmyndighederne. Bortset fra de første år under krigen er arbejdet med de egentlige trustproblemer gået i stå, delvis fordi den indgribende almindelige priskontrol gjorde problemerne betydningsløse.

Prislovens *bestemmelser om priseregulering er blevet udnyttet i meget vidt omfang.* Gennemgår man direktoratets officielle publikation „Pristidende" for en årrække, vil der næppe være noget betydende vareområde, for hvilket man ikke finder indgående prisbestemmelser. Også mindre betydende vareområder har i perioder været underkastet specielle reguleringer. Der har således været prisbestemmelser for legetøj. Forbedrede forsyningsforhold har medført afvikling og lempelser af nogle ordninger. Allerede i 1947 afløste man f. ex. maksimalpriserne for møbler med almindelige kalkulationsforskrifter, som den enkelte producent og handlende kan anvende uden godkendelse i de enkelte tilfælde fra prismyndighedernes side. I 1950 var man i gang med en omfattende afvikling af maksimalprisbestemmelser med almindelige kalkulationsforskrifter, men denne udvikling blev afbrudt af Koreakrigen. I sommeren 1950 fastsatte prisdirektoratet i stedet for nye maksimalprisbestemmelser. Hvor vidt, man kunne gå, kan de nye bestemmelser fra dette år om maksimalpriser på spiseis være et eksempel på. Ordningen fastlagde priser på 16 forskellige arter af is til forbruger, og desuden var der en mulighed for, at de lokale kontrolnævn indrømmede et særligt tillæg for kikskræmmerhuse. I 1952 er der pány foretaget ændringer, der giver de erhvervsdrivende større frihed ved prisberegningen. Som eksempel kan nævnes, at skotøjsfabrikkerne er blevet fritaget for at indhente godkendelse af deres priser, og at maksimalpriserne på kød og flæsk er blevet afløst af almindelige kalkulationsforskrifter.

1947-lovens *bestemmelser om afgifter og tilskud er også blevet stærkt udnyttet.* For en række forskellige vareområder er der blevet oprettet prisreguleringsfonds, og derfra er der i finansårene 1948/49 til 1951/52 udbetalt henholdsvis 45 mill. kr., 71 mill. kr., 105 mill. kr. og 430 mill. kr. i pristilskud. For det sidste finansår er det lidt over halvdelen af de pristilskud, der er ydet fra det offentlige.

Den brug, der er gjort af lovens bestemmelser om *produktions- og omsætningsregulering,* forekommer derimod ikke særlig omfattende. Der har fra 1942 til 1952 været forbud mod nyetableringer og forretningsudvidelser inden for detailhandelen med næringsmidler. Man har krævet godkendelse af margarine- og sæbefabrikker og anerkendelse af forskellige omsætningsled inden for møbel- og trælastvirksomhed.

Reglerne om *udbyttebegrænsning* er blevet udnyttet til nogle almindelige bestemmelser om højestegrænser for udbytte og tantième i aktieselskaber. Maksimalsatsen for udbytte har været 5 % og det højeste normale vederlag til bestyrelsesmedlemmer 2000 kr.

3. *Prislovens virkninger.*

Det ville være af stor betydning til belysning af diskussionen om den nye norske prislov, hvis de foranstående træk af den direkte prisregulering i Norge i efterkrigstiden, kunne suppleres med en klarlæggelse af den direkte prisregulerings virkninger på den norske økonomi. En virkelig analyse heraf er allerede udelukket af pladshensyn. Her kan kun nævnes nogle enkelte vigtige tal for prisudviklingen og bruttonationalproduktet til belysning af udviklingen, uden at der bliver tale om at redegøre for de mange faktorer uden for reguleringslovgivningen f. ex. samhandelsvilkårene med udlandet og statsfinansernes pristilskud og balanceforhold, der også har øvet indflydelse på disse centrale mål for landets økonomiske udvikling. Der vil heller ikke blive gjort forsøg på at gætte graden af den direkte regulerings indvirkning på disse tal.

Nedenfor sammenstilles prisudviklingen i Norge i efterkrigstiden med den tilsvarende udvikling i andre lande:

	Procentvis stigning 1945—51		Procentvis stigning 1951—52	
	Leveomkostninger	Engrospristal	Leveomkostninger	Engrospristal
U.S.A.	47	65	+3	÷3
England	40	96	+9	+3
Danmark	27	80	+4	÷2
Sverige	34	64	+9	+6
Norge	30	52	+9	+7

Den norske prispolitik har været med til at afdæmpe den stigende prisudvikling indtil 1951, og det er antagelig sket i noget højere grad, end det har været tilfældet med prispolitikken i de andre lande. Udviklingen fra 1951 til 1952 tyder på, at afdæmpningen i de lande: Norge, England og Sverige, som længst har opretholdt en omfattende direkte prisregulering, viser sig som en udsættelse af prisbevægelserne. Når omslaget i nedadgående retning på verdensmarkedet viser sig, går de stærkt regulerede prisniveauer bl. a. ved pristilskudenes afvikling i modsat retning. Forsinkelserne vil dog utvivlsomt betyde, at prisstigningerne som helhed bliver mindre.

Om dette har medført en svækkelse af udviklingen i nationalproduktet er det afgørende spørgsmål bag diskussionen om den direkte prisregulering. En

sammenstilling af bruttonationalproduktet udtrykt i faste priser i Norge og Danmark i årene efter krigen gengives nedenfor sammen med tallene for beskæftigelsen:

1949=100	Bruttonationalprodukt i faste priser		Beskæftigelse	
	Norge	Danmark	Norge	Danmark
1946	80	91	94	102
1947	90	95	97	103
1948	93	96	99	103
1949	100	100	100	100
1950	106	109	101	102
1951	108	109	101	100
1952	109	109	101	97

Selv om forskelligheden i udviklingen i de to lande kan have mange årsager og bruttonationalproduktet som velstandsmål kan diskuteres, må man kunne anføre, at tallene tyder på, at den initiativhæmmende virkning, der har fulgt med den stærkt udbyggede norske prisregulering næppe har været særlig stærk. Det har været muligt at opbygge den nationale produktion før 1949 fra et relativt lavere niveau og i et stærkere tempo end i Danmark. Efter 1949 har man kunnet gennemføre en tilsvarende fremgang som i Danmark, hvor afviklingen af reguleringerne tog fat netop fra dette år.

4. *Pris- og rationaliseringslovkomiteen.*

Nogle få måneder efter, at den midlertidige prislov af 1947 blev gennemført, blev der nedsat en kommission, som bl. a. fik til opgave at fremkomme med forslag til en varig prislov og ændringer i trustloven. Kommissionen blev kaldt pris- og rationaliseringslovkomiteen. Dens formand blev højesteretsadvokat *Gustav Sjåstad* og den fik repræsentanter for arbejderbevægelsen, erhvervslivet og administrationen. Dens mest fremtrædende medlem var utvivlsomt prisdirektør *Thagaard*. Det første stykke i komiteens kommissorium begrunder, at den også skulle beskæftige sig med rationalisering. Da der desuden her gives et udtryk for *den norske regerings principielle syn på erhvervslivets udvikling* skal denne del af kommissoriet gengives i sin helhed.

„1. Som et ledd i arbeidet for å sikre full sysselsetting, økonomisk trygghet for alle lag av folket og en stadig høyere levestandard er det nødvendig å øke effektiviteten og derved produksjonsmengden pr. arbeider. Dette kan gjøres ved å modernisere produksjonsutstyret og rasjonalisere produksjonsmetodene i den enkelte bedrift gjennom samarbeid mellom bedriftene om produksjonsregulering og standardisering og ved en avpasning av forholdet mellom produksjonskapacitet og behov. Dette er i første rekke oppgaver for bedrifteierne, arbeiderne og funksjonærerne i de forskjellige bedrifter og i de enkelte bransjer. Produksjonsutvalgene og bransjerådene vil her

kunne bli viktige samarbeidsorganer. En må imidlertid rekne med at enkelte bedrifter og bransjer alene ikke vil være i stand til å løse disse oppgaver, bl. a. fordi de næringsdrivende ikke får i stand det nødvendige samarbeid, fordi de mangler det økonomiske grunnlag for iverksetting av de nødvendige tiltak, eller fordi reguleringene efter hele sin art og sitt formål bare kan iverksettes og gjennomføres av det offentlige. Komiteen skal derfor utrede spørsmålet om hvordan det offentlige mest effektivt kan medvirke til gjennomføring av en teknisk og organisatorisk rasjonalisering av den økonomiske virksomhet og gi forslag til de nødvendige lovbestemmelser om dette".

Komiteen afgav *betænkning* i foråret 1952. Hovedresultaterne af overvejelserne var en indstilling fra flertallet, dels om gennemførelse af en lov om priser og konkurrencereguleringer m. v., dels om gennemførelse af en lov om fremme af rationalisering og bedre organisation af erhvervsmæssig virksomhed. Komiteens forslag til lov om priser m. v. var stort set en kombination af bestemmelserne i den midlertidige prislov af 1947 og bestemmelserne i trustloven. Administrativt indeholdt forslaget dog vigtige ændringer i forhold til de gældende love. Trustkontrolrådet havde været et af departementerne uafhængigt organ. I forslaget bevarede man den midlertidige prislovs indordning af prisdirektoratet under departementerne også med hensyn til de saglige afgørelser; og det nye prisråd, som forslaget tænkte sig oprettet skulle udelukkende være af rådgivende karakter. Finansdepartementet fik iøvrigt også efter lovforslaget større indflydelse.

De meget vidtgående bestemmelser om adgang til direkte produktionsregulering, som findes i 1947-loven blev begrænset. Prislovsforslaget fastslog kun, at der som led i priskontrollen kunne gives forskrifter om produktion og omsætning.

Efter komiteens *forslag til en rationaliseringslov* skulle der nedsættes et rationaliseringsråd for industri, håndværk og handel m. v. til droftelse af de generelle linier i arbejdet for rationalisering. Forslagets formålsparagraf angiver de særlige midler man kan bringe i anvendelse. Af mere almindelig karakter anføres her, at man kan træffe foranstaltninger til at fremme forskningen, modernisere enkeltbedrifter og ændre bedrifternes placering. Desuden kan man tænke sig etablering af et samvirke mellem bedrifterne også således, at der gennemføres fælles fremstilling af halvfabrikata og fælles indkøbs- og salgsorganer. Endvidere foreslås der truffet foranstaltninger til en tilpasning mellem virksomhedernes produktion og varebehovet; og endelig forsøg med prøvefabrikationer med henblik på nye virksomheder samt en indsats til at forøge råvaremængden.

Det kan ikke undre, at disse veje medfører, at man i forslaget har bestemmelser om indførelse af afgifter til skabelse af fond til at dække udgifter, bestemmelser om gennemførelse af frivillige og tvungne karteller med rationaliseringsformål, bestemmelser om begrænsninger af nyetableringer, af bestående virksomheders produktion, flytning af virksomheder og bestemmelser om indskriden mod dårligt organiserede bedrifter og expropriation af virksomheder.

De fleste af disse veje kunne også være betrådt efter den midlertidige prislov

af 1947. Det nye er navnlig, at det nu tænkes at skulle ske *ud fra et rationaliseringssynspunkt.*

Pris- og rationaliseringskomiteens *mindretal* stillede et selvstændigt forslag om gennemførelse af en midlertidig lov om priser og forretningsvilkår samtidig med, at man forudsætter trustloven bevaret. Den midlertidige lov skulle fortsat give mulighed for generel regulering af priser, fortjenester og kalkulationssystemer. Der skulle også kunne gribes ind over for overflødig mellemhandel. I modsætning til 1947-loven var det derimod ikke tanken, at der skulle være adgang til at opkræve afgifter eller til direkte produktionsregulering. Derimod skulle produktions- og salgsmæssige dispositioner fra erhvervslivets side, der tilsigter omgåelse af prisbestemmelser også efter dette forslag være forbudt. En rationaliseringslov fandt mindretallet helt overflødig.

Ud over forslaget giver komiteens betænkning et grundigt indtryk af den *polemik,* der har været i komiteen mellem flertallet og mindretallet. Mindretallets udgangspunkt er kendt mange andre steder end i Norge. Det er en *liberalistisk opfattelse* modificeret på den måde, der fremgår af de lige nævnte forslag om trustlov og direkte prisregulering under særlige forhold.

Flertallet tager sit udgangspunkt i en påvisning af *liberalismens begrænsninger.* Efter flertallets mening er konkurrencens betydning som regulerende faktor stærkt overdrevet af liberalisterne. For det første får konkurrencen ikke lov til at virke fuldt ud på grund af de af erhvervslivet skabte konkurrencebegrænsninger. Konkurrencens virkninger nedsættes endvidere gennem importregulering og toldbeskyttelse. Den almindelige drøftelse af pris- og omsætningsvilkår i brancheorganisationerne har endelig bevirket, at de erhvervsdrivende vurderer konkurrencen som nærmest ukollegial og derfor faktisk lader være med at konkurrere. Hvor der er åben konkurrence, kan den tage form af rabatkonkurrence, som fører til omsætningsfordyrelse. Forestillingen om, at det er forbrugernes frie valg, der fører til udvikling af produktionen i en bestemt retning, må ikke blot ses i forbindelse med den ujævne indkomst- og formuefordeling, men også vurderes under hensyn til, at forbrugerne ikke kan have oversigt over markedet og dets priser. Derfor er det producenterne, der har den lange ende i produktionsudviklingen, og en fiks reklame eller smarte forretningsmetoder kan skabe basis for en produktion, der afsættes til højere priser, end kvaliteten berettiger til. Dette kan ved siden af erhvervslivets indgreb i konkurrencen føre til en skævhed i den økonomiske udvikling og sløseri med de økonomiske ressourcer. Den frie konkurrence giver herudover en uretfærdig indkomstfordeling, som ikke rettes op ved indsatsen fra arbejdernes, landmændenes og fiskernes organisationer. Endelig giver den uregulerede konkurrence konjunkturbevægelser med stort spild af de økonomiske kræfter.

Disse synspunkter kan man sammenfatte ved at fastslå, at prisdirektør Thagaard og det flertal, som står bag ham, ikke tror på Adam Smiths „usynlige hånd". Man erkender, at de enkeltes bestræbelser for at skaffe den størst mulige fortjeneste kan virke produktionsfremmende; men det samlede resultat af de mange enkeltes indsats giver ikke samfundsmæssigt det bedst mulige resultat. Liberalismens overbevisning om det samfundsmæssigt gunstige resultat af de enkeltes bestræbelser er efter komiteflertallets opfattelse en naturretlig overtro.

Det springende spørgsmål er her, om prisdirektoratet selv under en så dygtig leder som Thagaard kan erstatte „den usynlige hånd" og være sikre på, hvad der er i helhedens interesse.

Offentliggørelsen af komiteens betænkning udløste en voldsom *debat* på møder, i aviser og tidsskrifter. Debattens indhold var variationer over de foran anførte hovedsynspunkter. Oppositionen mod loven blev delvis ledet af særlige organisationer, der i denne anledning blev oprettet for at kæmpe for erhvervsfriheden. Det var ikke blot erhvervslivets folk, der angreb flertalsindstillingen. Der var *også angreb fra arbejderpartiet.* Hovedindvendingen mod flertalsforslaget var her en frygt for, at det med reguleringssystemet følgende bureaukrati ikke kunne undgå at føre til en væsentlig svækkelse af samfundsproduktionens effektivitet. Komiteen blev også angrebet for sin forberedelse af den nye lovgivning. Betænkningen gav en akademisk diskussion om lovgivningens principper i stedet for en analyse af, hvilke virkninger reguleringslovgivningen havde haft og kunne tænkes at få.

Af debatten fremgik tydeligt, at man ikke troede på prisdirektoratet, som afløser af „den usynlige hånd". Professor *Keilhau* sagde herom i et indlæg: „Forslaget vil i realiteten overlate det til noen akademikere uten selvstendig erfaring fra produksjonslivet, uten kjennskap til arbeidskårene, uten bransjekyndighet og uten økonomisk ansvar å skalte og valte med all økonomisk virksomhet i landet. Etter „sjønn". Et mer perverst samfunnssystem har aldri vært utpønsket".

5. *Det gennemførte lovforslag.*

Regeringen lagde flertallets lovforslag om en rationaliseringslov til side. Rationaliseringsforanstaltninger skulle gennemføres ved særlige love. Derimod blev der fremlagt et lovforslag, der med få modificerende ændringer svarede til *komiteens prislovsforslag.* Dette forslag blev med enkelte ændringer i stortinget gennemført som lov i juni 1953 og skulle træde i kraft 1. jan. 1954. Loven blev kaldt: *Lov om kontrol og regulering af priser, udbytte og konkurrenceforhold.* Dens første bestemmelse fastslår, at dens formål er at tjene som et led i arbejdet for at fremme *fuld beskæftigelse, udnytte produktionsmidlerne effektivt, modvirke afsætningskriser og fremme en rimelig fordeling.* Formålene skal gennemføres for det første ved at fremme en samfundsmæssig forsvarlig prisudvikling og modvirke priser, fortjenester og forretningsvilkår, som virker urimeligt; for det andet ved at hindre højere udbytte end forsvarligt og for det tredje ved at sikre mod mislige omsætnings- eller konkurrenceforhold og mod konkurrenceregulerende foreteelser, som er urimelige eller til skade for almene interesser.

De organer, som loven træffer bestemmelser om, er prisrådet, prisdirektoratet, prisdirktoratets distriktskontorer og de kommunale prisnævn, men også Kongen (regeringen), departementet (finansministeriet) og stortinget er tillagt en række beføjelser, der dog i mange tilfælde kan videregives til prismyndighederne. Den nærmere udformning af bestemmelserne er altid prisdirektoratets opgave. I modsætning til komiteens forslag, hvorefter prisrådet kun var rådgivende, henlægger loven en række vigtige afgørelser til dette organ. Distrikts-

kontorerne er prisdirektoratets lokalafdelinger, og de kommunale prisnævn refererer til disse kontorer.

Lovens område deles i tre afsnit. Den generelle prisregulering, udbytteregu-leringen og kontrollen med konkurrencebegrænsninger.

Under *prisreguleringen* fastslår loven forbud mod urimelige priser og forretningsbetingelser, pligt til kalkulationer efter fastlagte retningslinier, pligt til prismærkning og prisskiltning i detailhandelen, og i engroshandelen pligt til efter påkrav at udstede nota, faktura og kvittering. Der opretholdes et forbud mod unødvendig mellemhandel og et krav om, at prisdirektoratet skal godkende vederlag for licenser, som gives i forbindelse med offentlig regulering.

Til nærmere udbygning af disse regler giver loven myndighederne fuldmagt til at gennemføre maksimalpriser og -avancer og prisstop samt regler for leverings- og betalingsbetingelser og salgsenheder i mål og vægt. For at gennemføre bestemmelserne kan der endvidere gives regler for antallet af handelsled, varernes sammensætning og ansættes særlige vilkår for de handlendes deltagelse i omsætningen. Til oplysning for forbrugerne kan der kræves deklaration af priser og kvaliteter og gennemføres bestemmelser om emballeringen.

Til prisreglerne hører også bestemmelserne om afgifter og tilskud. Når afgifterne har stor betydning for landets økonomi, skal de pålægges af stortinget. I andre tilfælde kan de gennemføres af regeringen, som kan videregive sin bemyndigelse til prisdirektoratet.

Som led i kontrollen med prisbestemmelsernes overholdelse kan der gives erhvervsvirksomhederne forskrifter om regnskabsføring og om indsendelse af årlige regnskaber og indberetninger.

Som tidligere omtalt havde komiteen som led i prisreguleringsreglerne foreslået bestemmelser, hvorefter man kunne gribe ind over for de erhvervsdrivendes produktion og handelsmæssige dispositioner. Denne regel, som gik igen i det oprindelige regeringsforslag, har stortinget ændret. Efter *analogi med arbejdskonflikter* kan erhvervsorganisationer med behørigt varsel iværksætte produktionsbegrænsninger og omlægninger for at modvirke prisreguleringer. En sådan „produktionsstrejke" må ikke iværksættes, hvor det kun drejer sig om retskonflikter i forhold til prismyndighederne. I bemærkningerne til bestemmelsen hedder det, at det navnlig er landsomfattende organisationer, der kan tænkes at iværksætte noget sådant. Det må antagelig være fiskernes og landbrugernes organisationer, som har fået denne indrømmelse. Bemærkningerne regner med, at en optrækkende konflikt vil kunne løses ved forhandling, men forudser også den mulighed, at den eventuelt må løses ved en særlig lov.

Lovens bestemmelser om *udbyttebegrænsning* fastslår, at stortinget hvert år skal give regler om, hvor stort et udbytte der må udbetales af aktieselskaberne. Prismyndighederne kan give tilsvarende regler for andre selskaber med begrænset ansvar og bestemmelser om vederlag til tillidsmænd. Som en ny bestemmelse er her tilføjet, at der vil kunne gøres undtagelser fra reglerne, såfremt det er nødvendigt under hensyn til forestående rationaliseringer eller nyanlæg.

Lovens *trustbestemmelser* handler om anmeldelse og kontrol med erhvervslivets selvskabte reguleringer og konkurrencebegrænsninger.

Anmeldelsepligten omfatter sammenslutninger, aftaler og bestemmelser samt

storbedrifter. Ved storbedrifter forstås i almindelighed virksomheder, der behersker mindst ¼ af markedet. Anmeldelsespligt påhviler som tidligere udenlandske virksomheder med filialer i Norge, og direktoratet skal føre tilsyn med sammenslutninger af norske eksportvirksomheder og norske virksomheders deltagelse i internationale aftaler. Anmeldelserne registreres, og i modsætning til, hvad der gjaldt efter 1926-lovens regler, er registreringerne offentlig tilgængelige. Tekniske hemmeligheder og fremgangsmåder kan undtages fra registreringerne. Registrerede virksomheder skal indsende årsregnskaber og beretninger på fastlagte skemaer.

Aftaler må ikke gennemføres, før de er anmeldte, og er ugyldige uden anmeldelse.

I lighed med den tidligere trustlovgivning giver loven anvisninger på visse særlige indgreb inden for aftaleområdet. Prisrådet kan således skride ind over for boykotaktioner – nægtelse af forretningsforbindelse med andre virksomheder eller forbrugere, også således at der kan påbydes leveringer. Prisrådet kan ligeledes gribe ind over for udelukkelse af medlemmer eller nægtelse af optagelse af medlemmer i visse organisationer, samt organisationernes tvangsmidler over for medlemmerne.

På licitationsområdet er trustlovens krav om oplysning om, at tilbudene er reguleret, blevet udvidet til, at det også skal oplyses over for den, der udbyder arbejdet, hvad reguleringen går ud på.

I øvrigt gives der prismyndighederne mulighed for både at ændre, ophæve og udstede forbud mod konkurrenceregulerende aftaler, men på den anden side også til at medvirke til sådanne aftaler, hvis de i øvrigt har hjemmel i loven. Prisrådet skal altid høres i sådanne sager.

Det gælder om den nye lov som om de gældende love på dette område, at det kan være vanskeligt for borgerne at være klar over, hvad de må og ikke må. I mange tilfælde vil det først fremgå af de regler og tilkendegivelser, som myndighederne giver på grundlag af lovens bestemmelser. Det er derfor for et sådant lovgivningsområde af særlig betydning, hvorledes *sagsbehandlingen* foregår. Loven fastlægger her for det første, at der skal forhandles om nye reguleringer og indgreb med de interesserede parter eventuelt i et offentligt møde. Der skal gives en begrundelse for afgørelserne. Administrationens virksomhed skal belyses gennem en særlig pristidende. Stortinget skal have årlige indberetninger.

De afgørelser, som træffes af underordnede prismyndigheder vedrørende en bestemt erhvervsvirksomhed, kan *indklages* for prisdirektoratet. Prisdirektoratets tilsvarende afgørelser kan indklages for departementet eller kongen. Der er dog altid kun tale om to instanser. Prisrådets afgørelser kan ikke påklages, men kongen og departementet kan altid på eget initiativ ændre de underordnede prismyndigheders – også prisrådets – afgørelser.

Omhuen ved udformningen af disse bestemmelser kan ses i sammenhæng med, at regeringen over for angrebet på loven har ønsket at understrege forskellen mellem en diktaturstats reguleringer og reguleringer under en demokratisk regering.

Det var arbejderpartiet, der alene gennemførte loven i stortinget. Partiets motiver til lovens gennemførelse, der er en gentagelse af regeringens begrundelse for det oprindelige lovforslag, bygger på den opfattelse af prisdannelsen og konkurrenceforholdene, som tidligere er omtalt som komiteflertallets. Der er dog i arbejderpartiets motiver gjort mere ud af at fremhæve, at den effektive konkurrence, hvor den ikke virker samfundsskadelig, er det ideelle; man peger også på penge-, finans- og budgetpolitikken som vigtige midler i prispolitikken, men understreger, at disse veje kan være for langsomt virkende, og ikke er, hvad nordmændene kalder „selektive" (udvælgende). Endvidere fremhæver man Norges stærke afhængighed af udenrigsomsætningen og dermed verdensmarkedet, som man ikke venter normaliseret. Her fremhæver *Brofoss* navnlig strukturforandringerne i Europa i forhold til den øvrige verden. Skal man i forhold til verdensmarkedet med den fastlagte valutapolitik fastholde det ufravigelige mål, den fulde beskæftigelse, må de direkte og specielle reguleringer kunne bringes i anvendelse.

Lovens gennemførelse kan næppe siges at være en sejr for de Thagaardske synspunkter. Allerede før krigen var hans opfattelse under arbejdet på en udbygning af trustloven, at reguleringsorganet måtte have sådanne fuldmagter, at det kunne erstatte Adam Smiths „usynlige hånd", som han ikke troede på. Det krævede navnlig, at kontrolorganet i givet fald kunne give regler for de produktions- og omsætningsmæssige dispositioner, således at man sikrede sig, at de enkeltes profitbestræbelser blev til helhedens gavn. Et kontrolorgan med sådanne bemyndigelser fandtes navnlig i komiteens forslag til rationaliseringslov, som regeringen har henlagt. I stedet for et kontrolorgan, som generelt kan fortolke, hvad der er helhedens interesse, indfører den gennemførte lov strejkeret for producenterne. De sociale gruppers styrke må afgøre, hvad der skal være den gældende retningslinie for størrelsen af bruttoavancerne, ligesom det sker for arbejdslønnens højde.

Med udgangspunkt i de Thagaardske synspunkter kan man hævde den opfattelse, at erhvervslivet i sin kamp for en mere liberal lovgivning har vundet en halv sejr. Den nye lovs beføjelser er også faktisk *mindre vidtgående end den midlertidige lov af 1947,* selv om det naturligvis her har betydning, at man kun i ringe udstrækning praktiserede 1947-lovens rigoristiske bestemmelser.

Det ser imidlertid ud, som om erhvervslivet ikke skønner på de indrømmelser, det har fået. I begyndelsen af juni 1953 udtalte formanden for „Norges Handelsstands Forbund": „En prislov i denne form vil skade ikke blot handelsstanden, men hele det økonomiske liv i Norge. Jeg tror man vil kunne sige, at menigmand vil komme til at mærke prislovens virkninger stærkere, end han i dag er klar over".

Såfremt den nye lov praktiseres i samme omfang som den hidtil gældende, må det sandsynlige dog være, at der efter 1. januar 1954 indtræder en lettelse i prisreguleringen. Når agitationen mod loven alligevel fortsætter med uformindsket styrke, efter at loven er en kendsgerning, har det antagelig forbindelse med, at der skal være valg til stortinget i 1953.

Kampen mod prisloven har i øvrigt givet stødet til, at handelsstanden i Norge har oprettet et eget ankenævn, der skal tage sig af selvsanering med

hensyn til konkurrenceregulerende aftaler. Der er mulighed for, at noget tilsvarende vil ske inden for industrien. Den stærkt liberalistiske agitation nødvendiggør, at erhvervslivet selv får rent mel i posen.

LITTERATUR

Innstillinger fra pris- og rasjonaliseringslovkomiteen 1952, hefte I–III.

Finans- og tolldepartementet: Ot. prp. nr. 60 (1952).

Finans- og tollkomiteen: Innst. O. II (1953).

Wilhelm Thagaard: Den norske trustkontroll som ledd i organisationen af erhvervslivet. Nationaløkonomisk Tidsskrift 1934, side 357.

Wilhelm Keilhau: Planøkonomi og Prisdirektoratet. „Samtiden", hefte 6, 1952.

Wilhelm Thagaard: Herr Keilhau på krigsstien. „Samtiden", hefte 7, 1952.

Wilhelm Keilhau: Prisloven, naturretten og liberalisme. „Samtiden", hefte 9, 1952.

Erik Brofoss: Regjeringens prislovsproposisjon. Statsøkonomisk Tidskrift, hefte 4, december 1952.

"Trustkontrollen 1926–43„.

„Pristidende 1940–1953".

Cand. oecon. Preben Munthe: Artikler om prisloven i Bergens Arbejderblad 5/6, 6/6, 7/6, 9/6, 10/6, 11/6, 12/6 1952, Lorentz Vogt: Norges mest omtvistede Mand. Jyllandsposten kronik 13. august 1952 og andre artikler i den norske og danske presse.

TYSKLANDSPROBLEMET

Af Erik Reske-Nielsen

Det tyske problem har stået på dagsordenen i årtier. Under 2. verdenskrig førtes der i de allierede stater en hidsig debat om, hvorledes det skulle løses. Man ønskede at forhindre, at Tyskland nogensinde igen blev en magtfaktor, der kunne true med at underlægge sig det europæiske kontinent og mere til. Det problem løstes midlertidigt – med Tysklands totale militære nederlag. Tyskland fik sværdet slået af hånden, men Tyskland og tyskerne blev ved med at være der. Landet dækkede stadig Europas hjerte. Dets befolkning var fortsat det største samlede folkeslag på det europæiske fastland, når bortses fra Rusland. Det tyske problem skiftede karakter. Fra at være, hvordan man skulle undgå, at Tyskland beherskede andre, blev det til, at man skulle undgå, at andre – eller i hvert fald en enkelt anden – beherskede Tyskland.

Potsdampolitikken 1945.

Der var dem, der havde forudset, at en sådan ny problemstilling ville indtræffe. Men de allierede magters øverste statsledelse havde dog stort set proklameret krigens mål som efterkrigstidens: at holde Tyskland i ave. Tysklandsproblemet blev drøftet mellem de tre store på møderne i Teheran og Yalta i 1943 og 1945, men først på Potsdammødet i juli 1945 fik man trukket linierne for behandlingen af det slagne Tyskland op. Man enedes om afrustning, demilitarisering, afstraffelse af krigsforbrydere, begrænsning af industriproduktionen, fremme af demokratisk virksomhed m. m. – altsammen med det mål for øje at uskadeliggøre Tyskland. Men de spørgsmål, der var de vanskeligste, gik man uden om – nemlig alle der havde relation til magtfordelingen mellem sejrherrerne. Det var i forvejen bestemt i Yalta, at det okkuperede Tyskland skulle sættes under firemagtsstyre, men ellers skød man problemerne hen til udenrigsministerrådet og til den kommende fredskonference – der endnu ikke har kunnet realiseres.

Det slagne Tysklands enhed blev opretholdt – teoretisk. Det skete gennem etableringen af det allierede kontrolråd i Berlin, men kontrolrådet var langt fra nogen regering med udøvende magt. Alle beslutninger krævede enstemmighed, og det blev snart skæbnesvangert for organets handlekraft. Dertil kom, at i hvert fald franskmændene ønskede en så stærk splittelse af Tyskland som overhovedet muligt. Den egentlige magt kom da til at ligge i hænderne på den

øverste militære chef i hver af de fire zoner, og han henhørte igen direkte under regeringen i hjemlandet.

Det blev snart klart, at Tysklands enhed ikke lod sig opretholde under okkupationen. Sejrmagternes interesser var for forskellige, de samlende organer for svage. Dertil kom, at der i den måde, okkupationen blev administreret på, lå kimen til afgørelsen af, hvilken af de nye verdenspolitiske konstellationer, Tyskland skulle blive knyttet til. I østzonen tog russerne snart radikale skridt for at gennemføre samfundets omdannelse i kommunistisk retning, og samtidig stillede Sovjetunionen drastiske erstatningskrav, der ikke alene ville betyde, at vestzonerne, som i forvejen måtte hjælpes økonomisk af U.S.A. og Storbritannien, måtte bidrage til reparationerne, men også at tysk økonomi ville blive bundet meget stærkt til den russiske.

Den vesttyske løsning 1948.

Skadeserstatningsspørgsmålet blev da en hovedanstødssten i de Tysklandsforhandlinger, der førtes på udenrigsministermøderne i Moskva i marts-april 1947 og i London i november samme år. De endte resultatløse. Følgen måtte blive, at man i realiteten fraveg Potsdamprincippet om Tysklands enhed og firemagtsstyret og i stedet opbyggede et bærekraftigt system inden for zonerne. Allerede pr. 1. januar 1947 var det kommet til et nærmere samarbejde mellem de britiske og amerikanske okkupationsmyndigheder, og med Marshallplanen begyndte en storstilet genopbygning af den vesttyske økonomi.

Men forholdene var endnu langt fra tilfredsstillende i vestmagternes zoner, og i øst fortsatte russerne uanfægtet ad den linje, de var slået ind på straks i 1945. Den eneste løsning på det vesttyske problem ville da – når de storpolitiske forhold udelukkede opretholdelsen af Tysklands enhed – være, at der blev oprettet en vesttysk regering samtidig med, at der blev udarbejdet okkupationsbestemmelser, der klart kunne definere forholdet mellem okkupationsmagterne og tyskerne. Den 23. februar 1948 blev der med dette mål for øje indledt forhandlinger mellem U.S.A., Storbritannien, Frankrig og Beneluxlandene, men først den 1. juni kunne der i London fremlægges et regulært forslag. Det gik ud på, at ministerpræsidenterne for de tyske enkeltstater skulle sammenkalde en forfatningsgivende forsamling med det formål at udarbejde en forfatning på et føderalistisk grundlag og med et sådant indhold, at den uden en folkeafstemning kunne godkendes af militærguvernørerne. Endvidere fastsloges Ruhrkontrol, administreret af de seks magter plus Tyskland, og en ordning, der skulle sikre de allierede styrkers forbliven i Tyskland også efter okkupationens ophør.

Den vestallierede politik affødte russiske modforholdsregler. Som modtræk mod seksmagtskonferencen sammenkaldtes en østeuropæisk konference i Warszawa, og herfra publicerede man den 24. juni 1948 en resolution om Tysklandspolitikken. Man krævede firemagtspolitikken genoptaget, firemagtskontrol over Ruhr, oprettelse af en fællestysk regering, skadeserstatninger og en fredstraktat, fulgt af tilbagetrækning af okkupationsstyrkerne. Der var intet nyt i denne kurs. Det var, hvad russerne havde sagt atter og atter siden Potsdam. Sovjet

var stadig den ubetinget stærkeste faktor på kontinentet og kunne tillade sig at føre knytnævens politik. Slaget blev rettet mod Berlin. Gradvis – fra marts 1948, da seksmagtsforhandlingerne i vest lige var begyndt – blev presset sat ind mod den gamle rigshovedstad. Men Berlinblokaden blev mødt med luftbro og FN-vedtagelser som modtræk, og omsider måtte russerne i sommeren 1949 give tabt, hvis de ikke ville skride til en voldsanvendelse, der i hvert fald efter Atlantpagtens dannelse uvægerligt ville føre til en ny verdenskrig. Det første slag om Tysklandsordningen endte med russisk nederlag. Hverken Warszawa-resolution, Berlinblokade eller truende noter fik vestmagterne til at vige bort fra den vej, de havde stukket af i Londen i foråret 1948, nemlig oprettelse af en vesttysk stat.

To stater 1949.

Den 8. april 1949 – fire dage efter Atlantpagtens undertegnelse – underskrev den amerikanske, britiske og franske udenrigsminister i Washington en overenskomst om Vesttysklands forhold. De opsatte en okkupationsstatut, som skulle træde i kraft samtidig med at en vesttysk forbundsrepublik blev dannet, og som skulle akcepteres af denne stats regering. Kort efter – den 28. april – fulgte i London underskrivelsen af Ruhrstatutten. I august blev der holdt valg i Vesttyskland, den 7. september trådte forbundsdagen sammen i Bonn, den 12. valgtes Theodor Heuss til forbundspræsident og den 15. september dannede C.D.U.-lederen, dr. Konrad Adenauer den første vesttyske regering i koalition med højre- og centrumspartier, men uden socialdemokratisk deltagelse. Seks dage senere ophørte det allierede militærstyre i Vesttyskland og okkupationsstatutten trådte i kraft. De øverste allierede myndigheder var herefter højkommissærerne.

Oprettelsen af en vesttysk stat affødte en russisk protest. Moskva hævdede, at vestmagternes politik var i strid med Potsdambeslutningen, men inspirerede omgående en østtysk udvikling, der var parallel med den vesttyske. Folkerådet i østzonen besluttede allerede den 5. oktober at danne en regering, den 7. oktober proklameredes den østtyske stat i den russiske sektor i Berlin, den 11. valgtes Wilhelm Pieck til præsident for folkerepublikken og den 12. dannede enhedssocialisten Grotewohl regering.

Petersberg-overenskomsten 22.11.1949.

De vestlige højkommissærer følte sig forpligtede til at protestere mod denne udvikling i Østtyskland, ganske som Kreml havde gjort det over for den vesttyske. Men vestmagterne erkendte samtidig, at okkupationsstatutten og oprettelsen af den vesttyske stat kun var et skridt på vejen. Den 9. november 1949 mødtes Acheson, Bevin og Schuman i Paris for at drøfte det tyske spørgsmål yderligere. 2 dage senere forhandlede den amerikanske udenrigsminister med vesttyske politikere i Bonn, og resultatet nedfældedes den 22. november 1949 i den såkaldte Petersberg-overenskomst mellem de allierede højkommissærer og Adenauer. Den tyske regering forpligtede sig heri til at opretholde afmilitari-

seringen og undlade at oprette væbnede styrker. Desuden bekræftede den sin vilje til at udrydde alle spor af nazisme og til at gennemføre en lovgivning mod karteller og monopoler. Fra allieret side blev der givet en lang række indrømmelser. Der skulle åbnes mulighed for Tyskland til optagelse i internationale organisationer, og det fik adgang til at deltage i administrationen af Ruhr. Det måtte gradvis skride til udnævnelse af konsuler i andre lande, det måtte bygge oceangående koffardiskibe og der blev givet indrømmelser m. h. t. nedmonteringen af tyske fabrikker.

Petersberg-overenskomsten betegnede således en videreførelse af linien fra okkupationsstatutten og dannelsen af den vesttyske stat. Traktaten var et skridt på vejen mod vesttysk suverænitet, men kun et lille skridt. Helt afgørende var det, at man i Petersberg fastholdt princippet om Tysklands fortsatte afrustning. Det blev klart understreget både af den franske, britiske og amerikanske regering. Adenauer selv tog i et interview den 4. december 1949 afstand fra enhver tale om tysk genoprustning, men nøjagtigt en måned efter rejste han i en tale i Bonn spørgsmålet om Vesttysklands militære sikkerhed. For vestmagterne var situationen ubehagelig og kostbar. Det nye medlem af den vestlige verden måtte nødvendigvis forsvares og havde tillid til, at det kunne blive forsvaret. I øst stod russiske og østeuropæiske divisioner i et ildevarslende antal, og i den østtyske folkerepublik var folkepolitiet ved at blive organiseret som regulære militære enheder. Disse kendsgerninger placerede vesttyskerne i en stærk position overfor vestmagterne, men den verdenspolitiske situation var endnu ikke en sådan, at sejrherrerne fra 2. verdenskrig kunne tænke sig at se en tysk hær genopstå. Ganske vist forelagde i marts 1950 den tidligere pansergeneral von Manteufel en plan for Adenauer, hvorefter Tyskland skulle kunne bidrage med 30 divisioner i forsvaret af Vesteuropa, men forbundskansleren ville ikke høre tale om noget sådant. Det ville trods alt være billigere at lade vestmagterne bære de økonomiske byrder ved forsvaret af Vesttyskland, og navnlig hvis man kunne slippe fri for besættelsesomkostningerne, der i 1949 beløb sig til 5,2 milliarder mark. Afvæbningens princip blev yderligere slået fast, da den allierede højkommission i Vesttyskland i maj 1950 udstedte en lov om „afværgelse af tysk genoprustning". Tiden, hvor tyske divisioner ville være på march, syntes fjern.

Men ellers var det så som så med enigheden mellem Bonn og højkommissærerne. Forbundsregeringen var højst utilfreds med de indgreb, vestmagtrepræsentanterne foreslog i henhold til okkupationsstatutten og forlangte højrøstet en revision. Navnlig var det galt med indgriben over for skattelovene, og efter at Adenauer i april 1950 havde erklæret, at højkommissærernes veto mod love, der var vedtaget i forbundsdagen, bragte Tysklands deltagelse i Europarådet i fare, bøjede myndighederne i Petersberg sig. Tysklands andel i det politiske og økonomiske samarbejde i vesten var for betydningsfuld for den videre udvikling af vestmagternes politik, til at man turde bringe den i fare. Adenauer – katolik og europæer af tankegang – var tilhænger af udsoning med Frankrig og et nært fransk-tysk samarbejde som grundvold for et samlet, katolsk-domineret Vesteuropa. Tanken var blevet drøftet mellem Schuman og Adenauer, da den franske udenrigsminister besøgte Bonn i midten af januar 1950, og forbundskansleren havde siden ytret sig til fordel for en fransk-tysk økonomisk

union som forudsætning for en politisk. Intet ville efter Washingtons opfattelse være lykkeligere end et sådant fransk-vesttysk fællesskab, der ville binde Vesttyskland definitivt til vesten og bevirke, at Frankrig ikke af frygt for Tyskland hele tiden ville skele til muligheden for at finde en forbundsfælle i øst. Også i denne henseende gjorde U.S.A., hvad det kunne, for at binde Vesttyskland til vesten – højkommissær MacCloy inspirerede til handelsforbindelser vestover og advarede mod for nær økonomisk kontakt med østblokken, Østtyskland inclusive, ligesom der nu blev åbnet for udenlandske investeringer, og britterne omsider stoppede demonteringen, efter at store arbejder-demonstrationer havde tilkendegivet harmen mod de engelske foranstaltninger.

Alt i alt syntes Vesttyskland i første halvdel af 1950 at blive mere og mere solidt forankret til vesten, og vestmagternes position at være så stærk, at man kunne rejse spørgsmålet om en samling af Tyskland med håb om at sikre sig, at det orienterede sig efter de vestlige nationer. Som betingelse for Tysklands enhed opstillede man valg efter ensartede retningslinier over hele riget til en grundlovgivende forsamling. Dette meddeltes russerne i noter den 26. maj. De tjente tillige det formål overfor tyskerne at manifestere, at vestmagterne ikke var modstandere af Tysklands enhed og ikke betragtede oprettelsen af den vesttyske forbundsrepublik som den endelige løsning.

Koreakrigen og remilitariseringsproblemet.

Så kom imidlertid Koreakrigen og vendte op og ned på den verdenspolitiske situation. Den afspejlede sig også i Tyskland, i de tyske politikeres stemninger og taktik og i vestmagternes holdning over for tyskerne. Parallelen mellem det delte Korea og det delte Tyskland var ganske oplagt, og de første ugers nederlag for amerikanerne varslede ilde for mulighederne for et effektivt forsvar af Vesttyskland og Vesteuropa i det hele taget. Det måtte være et hovedkrav i den kommende tids politik at få styrket positionerne, og det varede ikke længe, før det blev klart for vestmagterne, at tysk militær deltagelse var uomgængeligt nødvendig.

Som første led i en sådan nyorientering besluttede Acheson, Bevan og Schuman på de tre udenrigsministres møde i New York den 12.–19. september 1950 dels at bringe den formelle krigstilstand med Tyskland til ophør, dels at øge de militære styrker på vesttysk jord og erklære, at vestmagterne ville betragte et væbnet angreb mod Vesttyskland eller Vestberlin som et angreb mod dem selv. Desuden ville man tillade, at vesttyskerne – efter østtysk mønster – oprettede mobile „politistyrker", og at Bonn-regeringen fik eget udenrigsministerium. Endelig lovede man en revision of okkupationsstatutten og af aftalerne om forbudte eller begrænsede industrier. Det var klart, at Tyskland var ved at blive ombejlet, og at vestmagterne ville betale en høj pris for dets makkerskab.

Beslutningerne på tremagtsmødet var dog kun en begyndelse. Samtidig med at det fandt sted, forhandlede Atlantpagtlandenes ministerråd i New York, og amerikanerne fremsatte her forslag om optagelse af tyske tropper i en europæisk enhedshær. Franskmændene og andre veg imidlertid tilbage i første omgang,

men den 26. september besluttede NATO-rådet principielt, at der skulle oprettes en vesteuropæisk enhedshær, og at Vesttyskland skulle bidrage til Vesteuropas forsvar. Denne politik blev nøjere udformet på det efterfølgende NATO-rådsmøde i Bruxelles, hvorefter de allierede højkommissærer den 21. december 1950 indledte forhandlinger herom med Adenauer.

Remilitariseringen og den tyske opinion.

I Vesttyskland var meningerne delte. Forbundskansleren selv tilkendegav i en tale den 20. oktober, at han tilsluttede sig tanken om tysk deltagelse i en europæisk hær, og afviste ethvert ønske om en selvstændig tysk militærmagt. Der herskede dog langt fra enighed inden for regeringspartierne, og allerede før Adenauers tale, havde hans indenrigsminister, den protestantiske dr. Gustav Heinemann demissioneret ud fra det synspunkt, at en vesttysk oprustning og deltagelse i Europahæren ville være ensbetydende med en permanent deling af Tyskland. I det hele taget herskede der betydelig uro indenfor de evangeliske dele af C.D.U., og adskillige var tilbøjelige til at følge pastor Niemöllers kurs i retning af et samlet, neutralt og ubevæbnet Tyskland i stedet for Adenauers. Også i yderste højre gjorde der sig modstand gældende, men den farligste opposition kom dog fra socialdemokratiet, hvor dr. Schumacher med stor lidenskab kastede sig ud i kampen mod tysk deltagelse i de vesteuropæiske forsvarsbestræbelser. Også socialdemokraterne var af den anskuelse, at en tysk genoprustning inden for Europahærens rammer ville være ensbetydende med, at enhver chance for at samle Tyskland gik tabt, og Schumacher slog ikke uden virkning på det argument, at vesten ikke var stærkt nok til at forsvare tysk jord, og at det eneste vesttyskerne kunne opnå ved at deltage i rustningerne var at blive rendt over ende af russerne og få landet ødelagt i bund og grund. Et samlet, neutralt Tyskland var, hvad Schumacher fremhævede som målet. Stemningen i Vesttyskland var overvejende imod remilitarisering. Et udtryk herfor var den socialdemokratiske fremgang ved landdagsvalgene i november 1950.

Østblokkens modforanstaltninger.

Oppositionens holdning passede russerne fortræffeligt. Den 21. oktober havde østbloklandenes udenrigsministre på et møde i Prag som modtræk mod NATOs beslutninger om vesttysk deltagelse i Europahæren vedtaget en resolution, hvori de forlangte, at de fire stormagter skulle afgive en erklæring om ikke at ville tillade en remilitarisering af Tyskland, og at de ville forhindre en genopbygning af tysk krigspotentiel. Endvidere forlangte Praha-resolutionen øjeblikkelig afsluttelse af en tysk fredstraktat og en samling af Tyskland med oprettelse i første instans af et forfatningsgivende råd for hele riget, men med ligelig repræsentation for øst og vest. Også fra østtysk side kom der aktioner. Den 22. oktober mødtes Pieck og Grotewohl med et større antal vesttyske politikere – socialdemokrater, kristne demokrater og kommunister – for at diskutere Tysklands samling og modstand mod vestmagternes remilitariseringsplaner. Endvidere

rettede Grotewohl den 2. december en henvendelse til dr. Adenauer med forslag om at man skulle drøfte oprettelse af et altysk forfatningsgivende råd. Endelig blandede Moskva sig også direkte i spillet. Den 3. november 1950 opfordrede Sovjetunionen i en note de tre vestmagter til at deltage i en firemagtskonference om det tyske spørgsmål på grundlag af Pragresolutionen. Desuden tilstillede russerne den britiske og den franske regering noter, hvori de erklærede, at oprustningsplanerne var i strid med Potsdambeslutningerne og med henholdsvis den engelsk-russiske og den fransk-russiske pagt. Noten af 3. november blev den 22. december afvist af vestmagterne. De erklærede Pragresolutionen for at være komplet uantagelig som grundlag for firemagtsforhandlinger og ønskede i stedet en dagsorden, der omfattede alle vigtige internationale problemer. Sovjet svarede herpå den 30. december, men hverken denne note eller vestmagternes svar af 23. januar 1951 bragte parterne nærmere til hinanden. Den direkte meningsudveksling mellem de fire stormagter om Tysklandsproblemet blev derefter indstillet for godt og vel et år. Det blev fra russisk side overladt til den østtyske regering at forsøge at komme på talefod med den vesttyske regering og opposition med hensyn til betingelserne for Tysklands enhed – og tillige med det åbenbare formål at forhindre Vesttysklands indlemmelse i det vesteuropæiske forsvarsfællesskab.

Adenauer havde imidlertid den 15. januar 1951 afgivet svar på Grotewohls forslag af 2. december om dannelse af et altysk råd. Det indeholdt ikke nogen egentlig afvisning – for hvilken tysker kan afvise drøftelse om rigets genopståen uden at begå politisk selvmord? Men Adenauer stillede betingelser. Han havde et fortrinligt udgangspunkt. Lige før nytår havde den østtyske folkerepublik vedtaget en lov til fremme af freden, hvorved man bl. a. legaliserede kidnapningen af vesttyske borgere i Berlin og deres fremstilling for en østtysk folkedomstol. Denne og mange lignende foranstaltninger i Østtyskland gav Adenauer anledning til at stille krav om en række frihedsgarantier for borgerne som forudsætning for overhovedet at ville forhandle med Grotewohl.

Forhandlinger i vest – modtræk fra øst 1950–51.

Dermed blev der for en tid stilhed om altyske drøftelser. Initiativet lå hos højkommissærerne, der havde indledet de militære forhandlinger, og i det første halve år af 1951 fandt der en drabelig tovtrækning sted mellem Petersberg og Bonn om prisen for vesttysk remilitarisering. Adenauer var kostbar. I en tale i Bielefeld den 14. januar krævede han Vesttysklands militære ligestilling og ophævelse af okkupationsstatutten som forudsætning. Højkommissærerne gav også snart en række indrømmelser. Der fandt mildnelse af straffen for krigsforbrydere sted, konfiskerede formuer – bl. a. Alfred Krupps – blev givet tilbage og den 6. marts reviderede man okkupationsstatutten og gav i henhold til New York-beslutningerne fra september 1950 bl. a. Bonnregeringen lov til at oprette et udenrigsministerium og diplomatiske repræsentationer. En måned senere ophævede højkommissærerne en del industrielle begrænsninger, hvorved Tyskland bl. a. igen fik ret til skibsbyggeri, til ubegrænset aluminiums-

produktion og til at øge stålproduktionen med henblik på dens anvendelse til vestlige forsvarsformål. I april oprettedes som modtræk mod dannelsen af en østtysk marine en vesttysk flådeafdeling under amerikansk kommando, og endelig ophævede først Storbritannien og så U.S.A. formelt krigstilstanden med Tyskland.

Disse indrømmelser var dog i det store og hele ikke andet, end hvad vestmagternes udenrigsministre var kommet overens om i New York i september 1950, og endnu et år efter var man ikke nået frem til målet: Vesttysklands deltagelse i Vesteuropas forsvar. Den 10. september 1951 forhandlede de tre udenrigsministre imidlertid igen i Washington, og fjorten dage senere åbnedes der i Schloss Ernick forhandlinger mellem højkommissærerne og Bonnregeringen om spørgsmålet. I øst forstod man også, at der var ved at ske noget definitivt, og atter blev det overladt til folkerepublikken at forsøge at slå det vestlige spil over ende. Betingelserne var ikke de gunstigste. Handelssamkvemmet mellem Øst- og Vesttyskland var kommet ind i en krise på grund af østtyske restriktioner, og fra Berlin havde man atter måttet tage luftbroen i anvendelse. Ikke desto mindre tog Grotewohl den 15. september til orde i folkekammeret for afholdelse af valg til en altysk rigsdag. Alle demokratiske partier skulle deltage, og der skulle ydes garanti for den personlige frihed. Det var betydelige indrømmelser i forhold til forslaget fra 2. december 1950, hvor der var tale om et forfatningsgivende råd, ligeligt udpeget af Øst- og Vesttyskland. Grotewohls forslag fik straks russisk støtte, og det var i det hele taget af en sådan karakter, at det ikke kunne negligeres. I Bonn opstillede Adenauer i 14 punkter de vesttyske betingelser for afholdelse af de foreslåede valg, og Grotewohl svarede med at erklære, at de i det store og hele kunne akcepteres af Østtyskland, men at folkerepublikken på sin side stillede een afgørende betingelse, nemlig at Bonnregeringen afbrød Schloss Ernick-forhandlingerne med højkommissærerne. Et par dage senere udtalte præsident Pieck dog, at man ikke længere insisterede herpå.

Fra vestlig side spillede man nu FN ud og besluttede på generalforsamlingen i Paris at rejse spørgsmålet om gennemførelse af frie tyske valg ved en FN-kommission. Østtyskland tog straks afstand fra tanken, og da generalforsamlingens ad hoc-komite indbød repræsentanter fra de to tyske stater til forhandlinger om forberedelser til altyske valg, nægtede østtyskerne at deltage i drøftelserne, hvorimod en vesttysk delegation førte en række samtaler. Ad hoc-komiteen besluttede derefter på vestmagternes forslag, at en international kommission skulle undersøge mulighederne for afholdelse af valg i hele Tyskland. Østtysklands holdning umuliggjorde imidlertid, at beslutningen kunne blive effektiv, og i stedet fortsatte folkekammeret sine manøvrer overfor Bonnregeringen. Den 10. januar 1952 anmodede man vesttyskerne om at udpege delegerede, der skulle forhandle med folkerepublikkens repræsentanter om altyske valg, men forbundsdagen svarede med at vedtage en lov, hvori man som en af forudsætningerne for et sådant valg fastslog international kontrol. Den vesttyske regering erklærede kort efter i fortsættelse heraf, at den ønskede frie valg afholdt, før en tysk fredstraktat blev underskrevet.

Imens fortsattes bindingen af Vesttyskland til den vestlige verden. Den 11.

januar 1952 ratificerede forbundsdagen Schumanplanen og knyttede derved de vesttyske industriinteresser nøje til de franske og Beneluxlandenes. Socialdemokraterne protesterede – men til ingen nytte. De rejste også modstand mod den indlemmelse i det vestlige forsvarssystem, der syntes omsider at kunne realiseres efter at NATO-landene definitivt var gået ind for Europahæren på rådsmødet i Lissabon. Straks efter åbnedes der i Paris forhandlinger mellem Vesttyskland, Frankrig, Beneluxstaterne og Italien om den vesteuropæiske hær, og den 8. februar 1952 vedtog forbundsdagen med 204 stemmer mod 156 en regeringsresolution om at gå ind i forsvarsfællesskabet på betingelse af ligeberettigelse. Et skridt videre kom man, da Adenauer i slutningen af samme måned tog til London for at forhandle med vestmagternes udenrigsministre om spørgsmålet.

Den russiske note af 10.3.1952: Remilitarisering og neutralisering.

Dermed var tiden inde til nye direkte skridt fra russisk side for at forhindre Vesttysklands remilitarisering og for at finde en for Sovjetunionen mere acceptabel løsning på det tyske spørgsmål end den, der nu syntes at være ved at blive realiseret ensidigt af vestmagterne i forståelse med den vesttyske regering. Den 10. marts 1952 tilstillede Sovjetregeringen vestmagterne en ny note om en tysk fredsslutning. Den var afdæmpet, næsten høflig i sin tone og adskilte sig også i indholdet betydeligt fra tidligere russiske forslag. Kreml fraveg princippet om det afrustede Tyskland, og man tog til orde for oprettelse af en demokratisk tysk enhedsstat efter afholdelse af frie valg over hele riget. Dog betingede man sig Potsdamgrænserne, og det nye Tysklands suverænitet skulle begrænses ved et forbud mod at indgå politiske og militære alliancer. Hensigten var klar: Europahærplanerne skulle torpederes gennem løftet om et samlet, neutralt og væbnet Tyskland. Hellere selvstændige tyske divisioner, som Rusland dog havde mulighed for at forhandle sig til rette med, end tyske soldater i en potentielt fjendtlig vestarmé

Den russiske manøvre formåede dog ikke at kuldkaste vestmagternes politik. Højkommissærerne og Adenauer forhandlede om noten og erklærede derpå, at drøftelserne om Vesttysklands bidrag til det fælles forsvar ville blive fortsat upåvirket af den. Den 25. marts svarede U.S.A. Storbritannien og Frankrig på den russiske note. De hævdede, at F.N.-kommissionen måtte have uhindret adgang til at undersøge mulighederne for frie valg, nægtede at anerkende nogen grænseafgørelse før ved den endelige fredskonference og hævdede, at et samlet Tyskland måtte have fuld frihed til at indgå politisk og militært samarbejde med andre nationer. Også forbundsdagens flertal tilkendegav, at det ønskede at gå videre ad den vej, man var slået ind på, mens den socialdemokratiske opposition kritiserede regeringens politik og vestmagternes svar var meget hårdt.

Der fulgte herefter en yderligere noteudveksling mellem Sovjetunionen og vestmagterne gennem en russisk note af 9. april, et allieret svar af 13. maj og et russisk af 25. maj. De indeholdt dog ikke stort andet end en gentagelse af argumenterne i noterne af 10. marts og 25. marts og kom ikke til at øve indflydelse på vestmagternes politik over for Bonn eller på forbundsregeringens holdning. Forhandlingerne blev nu afsluttet, men i sidste øjeblik begyndte der at

melde sig alvorlige betænkeligheder inden for de franske og britiske socialdemokraters rækker. De erklærede i nøje overensstemmelse med deres tyske partifæller, at de seneste russiske Tysklandsnoter burde tages under nøje overvejelse, og rejste det spørgsmål, om et samlet, neutralt Tyskland ikke var at foretrække for et genoprustet og delt Tyskland. Det engelske arbejderparti følte sig også utryg ved stemningen i Vesttyskland og forlangte nyvalg til forbundsdagen, før der blev taget endelig stilling til vesttysk deltagelse i Vesteuropas forsvar. I Østtyskland truede præsident Pieck med at oprette en regulær østtysk hær, hvis Vesttyskland blev remilitariseret, og som en advarsel fra Kreml kunne det kun tolkes, at en fransk passagermaskine på vej til Berlin blev angrebet og beskadiget af russiske jagere. I Frankrig var meningerne delte, og ikke alene socialister som Jules Moch, men også en socialradikal veteran som Edouard Herriot advarede mod et genoprustet Tyskland.

Bonnaftalerne og Europahærtraktaten 26.–27.5.1952.

Mange andre røster blev føjet hertil, men U.S.A. og Adenauer stod urokkeligt fast og med dem både den britiske og den franske regering. Den 26. maj 1952 underskrev Acheson, Eden, Schuman og Adenauer da i Bonn den såkaldte „Generaltraktat". Forbundsrepublikken opnåede herved fuld suverænitet, men måtte forpligte sig til dels at opretholde en demokratisk styreform, dels at deltage i det europæiske forsvarsfællesskab. Vestmagterne bevarede retten til at stationere væbnede styrker, til at træffe afgørelser om Berlin og til at afgøre alle fællestyske anliggender. Generaltraktaten skulle træde i kraft ved dens ratifikation, og når det europæiske forsvarsfællesskab var en fuldbyrdet kendsgerning.

I overensstemmelse med de aftaler, der var truffet i Bonn under forhandlingerne om „Generaltraktaten", tiltrådte Vesttyskland den følgende dag – den 27. maj – Europahærtraktaten i Paris, og dermed var trods alle vanskeligheder og alle forsøg på at kuldkaste den vesttyske genoprustning forbundsrepublikkens indlemmelse i det vestlige system en kendsgerning. Kun ratifikationerne manglede – men unægtelig også en betydelig sidste hindring, som ikke alene skrev sig fra vesttyske, men fuldt så meget fra franske forhold. Der ville endnu være tid for Kreml og de øvrige modstandere til at knuse værket.

Foranstaltninger i den retning lod ikke vente på sig. Den østtyske regering indførte omgående et fem kilometer dybt ingenmandsland langs grænsen til forbundsrepublikken, og man ventede i almindelighed, at Bonnaftalerne skulle blive signal til en fuldstændig sovjetisering af Østtyskland. Det varede dog noget, selv om den østtyske regering straks påbegyndte en storstilet udvidelse af folkepolitiet, der i løbet af et halvt år bragte dets størrelse op fra 40.000 til 100.000 mand, og imens gik spillet videre på det højeste plan. Uroen i Frankrig over et genoprustet Tyskland kom til udtryk i begyndelsen af juni, da de Gaulle udtalte sig imod en fransk ratificering af E.D.C. traktaten. Også i småstaterne følte man ængstelse. Blandt andre den norske udenrigsminister Lange og den belgiske udenrigsminister van Zeeland tog til orde for en genoptagelse af firemagtsforhandlingerne om Tyskland. Omsider den 10. juli svarede vestmagterne

på den russiske note af 24. maj, men stillede ikke nye forslag. Frie tyske valg under international kontrol var fortsat en hovedbetingelse. Hertil svarede Sovjetunionen med en note den 23. august 1952. Kreml foreslog heri sammenkaldelse af en firemagtskonference til forberedelse af en tysk fredstraktat, til dannelse af en altysk regering og til afholdelse af frie valg i hele Tyskland. Valgene skulle forberedes af en rent tysk kommission, og Moskva afviste således endnu engang vestens krav om international kontrol. Nøjagtigt en måned senere – den 23. september – svarede de vestallierede: Kravet om international undersøgelse af mulighederne for frie altyske valg var absolut, og af de demokratiske valg måtte der fremgå en altysk regering, som kunne deltage i afsluttelsen af en tysk fredstraktat. Et halvt års noteudveksling havde ikke bragt Tysklandsproblemet den mindste smule nærmere en løsning.

Opposition mod aftalerne i Vesttyskland og Frankrig.

Underskrivelsen af Bonn- og Paris-traktaterne af 26. og 27. maj 1952 var imidlertid kun en foreløbig sejr for Adenauer og de allierede regeringer, han samarbejdede med. Aftalerne krævede ratifikation, og her satte oppositionen ind med ødelæggende kraft både i Frankrig og Vesttyskland. Men mest i Frankrig. Kommunister og gaullister gik imod. Socialradikale, folkerepublikanere og socialister var mere eller mindre splittede, og i hvert fald kun få inden for Frankrigs regerende „tredie styrke" begejstret. Samtidig formørkede Saarsituationen det fransk-tyske samarbejde, alle venstreorienterede følte den katolske og reaktionære trusel fra det foreslåede Lille-Europa, og fransk selvhævdelse blev udfordret ved Amerikas formynderagtige tone, når talen var om Fransk Nordafrika. Frankrig var heller ikke tilfreds med omfanget af U.S.A.s hjælp i betragtning af de byrder, forsvaret af Indokina lagde på Frankrig, og i slutningen af 1952 gik problemet da i en hårdknude for fransk politiks vedkommende. Regeringen Pinay faldt og med den blev den franske politiker, der havde ført E.D.C.-linien og udsoningen med Tyskland frem, nemlig Robert Schuman, sat ud af spillet. Allerede ved Réne Mayers regeringsdannelse blev der taget forbehold m. h. t. de indgåede aftaler, og indtil videre har Frankrig ikke været til at formå til at gå videre ad Schuman-linien.

I Vesttyskland var vanskelighederne næsten lige så store. Med møje og besvær fik Adenauer regeringspartierne med, men trods de største anstrengelser både fra forbundskanslerens og fra amerikanernes side fastholdt socialdemokraterne en ubetinget modstand mod Bonnaftalerne. Det betød vel ikke så meget i første omgang. Regeringen havde forbundsdagens flertal bag sig og fik den 6. december dens godkendelse af traktaterne – men på den betingelse, at den endelige anerkendelse først ville finde sted ved tredie behandling i januar måned, efter at forfatningsdomstolen i Karlsruhe var trådt sammen og havde afgivet sin kendelse. Det spørgsmål, den skulle besvare, var, hvorvidt der til ratifikation i henhold til forfatningen krævedes simpelt eller to trediedeles flertal. Var det sidste tilfældet, ville Adenauers stilling være håbløs. Problemet gav anledning til en længere tovtrækning, der var kærkommen for socialdemokraterne. De

spillede med stor dygtighed på de forfatningsmæssige momenter og har derved opnået, at tiden er gået uden nogen endelig ratificering, således at den dag stærkt nærmer sig, hvor der nødvendigvis må afholdes valg i Vesttyskland. Det har hele tiden været den socialdemokratiske partiledelses indstilling, at afgørelsen med hensyn til indlemmelsen i det vestlige forsvarssystem og dermed – efter partiets mening – en udskydning på ubestemt tid af Tysklands samling først burde finde sted efter nye valg. Regeringen har forstået den store fare, der lurer ved en sådan fremgangsmåde og har afvist den. Men takket være de konstitutionelle tvivlspørgsmål og Frankrigs holdning har socialdemokraterne formået at trække sagen i langdrag, og meget tyder på, at de vil kunne gennemføre deres politik. Først afslog forfatningsdomstolen i Karlsruhe at tage stilling til sagen, før traktaterne var ført gennem både forbundsdagen og forbundsrådet. Forbundsdagen billigede derpå den 19. marts 1953 både Bonn-overenskomsten og E.D.C.-traktaten, men den 24. april nægtede forbundsrådet med 20 stemmer mod 18 at ratificere aftalerne under henvisning til, at der var rejst tvivl om rådets kompetence til at beskæftige sig med dele af de pågældende traktater. Bag den formelle konstitutionelle indvending lå den kendsgerning, at koalitionsregeringen i Württemberg-Baden af frie demokrater, socialdemokrater og den altyske blok var truet af sprængning på spørgsmålet. Den 15. maj ændrede forbundsrådet dog sin afgørelse til regeringens fordel, men da havde socialdemokraterne på ny spillet forfatningsdomstolen ud og opnået at trække sagen yderligere ud, så det blev stedse vanskeligere for regeringspartierne at nå målet, før hele politikken forelægges vælgerne til dom.

Mens denne hårde kamp fandt sted mellem Adenauer og Ollenhauer, der efter Kurt Schumachers død i 1952 var blevet formand for det vesttyske socialdemokrati, arbejdede forbundskansleren på at styrke båndene til vestmagterne. Han erklærede i taler, at Frankrig ikke havde den fjerneste grund til at ængstes for at ratificere E.D.C.-traktaten. Franskmændene ville ikke blive inddraget i nogen krig mod russerne for genoprettelse af de tyske grænser i øst. Vesttysklands planlagte 12 divisioner – måske med andre 12 i reserve – kunne aldrig udgøre nogen trusel, og Paris måtte erindre, at det stadig var forbudt tyskerne at beskæftige sig med fremstilling af svært krigsmateriel, flyvemaskiner og atombomber. Adenauer afviste også som ganske absurd den tanke, at Vesttyskland kunne formodes at ville anvende sin styrke og ombejlede position til en studehandel med russerne – til et nyt Rapallo, der kunne give det rigets enhed og områderne øst for Oder-Neisse. Europatanken var den bærende for Bonn, hævdede kansleren, og den eneste, hvorpå Vesteuropa kunne basere sin fremtid.

Adenauers udtalelser var sikkert oprigtige, men franskmændene formåede ikke at lukke øjnene for den kendsgerning, at der i hans koalitionsregering findes politikere og partier, der er langt mere tyskere end europæere, og at der i Adenauers omgivelser optræder generaler, der kun ser de 12 divisioner som en svag begyndelse til en ny tysk krigsmagt, og erhvervsfolk som har et åbent blik for de muligheder, der findes for tysk næringsliv på de østlige markeder – i Østeuropa, i Sovjetunionen selv og i Kina. At skulle stole på tyske ord er et næsten umenneskeligt krav til franskmænd.

Desuden foruroliges franske politikere og fransk opinion af det hjertelige

forhold, der er opstået mellem Bonn og Washington, især efter at John Foster Dulles har overtaget ledelsen af amerikansk udenrigspolitik. Da den nye Secretary of State kort efter præsidentskiftet besøgte Europa, lagde han ikke skjul på, at han anså Bonn for en mere pålidelig og værdifuld partner end det evindeligt kævlende og ubeslutsomme Paris, og da Adenauer i april besøgte Washington, blev han stærkt hyldet og kunne vende hjem med adskillige gevinster – bl. a. en fornyelse af den tysk-amerikanske handels- og venskabs-overenskomst af 1923. Det understregede, at Vesttyskland er godt på vej til at blive U.S.A.s stærkeste kort i det europæiske spil, og at Bonn er på hastig march mod en politisk stormagtsstilling ved siden af den økonomiske, den allerede har sikret sig.

Den russiske kursændring 1953 og den østtyske opstand.

Men Adenauer har endnu ikke taget stikket hjem. Til de vanskeligheder, socialdemokraterne og franskmændene kunne stille an med, kom overrumplingen ved omlægningen af den russiske udenrigspolitik efter Stalins død. Forbundskansleren havde i udviklingen i Østtyskland et af sine bedste argumenter – selv om man vel ikke kunne se bort fra, at mange af begivenhederne i folkerepublikken havde den vesttyske politik som forudsætning. Bonnaftalerne var blevet fulgt af en skarpere kurs i Østtyskland, af øget afspærring fra vesten, af en forceret opbygning af folkepolitiet og af økonomiske og kulturpolitiske foranstaltninger, der pegede mod fuldstændig sovjetisering som i de østeuropæiske folkedemokratier. Alt dette bidrog til at fjerne Øst- og Vesttyskland mere og mere fra hinanden trods alt, hvad der fra begge sider blev sagt til fordel for et samlet Tyskland. Men det stod også klart, at det knagede fælt i folkerepublikken. Udrensninger tog fart inden for selve kommunistpartiet, levestandarden dalede ildevarslende som følge af dårlig høst og afspærringer fra Vesttyskland, og dette og meget andet førte til at flygtningestrømmen til Vestberlin og Vesttyskland i de første måneder af 1953 slog alle rekorder.

Måske som følge af denne ganske uholdbare situation, måske i konsekvens af Kremls ændrede storpolitiske signaler blev kursen i Østtyskland i begyndelsen af juni 1953 lagt om. Semjonov blev udnævnt til russisk højkommissær og en lang række lempelser blev indført. Det er uklart om hensigten hermed blot var at råde bod på fejlgrebene i selve Østtyskland, eller om de skyldtes en erkendelse af, at den gamle kurs måtte fraviges, hvis Sovjetunionen for alvor ville gå i brechen for et samlet og neutralt Tyskland og således endnu engang forsøge at spænde ben for Vesttysklands indlemmelse i det vestlige militærsystem. Men under alle omstændigheder skete der noget, som hverken russerne eller de østtyske myndigheder havde regnet med. Østberlins befolkning rejste sig den 17. juni til en demonstration, der antog karakter af en opstand, og som bredte sig over hele folkerepublikken. Den blev ganske vist kvalt af russiske tanks og østtysk folkepoliti, men turde alligevel have været en så magtfuld tilkendegivelse, at den ikke kan siddes overhørig hverken i øst eller vest.

Sammen med den vellykkede socialdemokratiske obstruktion mod Adenauers

udenrigspolitik og den eftertænksomhed, der er kommet til udtryk både i Paris og London med hensyn til den storpolitiske situation, og som Churchills forslag om Bermudamødet er udtryk for, peger folkerejsningen i Østtyskland i retning af, at Bonnaftalerne meget let kan komme til at lide skibbrud. En firemagtsforhandling er en nærliggende mulighed, og endnu mere sandsynligt er det, at det forestående vesttyske valg vil medføre en indrepolitisk situation, der gør det vanskeligt for Adenauer at fortsætte ad den bane, han er slået ind på. Han har vanskeligt ved at argumentere for – i hvert fald på en måde så han ikke foruroliger Frankrig – at den vesttyske remilitarisering vil føre til Tysklands samling og til generhvervelse af områderne øst for Oder-Neisse. Disse to mål står nu engang helt i forgrunden i tysk politik. Afgørelsen ligger hos Kreml, som ønsker et samlet, neutralt Tyskland frem for et delt rige, hvis mest værdifulde del vil være knyttet til vestmagterne, og udgøre et soldaterreservoir og arsenal for disse. Prisen herfor synes at være opgivelsen af Oder-Neisse-grænsen og altså en krænkelse af Polens interesser. Men i så fald vil det ikke være første gang i historien, at tyskere og russere finder hinanden på polakkernes bekostning.

30.6.53.

INSTITUTET FOR HISTORIE OG SAMFUNDSØKONOMI

BERETNING OM VIRKSOMHEDEN I 1952

Institutets ledelse.

Institutets bestyrelse består i henhold til grundbestemmelserne af lærerne i historie og samfundsøkonomi ved Københavns Universitet samt chefen for Det statistiske Departement tillige med et mindre antal valgte medlemmer.

Styrelsen bestod ved udgangen af 1952 af følgende medlemmer:

Lektor Erik Bach.
Professor, dr. phil. Povl Bagge.
Fhv. undervisningsminister, rådsformand Julius Bomholt, M.F.
Fhv. nationalbankdirektør C. V. Bramsnæs.
Professor, dr. phil. Aksel E. Christensen.
Departementschef E. Cohn.
Fhv. indenrigsminister Bertel Dahlgaard, M.F.
Professor, dr. phil. Astrid Friis, næstformand og kasserer.
Professor, dr. phil. A. Hald.
Lektor, dr. phil. Sven Henningsen.
Professor, dr. polit. Carl Iversen.
Lektor Arne Jensen.
Fhv. minister Aksel Larsen, M.F.
Lektor, dr. polit. Niels Lindberg.
Rigsarkivar Axel Linvald.
Lektor Poul Nørregaard Rasmussen.
Professor H. Winding Pedersen.
Professor, dr. oecon. Kjeld Philip.
Professor, dr. jur. & phil. Alf Ross.
Professor K. Skovgaard.
Kontorchef, lektor P. P. Sveistrup.
Kontorchef, lektor K. Vedel-Petersen.
Generalsekretær i Nordisk Råd, cand. mag. F. W. Wendt.
Lektor Kjeld Winding.
Professor, dr. polit. & oecon. F. Zeuthen, formand.

Forretningsudvalget har bestået af formanden, professor *F. Zeuthen,* næstformanden og kassereren, professor *Astrid Friis,* professor *Carl Iversen* samt rigsarkivar *Axel Linvald.*

Tilsynet med det daglige arbejde er varetaget af Institutets sekretær, lektor, dr. phil. *Sven Henningsen.*

„Økonomi og Politik".

Institutets kvartalsskrift „Økonomi og Politik" er i 1952 blevet redigeret af Sven Henningsen og Poul Winding. Oplaget har i 1952 været 4.000, og til trods for stigende omkostninger er abonnementsprisen uforandret 8.00 kr. (for studenter 5.00 kr.). „Økonomi og Politik" er i årets løb blevet udvekslet med udenlandske tidsskrifter, ligesom det også efter anmodning tilsendes en række danske institutioner.

„Economic Conditions in Denmark" en lidt forkortet oversættelse af kvartalsoversigten i „Økonomi og Politik" over den økonomiske udvikling i Danmark, er ligesom i de foregående år blevet udsendt til 75 udenlandske historiske og økonomiske instituter, biblioteker m. v.

Det historiske arbejde.

Institutets prishistoriske arbejde er blevet fortsat i 1952 under ledelse af professor, dr. phil. *Astrid Friis* og med mag. art. *Kristof Glamann,* stud. polit. *Erling Olsen,* cand. mag. *Edit Rasmussen* samt mag. art. *Kirsten Willerslev* som medarbejdere. Endvidere har professor dr. phil. *A. Hald* bistået ved tilrettelæggelsen af den statistiske bearbejdelse af det indsamlede materiale.

Arbejdet har i det forløbne år udelukkende samlet sig om udarbejdelse af manuskriptet til det planlagte 1. halvbind, omfattende en generel indledning samt de københavnske torvekøb og priskuranter. Tabeller er blevet opstillet for følgende varer i tidsrummet 1712–1800: hvede, rug, byg, malt, havre, ærter, humle, hø, halm, byggryn, havregryn, boghvedegryn, ænder, høns, kyllinger, duer, oksekød, flæsk, lammekød, smør, ost, æg, sild, torsk, tørfisk, klipfisk, tran, salt, fransk vin, fransk brændevin, brænde, tørv, trækul, stenkul, tælle, hør, hamp, jern, tjære og grøn sæbe. Hertil kommer i forbindelse med indledningens afsnit om møntforholdene 1660–1800 et tabelbilag vedr. de københavnske vekselkurser på Hamburg, Amsterdam og London, som er færdig udarbejdet for årene 1748–1800. Endelig har man revideret dele af det tidligere indsamlede stof, samt søgt supplerende oplysninger til belysning af det københavnske torvekøbs historie i samlingerne på rigsarkivet og stadsarkivet.

Mag. art. *Kamma Struwe* og cand. mag. *Erik Rasmussen* har på grund af andet arbejde ikke i 1952 set sig i stand til som planlagt at fuldføre deres arbejder om „Dansk Asiatisk Kompagnis handel og dets financiering 1732–1772" og „Bidrag til belysning af Kurantbankens forhold til stat og samfund 1737–1773".

Dr. phil. *Sven Henningsen* har i 1952 fortsat arbejdet med undersøgelsen af vekselvirkningen mellem U.S.A. og Danmark; fra slutningen af året med

assistance af stud. mag. *Niels Petersen,* som efter at have fuldført sin magisterkonferens i februar 1953, fortsat vil være medarbejder ved denne undersøgelse. Den foreløbige disposition for undersøgelsen ser således ud: I: Den politiske forbindelse mellem Danmark og U.S.A. fra 1770erne til Nutiden. II: Den danske udvandring til U.S.A. og dens betydning. III: Den økonomiske, sociale og kulturelle vekselvirkning mellem Danmark og U.S.A. Materialet vil dels bestå af en bearbejdelse af den foreliggende trykte litteratur og trykte kilder, dels i indsamling af arkivstoffet i danske og amerikanske offentlige og private arkiver.

Undersøgelsen af dansk kvægproduktion og kvæghandel i 16. og 17. århundrede, der ledes af professor, dr. phil. *Astrid Friis,* er i 1952 blevet fortsat af stud. mag. *Ole Karup Pedersen,* som har udskrevet og revideret Gottorp toldregnskaber. Ved årets slutning genoptog mag. art. *Svend Ellehøj* sit arbejde ved denne undersøgelse.

Det økonomiske arbejde.

Fuldmægtig cand. polit. *I. C. Hansen Mollers* afhandling om „Gummi" er på grund af forfatterens sygdom ikke som ventet blevet færdig i 1952, men manuskriptet vil blive afleveret i første halvdel af 1953.

Sekretær, cand. polit. *Heinrich Larsen* har i 1952 fortsat arbejdet med sin påbegyndte undersøgelse over arbejdsmarkedorganisationernes politik i forbindelse med overenskomstforhandlinger.

Sekretær, cand. polit. *Poul Erik Milhøj* har i 1952 fortsat undersøgelsen over lønstrukturen i Danmark.

Universitetsadjunkt, cand. polit. *Knud Rasmussen* har i 1952 praktisk talt fuldført den planlagte analyse af forrentningsprocenterne i Landøkonomisk Driftsbureaus regnskabsmateriale. Ligeledes er der beregnet empiriske produktionsfunktioner for landbrugsejendomme for årene 1945/46, 46/47, 47/48, 48/49 og 49/50. I samarbejde med Landøkonomisk Driftsbureau er der indsamlet oplysninger om de regnskabsførende landmænds uddannelse, for ved en mindre undersøgelse at få indblik i uddannelsens betydning for de opnåede forrentningsprocenter. Forfatteren, som i efteråret 1952 blev lecturer i landbrugsøkonomi ved University of Nottingham, vil i løbet af 1953 aflevere manuskriptet.

I 1952 påtog Institutet sig at udsende professor, dr. oecon. *Kjeld Philips* undersøgelse af virkningerne af de forskellige former for statstilskud til kommuner. I løbet af 1952 er dette arbejde blevet oversat til engelsk og vil udkomme i løbet af 1953 under titlen „Intergovernmental Fiscal Relations". Afhandlingen giver først en systematisk fremstilling af de forskellige former for centralisation af offentlig virksomhed, derefter af den særlige form for centralisation, der foreligger, hvor finansieringsfunktionen er stærkere centraliseret end de øvrige funktioner, og man derfor har statstilskud til kommuner. Fremstillingen er illustreret ved eksempler fra England, U.S.A., Sverige og Danmark, i enkelte tilfælde fra Norge og Holland.

Arbejdet med internationale forhold.

Institutet har i 1952 afholdt en studiekreds i „International Politik" under ledelse af dr. phil. *Sven Henningsen.* I løbet af året er blevet skrevet og gennemgået opgaver om: Tjekoslovakiets stilling mellem øst og vest i økonomisk belysning. Jugoslavien mellem øst og vest. Om tjekkoslovakisk politik med særligt henblik på forholdet til Sovjetunionen og kommunisternes stillingtagen. Indien i øst-vest konflikten. Kirke og stat i U.S.S.R. Den romersk-katolske kirkes stilling i Ungarn efter 2. verdenskrig. Sovjetunionens politik i Tysklands østzone. Denne studiekreds, hvori deltager historiske, juridiske og økonomiske studerende, vil blive afsluttet i 1953.

Institutet har i 1952 ved cand. mag. *Kai Bregengaard* ladet udarbejde en bibliografi over den litteratur om Sovjetunionen, som findes i danske og andre nordiske biblioteker. Dette arbejde, der foretages i økonomisk samarbejde med Det udenrigspolitiske Selskab, har til formål at gennemgå mulighederne for at foretage en undersøgelse af Sovjetunionens udvikling siden 1917 eller sider deraf. Dette arbejde vil blive fortsat i 1953.

Institutet har i det forløbne år haft forbindelse med følgende udenlandske instituter, med hvilke der er udvekslet publikationer og tidsskrifter: Belgien: Institut des Relations Internationales i Bruxelles; Canada: Queens University; England: The Royal Institute of International Affairs i London, London School of Economics and Political Science, University of Cambridge, The Institute of Statistics ved Universitetet i Oxford; Finland: Utrikespolitiska Samfundet i Helsingfors; Frankrig: Centre d'Etudes de Politique Etrangère i Paris; Holland: Institut voor internationale Zaken i Haag; Norge: Chr. Michelsens Institut for Vitenskap og Åndsfrihet i Bergen; Rusland: Institut d'economie et de politique i Moskva: Sverige: Utrikespolitiska Institut i Stockholm; Tyskland: Institut für Weltwirtschaft an der Universität Kiel; U.S.A.: Foundation for Foreign Affairs i Washington, Council on Foreign Relations i New York, Yale University Library i New Haven, University of International Relations i Los Angeles.

Biblioteks- og registreringsarbejde.

Institutets bibliotek er i årets løb blevet forøget med ca. 200 bind.

Avisregistraturen, som Institutet fortsat har afleveret til Det kongelige Bibliotek, Statsbiblioteket i Århus, Landsarkivet i Odense og Universitetsbibliotekets I afdeling (Fiolstræde), er blevet videreført således at „Berlingske Tidende" pr. 31/12 1952 er registreret indtil 1913, „Politiken" til 1920 og „Morgenbladet" til 1892. Registraturen af udenlandske og danske tidsskriftsartikler er ligeledes videreført i sædvanligt omfang.

Institutets finansielle forhold.

Institutet har i årets løb modtaget tilskud fra Staten og Tipsfonden samt fra Carlsbergfondet, Rask-Ørsted Fondet, Tuborgfondet og Gentofte Kommune samt Danmarks Nationalbank. Til registrering af dagblade har Institutet modtaget tilskud fra „Politiken" og „Berlingske Tidende".

DEN INTERNATIONALE ØKONOMISKE SITUATION

De sidste måneder har ikke bragt større begivenheder på det økonomiske område, som er af almindelig interesse for den internationale udvikling. Råvarepriserne ligger ret fast efter nogle forholdsvis beskedne udsving umiddelbart efter, at rygterne om international afspænding begyndte at gøre sig gældende i foråret. De fleste landes interne prisniveauer bevæger sig stadig svagt nedad. Produktions- og beskæftigelsesudviklingen i de enkelte lande følger stort set den let opadgående trend, som har gjort sig gældende i det sidste årstid, ligesom også udenrigshandel og betalingsbalancestilling svarer til de mønstre, som har været fremherskende hidtil. I spørgsmålet om tilvejebringelse af konvertibilitet for det engelske pund og evt. andre valutaer er heller ikke sket noget nyt. Derimod er EPU blevet forlænget for endnu et år uden større principielle ændringer. I denne oversigt vil der derfor ikke blive lagt vægt på fremhævelse af generelle udviklingstendenser, men på en lidt mere detailleret gennemgang af situationen i nogle enkelte større lande.

U. S. A.

Nationalproduktets udvikling.

Den økonomiske aktivitet i U.S.A. viste pånyt *fremgang* fra 1. til 2. kvartal, tilmed i et tempo, der var noget stærkere end i de foregående 4–5 kvartaler i gennemsnit. Da prisniveauet har været praktisk talt konstant, må fremgangen, der andrager ca. 2 %, i hovedsagen være udtryk for en reel stigning i den samlede produktion. Eftersom industriproduktionen kun er steget ubetydeligt fra 1. til 2. kvartal, medens byggeri og anlægsvirksomhed er gået en smule tilbage, må fremgangen falde på sådanne områder som tjenesteydelser, håndværk, landbrugsproduktion m. v.

Af omstående tabel fremgår det iøvrigt, at nationalproduktets stigning, hvad *anvendelsen* angår, fordeler sig nogenlunde ligeligt mellem de forskellige hovedområder: privat forbrug, privat investering og offentlige udgifter.

Forbrugets udvikling harmonerer godt med den fortsatte vækst i de personlige *disponible indkomster,* der fra 1. til 2. kvartal er steget med ca. 3 milld. $ (årsrate). Pr. indbygger er der tale om en forhøjelse fra 1547 til 1559 $ (årsrate). Alene fra 2. kvartal 1952 er der foregået en stigning i reel disponibel indkomst pro persona på 5 %. Opsparingens andel af den disponible indkomst

lå i 2. kvartal ligesom i de sidste par år på ca. 8 %. Om de personlige indkomster er der iøvrigt grund til at bemærke, at der i løbet af perioden siden 1951 er sket en gradvis ændring i *fordelingen* til gunst for lønmodtagerne og til skade for landbrugerne. Medens de samlede personlige indkomster er gået op med 12 % fra 1951 til 2. kvartal i år, er lønmodtagernes steget med 15 %, og landbrugernes er direkte faldet, nemlig med 9 %. De øvrige indkomstgruppers indtægter (overskud af erhvervsvirksomhed, dividender, renter, overførselsindkomst) er steget lidt mindre end gennemsnittet. Herved er lønmodtagernes andel af de personlige indkomster steget fra 67 til 69 %, medens landbrugets andel er reduceret fra 6 til 5 %.

U.S.A.s nationalprodukt.

(milld. $ – sæsonudjævnede tal – omregnet til årsrate).

	1950	1951	1952				1953	
			1. kvt.	2. kvt.	3. kvt.	4. kvt.	1. kvt.	2. kvt.
Bruttonationalprodukt i alt	284	329	340	343	343	359	361	368
Privat forbrug af:								
– varige goder	29	27	25	26	24	27	30	30
– ikke-varige goder	103	114	118	118	119	122	122	122
– tjenesteydelser	62	67	70	71	72	73	74	76
I alt	194	208	213	215	215	222	226	228
Privat investering i:								
– byggeri og anlæg	23	23	24	23	23	24	25	26
– maskiner, inventar m. v.	22	25	26	26	25	25	27	28
– lagre	5	10	–	–	4	8	2	4
I alt	50	58	50	49	52	57	54	58
Off. udgifter til:								
– civile formål	24	26	28	28	28	30	31	31
– militære formål	18	37	47	50	50	51	52	53
I alt	42	63	75	78	78	81	83	84
Udenlandsk nettoinvestering	÷2	–	2	1	÷2	÷1	÷2	÷2
Personlige indkomster:								
– løn	146	171	178	179	183	190	193	197
– overskud af landbrug	13	16	15	15	15	15	15	14
– overskud af anden virksomhed	32	35	36	37	37	38	38	38
– renter og dividender	20	20	21	21	21	21	21	22
– overførsler	15	12	12	13	13	13	14	14
I alt	226	254	262	265	269	277	281	285
÷ direkte skatter	21	29	33	34	34	34	35	36
Disponible indkomster	205	225	229	231	235	243	246	249
÷ privat forbrug	194	208	213	215	215	222	226	228
Opsparing	11	17	16	16	20	21	20	21
Opsparing i pct. af disp. indk. ...	5.5	7.6	7.1	6.9	8.4	8.5	7.9	8.2

Som man ser af tabellen, er forbruget af varige goder vokset stærkt fra 1952 til 1953. Særlig udpræget har stigningen været i indkøb af automobiler, af hvilke der i årets første halvdel er solgt 3 mill. eller ca. 33 % flere end i den tilsvarende periode i fjor. Salget af andre varige goder har kun ligget en ubetydelighed over sidste års niveau, og da der samtidig har været større produktion, er der sket en forholdsvis kraftig stigning i lagrene både hos producenter og handlende, hvilket igen har haft til følge, at produktionen i den sidste tid pånyer er blevet reduceret, bl. a. for så vidt angår radio- og fjernsynsapparater samt vaskemaskiner. Derimod er der opgang at spore i produktionen af sådanne artikler som fryseskabe og luftkonditionerings-anlæg. Forbruget af ikke-varige goder har fortsat ligget fast med stigende tendens. Det samme gælder tjenesteydelser.

Også investering i fast realkapital har holdt sig på et højt niveau og har bevæget sig i opadgående retning. Dette gælder både *boligbyggeriet* og *erhvervslivets investeringer i bygninger, maskiner og inventar*. Planerne for 3. kvartal går for det sidstnævnte områdes vedkommende ud på en yderligere, omend begrænset forøgelse. Foretagne rundspørger blandt erhvervslivets førende virksomheder synes at vise, at afslutning af en eventuel våbenstilstand i Korea ikke i væsentlig udstrækning vil revidere disse planer i nedadgående retning.

Industriproduktionen.

Produktionen inden for industrien har, skønt den stadig ligger på et højt niveau, i de sidste 3 måneder været lavere, end da toppunktet nåedes i marts, jvf. nedenstående oversigt.

Som det vil ses, har den opadgående bevægelse siden Koreakrigen været langt kraftigere for varige end for ikke-varige goder. Den sidste tids nedgang rammer kun den første gruppe. Medens produktionen af ikke-varige goder har varieret temmelig hyppigt – omend kun med ret beskedne udsving – i perioden siden juni 1950, er det første gang i de sidste to år, at produktionen af varige

Index for industriproduktion.
(1935–39 = 100, sæsonudjævnede tal).

	Samlet ind. prod. (incl. minedrift)	Industriprod. (excl. minedrift) varige goder	Industriprod. (excl. minedrift) ikke-varige goder	Minedrift
Juni 1950	199	237	184	151
April 1952	216	277	183	166
Juli „	193	230	179	142
Sept. „	228	290	194	175
Dec. „	235	313	194	168
Marts 1953	243	328	201	162
April „	241	326	198	164
Maj[1] „	241	320	201	167
Juni[1] „	241	319	201	168

[1] Foreløbigt tal.

Amerikanske konjunkturtal.

		Priser			Industri-produktion[1]	Bygge- og anlægsvirksomhed[2]		Arbejdsmarked			Detail-omsætning[3]	Udenrigs-handel[6]		Aktiekurser[7]	Personlige indkomster[8]	Bruttonational-produkt[9]
		Engros-priser		Leveomkost-ninger		Ialt	Bolig-byggeri	Beskæftigede[3]	Arbejds-løshed	Arbejds-løn[4]		Import	Eksport			
		Samlet indeks[5]	Landbr.-produkt.													
		1947-49 = 100 *	1947-49 = 100 *	1947-49 = 100 *	1935-39 = 100 *	1947-49 = 100 *	1947-49 = 100 *	Mill. *	Mill. *	Cents *	Mld. $ *	Mill. $ *	Mill. $ *	1935-39 = 100 *	Mld. $ *	Mld $ *
	1938	—	—	60	89	35	27	30.3[9]	8.1[9]	63	3.5	163	258	88	68	85
	1945	—	—	77	203	36	16		1.0	102	6.5	347	817	122	172	215
	1946	79	83	83	170	82	87		2.3	109	8.5	412	812	140	178	211
	1947	96	100	95	187	84	86		2.1	124	10.0	480	1278	123	191	233
	1948	104	107	103	192	102	98	44.4	2.1	135	10.9	594	1054	124	210	259
	1949	99	93	102	176	113	116	43.3	3.4	140	10.9	552	1003	121	206	258
	1950	103	98	103	200	159	185	44.7	3.1	147	12.0	738	856	146	226	284
	1951	115	113	111	220	171	170	47.2	1.9	159	13.2	914	1253	177	254	329
	1952	112	107	114	219	183	181	48.0	1.7	167	13.7	893	1264	188	268	346
Juni	1950	100	95	102	199			44.5	3.4	145	12.1	687	877		221	278
Jan.	1952	113	110	113	221	161	142	47.0	2.1	164	13.2	922	1254	187	263	—
Febr.	—	113	108	112	222	156	163	47.0	2.1	164	13.4	893	1344	183	264	—
Marts	—	112	108	112	221	164	174	47.1	1.8	166	13.0	964	1447	185	262	340
April	—	112	109	113	216	171	189	47.4	1.6	165	13.3	932	1352	184	263	—
Maj	—	112	108	113	211	168	186	47.4	1.6	166	13.8	834	1474	184	265	—
Juni	—	111	107	113	204	172	193	47.4	1.8	166	14.0	861	1167	188	267	343
Juli	—	112	110	114	193	177	196	47.1	1.9	165	13.6	839	1027	192	264	—
Aug.	—	112	110	114	215	207	193	48.2	1.6	167	13.3	817	1086	191	270	—
Sept.	—	112	106	114	228	207	191	48.9	1.4	169	13.6	876	1227	188	274	343
Okt.	—	111	105	114	230	210	185	49.1	1.3	171	14.2	918	1215	183	276	—
Nov.	—	111	104	114	234	196	178	49.3	1.4	172	14.0	804	1189	190	276	—
Dec.	—	110	99	114	235	205	183	50.1	1.4	173	14.4	1052	1383	197	280	359
Jan.	1953	110	100	114	236	190	173	48.4	1.9	174	14.1	922	1287	198	281	—
Febr.	—	110	98	113	240	173	182	48.4	1.8	174	14.5	856	1196	196	281	—
Marts	—	110	100	114	243	177	176	48.6	1.7	175	14.4	1004	1388	198	283	361
April	—	109	98	114	241	180	181	48.8	1.6	175	14.4	1012	1392	190		—
Maj	—	110	98	114	241			48.9	1.3	175	14.4	920	1430	190	285	—
Juni	—	110	96		241				1.6					183		368

Kilde: „Survey of Current Business", udg. af U.S. Department of Commerce.

* Tallene for 1938 og 1945–52 er gennemsnit for 12 måneder.

[1] Sæsonudjævnet. [2] Værdien af byggekontrakter efter F. W. Dodge Corp.; sæsonudjævnet. [3] Antal beskæftigede („employees") uden for landbruget ifl. Dept. of Labor. Af det samlede antal beskæftigede i maj 1953, 48.9 millioner, faldt 17.0 mill. på industrien, 0.8 på minedrift, 2.5 på bygge- og anlægsvirksomhed, 4.3 på transport og off. forsyningsvirksomheder, 10.3 på handel, 2.0 på pengeinstitutter, 5.4 på tjenesteydelser, og 6.6 var off. ansatte. [4] Gennemsnitlig timefortjeneste i fabriksindustrien. [5] Udjævnet for sæsonsvingninger. Beregningsgrundlaget er noget udvidet fra 1951. [6] Generalhandel; omfatter også hjælp til udlandet („foreign aid and relief"). [7] Standard and Poor's Corp. omfatter 480 industri-, jernbane- og „public utility" selskaber. [8] Udjævnet for sæsonsvingninger og omregnet til helårsbasis. [9] 1939.

goder udviser nedgang, når man ser bort fra strejkeperioden i stålindustrien i foråret og sommeren 1952. I indeværende år kan der næppe ventes større strejker, idet stålarbejderne har sluttet en ny overenskomst med den største stålproducent, United States Steel Corporation, som formentlig vil danne mønster for en række lignende overenskomster, såvel inden for den øvrige stålindustri, som i andre brancher.

Beskæftigelse og lønninger.

Den samlede *beskæftigelse* har i den forløbne del af året vist sædvanlig sæsonmæssig stigning. Antallet af beskæftigede arbejdere og funktionærer uden for landbruget lå i maj 1.5 mill. højere end på samme tid i fjor, 48.9 mod 47.4 mill.), medens beskæftigelsen i landbruget var gået tilbage med 0.6 mill. *Arbejdsløsheden* udgjorde i juni 1.6 mill. mand svarende til 2.4 % af den samlede civile arbejderstyrke (mod 2.8 % i juni 1952).

Den gennemsnitlige *timeløn* har fortsat været langsomt stigende; i maj androg den 1.75 $ i industrien og 2.43 $ i byggeriet. Dette er henholdsvis 10 og 17 cents mere end i maj 1952. Som følge af leveomkostningernes næsten fuldstændige stabilitet i det mellemliggende tidsrum, er disse tal udtryk for en reallønforbedring på 5–6 %. Ved den lige nævnte overenskomst inden for stålindustrien opnåede arbejderne en lønforhøjelse på 8½ cents i timen; i forhold til stålarbejdernes nuværende timeløn på omkring 2.10 $ repræsenterer dette beløb en stigning på ca. 4 %. Gennemføres lignende lønforhøjelser for andre arbejdergrupper, og sker der intet med beskæftigelsen, vil den samlede lønsum stige med 7–8 mill. $ pr. år. Dette vil betyde en ikke uvæsentlig stimulans for forbrugernes købekraft og dermed for den økonomiske aktivitet som helhed.

Priserne.

Som allerede berørt har *leveomkostningerne* på det seneste ligget meget stabilt. I perioden fra maj 1952 har de bevæget sig inden for et interval på mindre end 1 %. Dette skyldes dog, at nedgang i fødevarepriserne på ca. 4 % er blevet opvejet af stigninger på et par procent på andre områder, specielt husleje, transport og lægehjælp m. v. *Engrospriserne* viser samme mønster; praktisk talt konstant totalniveau, men nogen nedgang for landbrugspriserne og svag stigning på andre områder.

Motiveret med de omtalte lønforhøjelser har stålindustrien sat sine priser op med fra 3 til 10 $ pr. ton, for enkelte specielle produkter endog med 40 $ pr. ton. Man frygter åbenbart ikke fra stålindustriens side nogen nævneværdig svækkelse af afsætningsmulighederne. Dette vil formentlig kunne mærkes på engrospriserne. Derimod er det mere tvivlsomt, om forbrugerpriserne vil blive påvirket, idet der synes at herske nogen ængstelse blandt producenterne af disse varer for, at prisforhøjelser skal føre til en forholdsvis kraftig nedgang i salget.

Betalingsbalancen.

I 1. kvartal 1953 holdt både U.S.A.s import og eksport af varer og tjenesteydelser sig omtrent på samme niveau som i 4. kvartal 1953, henholdsvis ca. 4 og ca. 5.3 milld. $, hvilket giver et overskud på 1.3 milld. $. Da U.S.A.s ensidige ydelser til udlandet i form af militære og økonomiske gave- og låneydelser imidlertid steg fra 1.5 til 1.8 milld. $, bliver der et samlet underskud på 0.5 milld. $. Når hertil lægges en kapitaleksport fra U.S.A. på godt 200 mill. $, kommer man til, at den øvrige verden har kunnet forøge sin guld- og dollarbeholdning med 750 mill. $ i løbet af 1. kvartal. Heraf faldt ca. 320 mill. $ på England og ca. 150 mill. $ på det øvrige Vesteuropa.

Finans- og pengepolitikken.

Spørgsmålet om unionsbudgettet for finansåret 1954, der begyndte d. 1. juli, er endnu uafgjort. Det er ikke lykkedes den republikanske administration at få underskuddet på budgettet ud af verden. Selv om man får kongressen til at gå med til at forlænge de gældende ekstraordinære skattelove, regnes der dog med et underskud på 5.6 milld. $. Det løbende kassemæssige underskud – forskellen mellem, hvad der faktisk bliver indbetalt og udbetalt i årets løb, modsat hvad der regnskabsmæssigt henføres til dette år – vil dog blive væsentligt mindre, nemlig 2.8 milld. $. Imidlertid falder erfaringsmæssigt en forholdsmæssigt større del af de faktiske udbetalinger i finansårets første halvdel (= kalenderårets anden halvdel), medens det er omvendt med indbetalingerne. Der regnes derfor med et underskud i 2. halvår af 1953 på op imod 9 milld. $, som må finansieres ved lån med kortere eller længere løbetid. Da penge- og kapitalmarkedet gennem længere tid har været stramt og rentesatserne stigende, ville emission af sådanne lån kunne medføre betydelige finansieringsvanskeligheder for store del af erhvervslivet, og man kunne muligvis risikere at komme ud i en deflation, eftersom de aktivitetsfremmende kræfter synes at være noget afsvækkede (jvf. bl. a. foran om industriproduktionens stilstand).

Federal systemet (U.S.A.s centralbankorgan) har derfor også i den sidste tid slækket noget på den stramme pengepolitik, det hidtil har ført, dels ved at opkøbe regeringens skatkammerbeviser og andre værdipapirer i markedet, hvorved bankernes kassebeholdninger er blevet styrket, dels og navnlig ved d. 24. juni at nedsætte kassereservekravene for bankerne i de større byer fra 24 % til 22 % af publikums anfordringstilgodehavender (og tilsvarende i de øvrige områder). Herved er der frigjort reserver på mellem 1.1 og 1.2 milld. $, og bankerne regnes at være i stand til at udvide deres kreditgivning med 5–6 milld. $, således at unionens umiddelbare lånebehov skulle kunne dækkes. Et andet formål med lempelsen har muligvis været at sætte bankerne i stand til at finansiere omsætningen af høsten i de kommende måneder. Men det er måske tvivlsomt, om der bliver ret meget tilovers hertil, når først det offentlige har lånt, hvad det har brug for.

ENGLAND

Betalingsbalance og udenrigshandel.

Den bedring af sterlingområdets internationale likviditet, der tog sin begyndelse i sommeren 1952, og som i første række viser sig i udviklingen i de centrale *beholdninger af guld og dollars,* er fortsat også i 2. kvartal af indeværende år, omend tempoet har været noget aftagende (jvf. nedenstående oversigt). Imidlertid må det tages i betragtning, at det ydre sterlingområdes dollarindtægter netop i disse måneder ligger på et sæsonmæssigt lavpunkt. Når uldsalgene i Australien og New Zealand begynder i august-september kan der ventes en ny fremgang i dollarindtjeningen. Hertil kommer, at der i juni blev overført 22 mill. $ til U.S.A. som betaling for generhvervelse af engelske firmaers aktier, der hidtil har været på amerikanske hænder. Hvis der ikke sker væsentlige forskydninger i de underliggende økonomiske forhold, kan man derfor forvente fortsat stigning i sterlingområdets reserver i løbet af efteråret.

Sterlingområdets guld- og dollarbeholdninger.
(Mill. $).

	Guldud- og indbetaling til og fra E.P.U.	Guldud- og indbetaling andre betalinger	Amerikansk økonomisk eller militær hjælp	Ændring i beholdningen	Beholdning ved periodens slutning
Juni 1951	–	–	–	–	3867[2]
2. halvår 1951	÷200	÷1378	+ 46	÷1532	2335
1. kvt. 1952	÷219	÷ 417	+ 1	÷ 635	1700
2. „ „	÷143	÷ 73	+201	÷ 15	1685
3. „ „	÷127	÷ 6	+133	–	1685
4. „ „	+213	÷ 145[3]	+ 93	+ 161	1846
1. „ 1953	+ 95	+ 119	+106	+ 320	2166
April „	+ 11	+ 76	+ 20	+ 107	2273
Maj „	+ 21	+ 14	+ 13	+ 48	2321
Juni „	+ 10	+ 8	+ 28	+ 46	2367

[1] Betalinger til og fra E.P.U. afhænger af den foregående måneds regnskabsmæssige under- eller overskud. [2] Højeste niveau siden 1945. [3] Heri medregnet 181 mill. $ i renter og afdrag på amerikanske og canadiske lån.

Som det fremgår af oversigten, har amerikansk hjælp i det sidste halve år bidraget med omtrent en trediedel af reservernes forbedring, tilbagebetaling af guld fra EPU, efterhånden som Englands stilling her er forbedret, med noget mindre, og overskud på transaktioner med den øvrige verden, herunder U.S.A., med noget mere. I 1. kvartal var sterlingområdets overskud over for selve U.S.A. på varer og tjenesteydelser 52 mill. $ (iflg. amerikansk statistik). Den resterende del af de 119 mill. $ må altså være indtjent i andre dele af verden.

Englands egen *handelsbalance* har i de senere måneder påny vist et noget voksende underskud, omend det langt fra er kommet op på de højder, der prægede situationen sidst i 1951 og først i 1952. Det voksende underskud skyldes især højere importværdi, medens eksporten har holdt sig nogenlunde

uændret. En nærmere undersøgelse af årsagerne til importens vækst viser, at denne udelukkende beror på, at mængden er gået i vejret, medens de gennemsnitlige importpriser tværtimod er faldet. På eksportsiden er der tale om en svag stigning i mængde og et lille prisfald (jvf. iøvrigt nedenstående tabel).

Englands udenrigshandel.

	Import			Eksport			Merimport	Bytteforhold
	Værdi[1] (mill. £)	Mængdeindeks	Enhedsværdi (1950=100)	Værdi[1] (mill. £)	Mængdeindeks	Enhedsværdi (1950=100)	Værdi[1] (mill. £)	(6):(3) (1950=100)
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1951	325	113	133	226	101	118	99	89
1952 1. kvt.	328	112	136	260	106	124	68	91
„ 2. „	306	106	133	222	93	125	84	94
„ 3. „	263	94	129	204	86	124	59	96
„ 4. „	264	100	122	223	95	122	41	100
1953 1. „	273	106	118	219	94	121	54	103
april	293	114[2]	117	224	97	120	69	103
maj	296	117[2]	114	219	94[2]	120	77	105
juni	292	–	–	212	–	–	80	–

[1] Månedsgennemsnit. [2] Foreløbige tal.

Ser man på de enkelte varegrupper på importsiden, finder man, at stigningen i forhold til efteråret 1952 navnlig ligger på nærings- og nydelsesmidler samt råvarer. Sandsynligheden taler for, at der er blevet tæret på lagrene af disse varer i efteråret, men at den stigende økonomiske aktivitet nu har nødvendiggjort en fornyet forøgelse af importen. Lempelse af importrestriktionerne over for OEEC-landene (hvorved liberaliseringsprocenten er bragt op på 58 – mod 75 % i henhold til OEEC's principielle standard) har formentlig også bidraget til at forøge importmængden.

Produktion og beskæftigelse.

I 1. kvartal 1953 nåede *industriproduktionen* op på samme højde som i den tilsvarende periode i 1952 (og en smule over 1. kvartal 1951) efter i de foregående 3 kvartaler at have ligget henholdsvis 7 %, 8 % og 1 % under niveauet året før. I april-maj steg produktionen til 4–5 % mere end i samme periode 1952. Det var imidlertid netop på dette tidspunkt i 1952, at produktionstilbagegangen indtrådte, og da faldet androg 6 % i forhold til april-maj 1951, har stigningen i år ikke været tilstrækkelig til at bringe produktionen helt op på 1951-niveauet; der mangler stadig nogle få procent. Iøvrigt fremgår udviklingen af følgende oversigt.

Det er i første række produktionen af gas, elektricitet og vand, der har bidraget til den senere tids gunstige produktionsudvikling, medens dele af den egentlige fabriksindustri, fx. metal- og maskinindustrien, stadig ikke har genvundet det tabte terræn.

Ændring i Englands industriproduktion.
(Procentvis stigning (+) el. fald (÷) i forhold til tilsvarende periode året før).

	1951	1952	1953
1. kvt.	+3	+2	0
2. „	+6	÷7	+4–5[1]
3. „	+5	÷8	
4. „	0	÷1	

[1] April–maj 1953 i forhold til april–maj 1952.

Kulproduktionen, der i januar lå betydeligt over sidste års niveau, har i de følgende måneder gennemgående været lavere, og pr. 1. juli var der produceret 114.9 mill. tons mod 115.1 mill. i 1. halvår 1952, dette på trods af, at antallet af beskæftigede i kulminerne ligger et par procent højere end i fjor. Årsagen er dels større udeblivelsesprocent (incl. ordinære fridage, som arbejderne faktisk har benyttet i stigende grad), dels noget lavere produktion pr. mand og skift (muligvis på grund af, at de nytilkomne arbejdere er mindre effektive). Da både hjemmeforbrug og eksport på den anden side har ligget en del højere end i fjor – ca. 116.1 mill. tons mod 112.9, er lagrene i 1953 gået lidt tilbage i årets første halvdel, medens der i 1952 skete en fremgang. Lagrene andrager nu ca. 15 mill. tons mod 16.5 mill. sidste år ved samme tid.

Boligbyggeriet foregår stadig i stærkt og stigende tempo, idet både færdiggjort, igangværende og påbegyndt antal lejligheder, som omstående oversigt viser, overstiger alle tidligere højdepunkter ganske betydeligt. Til gengæld har *fabriksbyggeriet* endnu ikke rigtigt overvundet den nedgang, der satte ind som følge af konjunkturomslaget i 1951. Værdien af det færdiggjorte byggeri på dette område ligger væsentligt lavere end i de foregående år, ligesom også det igangværende byggeri er mindre. Der synes imidlertid pånyt at være en stærk fremgang forestående, idet værdien af godkendte byggeprojekter steg kraftigt i jan. kvartal.

Den jævnt stigende værdi af det samlede byggeri kan ikke tages som udtryk for, at boligbyggeriets vækst har mere end opvejet nedgangen i erhvervsbyggeri, men snarere for betydningen af de stigende byggeomkostninger. Herpå tyder også beskæftigelsesudviklingen.

Den *samlede beskæftigelse* udvikler sig fortsat gunstigt. Antallet af ledige var midt i juni nede på 298.000 mod 440.000 sidste år ved samme tid, men kun 191.000 for to år siden. Der er således stadig 100.000 flere arbejdsløse end på dette tidspunkt, der imidlertid også betegnede et minimum for ledigheden i efterkrigsårene.

Priser og lønninger.

Såvel engrospriser som leveomkostninger har som helhed ligget ret fast i det sidste årstid. De første har svinget lidt op og ned inden for et interval af ca. 3 %, medens *leveomkostningsindeks* (juni 1947 = 100) i gradvist aftagende tempo er steget fra 138 i juni 1952 til 141 i juni i år. Indeks for de gennemsnitlige

Engelske konjunkturtal.

	Priser		Industriproduktion	Boligbyggeri[1]		Arbejdsmarked				Privat forbrug[4]	Udenrigshandel[5]		Guld- og dollarbeholdning[6]
						Beskæftigelse[2]		Arbejdsløshed	Arbejdsløn[3]				
	Engrospriser	Leveomkostninger		Antal boliger under opførelse	Antal boliger fuldført	Samlet antal beskæftigede	Fabriksindustrien				Import[6]	Eksport[6]	
	1938 = 100 *	Jun. 1947 = 100 *	1948 = 100 *	1000 †	*	Mill †	Mill. †	1000 †	Jun. 1947 = 100 *	Mill. £ 1948 priser	Mill. £ *	Mill. £ *	Mill. $ †
1938	100	—	—	—	30.0	17.9	6.8	1700	—	—	77	44	3449
1945	167	—	—	26	0.2	16.3	6.8	103	—	—	92	38	—
1946	173	—	87	204	4.1	17.3	6.6	359	—	—	108	80	2697
1947	189	—	92	256	11.6	18.6	7.1	256	—	—	149	100	2080
1948	216	108	100	191	19.0	19.1	7.3	282	106	8.387	173	137	1856
1949	227	111	106	195	16.5	21.8	8.3	243	109	8.523	189	154	1688
1950	259	114	114	201	16.5	22.1	8.5	272	111	8.688	217	188	3300
1951	315	125	117	226	16.2	22.3	8.7	186	120	8.675	325	226	2335
1952	323	136	114	280	20.0	22.2	8.6	394	130	8.581	290	227	1846
Jan. 1952	330	132	118	—	15.8	22.2	8.8	379	127		357	267	2037
Febr. —	325	133	120	—	16.7	22.2	8.8	394	128	2.013	297	246	1771
Marts —	328	133	123	232	21.6	22.1	8.7	433	128		333	268	1700
April —	325	135	110	—	17.6	22.1	8.7	468	128		326	231	1662
Maj —	323	135	117	—	19.6	22.1	8.6	467	129	2.085	320	238	1678
Juni —	323	138	112	252	20.2	22.1	8.6	440	129		276	196	1685
Juli —	323	138	102	—	20.2	22.2	8.6	394	129		290	223	1716
Aug. —	320	137	98	—	18.0	22.2	8.6	404	130	2.191	263	192	1672
Sept. —	318	136	116	276	22.0	22.2	8.6	390	131		238	197	1685
Okt. —	321	138	120	—	23.4	22.1	8.6	398	131		267	234	1767
Nov. —	320	138	123	—	22.1	22.1	8.7	406	134	2.292	262	219	1895
Dec. —	323	138	112	280	23.4	22.0	8.7	400	134		268	215	1846
Jan. 1953	323	138	117	—	20.6	22.0	8.7	452	134		290	228	1978
Febr. —	319	139	122	—	20.1	22.0	8.7	429	135		243	204	2103
Marts —	324	140	124	294	28.7	22.0	8.7	397	135		286	224	2166
April —	328	141	118	—	23.3	22.1	8.7	376	135		293	224	2273
Maj —	326	140	119	—	26.0	22.2	8.7	340	135		296	219	2321
Juni —		141						298	135		292	212	2367

Kilde: Central Statistical Office: „Monthly Digest of Statistics". Priser, industriproduktion, arbejdsløn, forbrug og udenrigshandel refererer til Det forenede Kongerige (England & Wales, Skotland og Nordirland), boligbyggeri, beskæftigelse og arbejdsløshed til Storbritannien (England & Wales, Skotland).

* Tallene for 1938 og 1945–52 er gennemsnit for 12 måneder.

† Tallene for 1938 og 1945–52 gælder for juli (beskæftigelse, arbejdsløshed) eller december (boligbyggeri, guld- og dollarbeholdning).

[1] Permanente boliger. [2] Fra 1949 ny serie, der i modsætning til den tidligere omfatter privat hushjælp og beskæftigede over pensionsalderen (65 år for mænd og 60 år for kvinder). Desuden tælles nu halvdagsarbejdere som heldagsarbejdere. Til sammenligning anføres, at tallene efter den nye opgørelse medio juli 1948 var 21.9 og 8.1. [3] Ugentlige lønsatser i industri, landbrug, off. forsyningsvirksomheder, detailhandel m. m. [4] Personlige udgifter til forbrugsgoder og tjenesteydelser. [5] Generalhandel. [6] Sterlingområdets beholdninger af guld samt amerikanske og canadiske dollars.

Byggeriet i Storbritannien[1].

	Boligbyggeri (1000 lejligheder)			Fabriksbyggeri[2]) (værdi i mill. £)			Værdi af det samlede byggeri[3]) (mill. £)	Beskæftigelse ved byggeri[5]) (1000'er)
	Påbegyndt[3])	Igangværende[4])	Færdiggjort[3])	Godkendt[3])	Igangværende[4])	Færdiggjort[3])		
1947	48	256	35	12.5	–	–	–	–
1948	41	191	57	14.3	83.5	–	–	1463
1949	50	195	49	32.8	99.8	7.3	300	1453
1950	51	201	50	23.1	161.0	8.5	317	1448
1951 1. kvt.	45	202	44	22.3	174.1	8.0	347	1425
„ 2. „	60	214	48	23.7	182.6	26.8	347	1444
„ 3. „	60	226	48	21.9	182.2	11.6	365	1452
„ 4. „	54	226	55	16.7	152.9	49.5	372	1407
1952 1. kvt.	60	232	54	11.4	147.9	38.2	279	1423
„ 2. „	77	252	57	16.5	150.2	9.2	399	1447
„ 3. „	84	276	59	17.5	149.4	8.2	410	1446
„ 4. „	73	280	69	11.9	145.3	12.9	411	1392
1953 1. kvt.	83	294	69	30.3	142.8	12.8	–	1426
„ april	–	–	23	–	–	–	–	1436
„ maj	–	–	26	–	–	–	–	1440

[1] England, Wales og Skotland. [2] Kun større anlæg. [3] Tallene for 1947–50 er kvartalsgennemsnit. [4] Ved periodens slutning. [5] Tallene for 1948–50 refererer til juli, kvartalstallene for 1951–53 til sidste måned i vedkommende kvartal.

ugentlige *lønsatser* (juni 1947 = 100) er i den samme periode gået i vejret fra 129 til 135. Arbejderne har således i løbet af denne periode indvundet en lille del af de foregående års reallønnedgang, men mangler dog stadig 4–5 % i forhold til 1947. På denne baggrund må det ses, at flere fagforeninger i den senere tid har rejst krav om betydelige lønforhøjelser; maskinarbejderne har således forlangt en stigning på 15 %, svarende til omkring 1½ £ om ugen.

Fremtidsudsigterne.

Detailomsætningen har i den forløbne del af året ligget ca. 7 % over niveauet for den tilsvarende periode i 1952, hvilket indebærer en stigning i de afsatte mængder på nogle få procent. Der skulle derfor ikke være grund til at vente nogen nedgang i den økonomiske aktivitet inden for forbrugsvarefremstillingen, så meget mere som det nye lempeligere statsbudget, der står over for snarlig vedtagelse, må forventes at stimulere forbrugernes købekraft. I samme retning trækker den øgede beskæftigelse i de senere måneder. Som tidligere omtalt er værdien af det godkendte erhvervsbyggeri forøget stærkt i jan. kvartal; formentlig indebærer dette også, at der i den kommende tid vil blive behov for flere maskiner og mere udstyr til de nye fabrikker, som skal opføres, hvorfor også produktionsmiddelfremstillingen snarest må ventes at stige. Da også bolig-

byggeriet er i fortsat fremgang, synes alt at pege i retning af højere aktivitet i den nærmeste fremtid, forudsat at ikke ydre omstændigheder, såsom fx. et konjunkturomslag i U.S.A., ændrer forudsætningerne radikalt. Gennemføres de omtalte lønkrav, vil det på den ene side øge de beskæftigede arbejderes købekraft og dermed deres forbrug, men kan på den anden side også føre til fald i beskæftigelsen, specielt i eksportindustrierne.

VESTTYSKLAND

Produktionsudviklingen siden 1948.

Endnu i forsommeren 1948 befandt den vesttyske økonomi sig i et dødvande karakteriseret ved lavt produktionsniveau, ringe aktivitet og næsten fuldstændigt fravær af pengeøkonomi (undtagen i forholdet til det offentlige); i stedet foregik de fleste transaktioner som byttehandel; ingen arbejdere var synderligt interesserede i at tjene de lidet anvendelige Reichsmark, ligesom landmænd og handlende foretrak at holde på deres varelagre, frem for at sælge dem for penge.

I juni 1948 gennemførtes imidlertid en *pengeombytning*[1], som kom til at danne indledningen til en opgangsperiode, der har vedvaret lige siden uden afbrydelser, om end med et efterhånden noget afsvækket tempo og ikke uden vanskeligheder af forskellig art.

Fremgangens styrke ses deraf, at *nationalindkomsten* er steget fra 60 mill. DM i anden halvdel af 1948 til næsten 100 mill. DM i 1952. Af denne forøgelse skyldes måske 10–15 % højere priser; men reelt er der tale om en stigning på 40–50 %, hvilket også bekræftes af, at indeks for industriproduktionen (1936 = 100) er gået frem fra 63 i (hele) 1948 til 144 i 1952 eller med ca. 130 %, medens landbrugsproduktionen er vokset med omkring en trediedel. Ved vurderingen af fremgangen må man tage i betragtning, at befolkningen er vokset usædvanlig kraftigt, hovedsagelig som følge af tilgang af flygtninge fra Østtyskland, nemlig fra 45.9 mill. ved midten af 1948 til 48.5 mill. fire år senere, eller med 1½ % om året. Den reelle stigning i nationalindkomst pr. indbygger er dog af størrelsesordenen 10 % pr. år. Den samlede beskæftigelse er steget fra 13.5 mill. i 1948 til 15.1 mill. i 1952, altså forholdsmæssigt langt kraftigere end befolkningen. Samtidig gik dog også antallet af tilmeldte arbejdsløse stærkt i vejret, nemlig fra 0.6 mill. i 1948 til 1.6 mill. i 1950, hvorefter det er faldet til 1.4 mill. i 1952. Når dette har kunnet foregå på samme tid som en fremgang i beskæftigelsen, beror det især på, at det ikke har kunnet lade sig gøre at opsuge flygtningene i samme tempo, som de ankom. Til yderligere illustration af udviklingen kan det nævnes, at den ugentlige arbejdstid i industrien er gået op fra ca. 40 timer før pengereformen til 48 timer i 1952, og at indeks for produktiviteten (produktion pr. arbejder) er forøget fra 89 i 1949 til 116 i 1952 (1950 = 100).

Når fremgangen har været så stærk, som tilfældet er, må det naturligvis ses på baggrund af, at *udgangsniveauet i 1948* var usædvanlig lavt. På grund

[1] Om detailler vedr. denne, se „Økonomi og Politik" 1949, hefte 2, s. 149 ff.

af vareknapheden og vanskeligheden ved at få omsat sin pengeindkomst til varer var ingen særlig ivrig for at gøre en produktiv indsats; men pengeombytningen ændrede med et slag forudsætningerne. Den indebar en kraftig reduktion af pengemængden, og de nye Deutsche Mark (DM) mødtes med tillid af erhvervslivet og befolkninge, der naturligvis havde følt utilstrækkeligheden af den hidtil rådende bytteøkonomi, hvilket resulterede i, at de hengemte lagre af varer kom frem i betydeligt omfang. Derved blev det igen umagen værd at tjene en ugeløn, og udbudet af arbejdskraft øgedes, samtidig med at tilgangen af råmaterialer til industrien voksede. Hertil kom, at fabrikker og transportanlæg m. v. vel var blevet hårdt medtaget under krigen, men dog ikke mere end, at en stor del af dem ret let kunne sættes i produktionsdygtig stand igen, når der blot var en rimelig udsigt til at få økonomisk udbytte heraf. Disse forhold giver en væsentlig del af forklaringen på, at stigningen fra 1948 har kunnet være så stærk. Sætter man fx. industriproduktionen i relation til førkrigsårene, er stigningen for Tysklands vedkommende mindre end i en lang række andre vesteuropæiske lande, der i 1948 allerede var nået op i nærheden af eller over produktionsniveauet fra slutningen af 1930erne.

Også den omstændighed, at amerikanske hjælpeydelser under *Marshallplanen* begyndte at flyde i løbet af 2. halvår 1948 var naturligvis i Vesttyskland som i andre lande en kraftig løftestang under udviklingen. En anden vigtig forudsætning for ekspansionen er, at de begrænsninger, som var blevet gennemført af besættelsesmagterne med hensyn til den tyske produktion især af jern- og stålprodukter gradvis er blevet lempet eller ophævet, ligesom besættelsesmagterne efterhånden opgav den del af deres oprindelige politik i Vesttyskland, som gik ud på at demontere væsentlige dele af de industrielle anlæg, navnlig inden for sværindustrien.

Ved *Koreakrigens udbrud* fik den økonomiske aktivitet i Vesttyskland en yderligere stimulans, og til forskel fra andre lande indtrådte der ikke noget omslag i udviklingen i 1951–52, antagelig fordi den vesttyske industri har særlig gode forudsætninger for produktion af varer, som efterspørgselen i første række rettes imod under en oprustningskonjunktur, samt fordi mulighederne for forholdsvis let at udvide kapaciteten endnu ikke var udtømt.

Betalingsbalance og udenrigshandel siden 1948.

Samtidig med, at produktionen er vokset, er det også lykkedes for Vesttyskland at skabe ligevægt eller rettere overskud på balancen over for udlandet. Eksporten, der i 1948 ikke engang kunne betale for halvdelen af importværdien, er siden rundt regnet blevet seksdoblet, medens importen kun er steget med ca. 130 %, og resultatet er blevet, at eksportværdien nu (i de første 6 måneder af 1953) er en halv snes procent større end værdien af importen. I det væsentligste skyldes denne eksportstigning, at den eksporterede mængde er blevet større, medens eksportpriserne kun ligger omkring 25 % højere end i 1949. (Om udviklingen fra 1948 til 1949 foreligger der ikke oplysninger i denne henseende; men det må antages, at der ikke har været tale om større ændringer). Også på importsiden er der først og fremmest tale om en mængdeudvidelse, omend af

Vesttyske konjunkturtal.

	Priser		Industriproduktion[3]	Boligbyggeri fuldført	Arbejdsmarked			Detailomsætning[5]	Udenrigshandel[6]		Guld- og dollarbeholdning
	Engrospriser[1]	Leveomkostninger[2]			Beskæftigelse	Arbejdsløse	Arbejdsløn i industri[4]		Import c.i.f	Eksport f.o.b.	
	(1938 = 100) *	(1938 = 100) *	(1936 = 100) *	1000 lejligheder *	Mill. *	Mill. *	Pfennig pr. time *	(1950 = 100) *	Mill. DM. *	Mill. DM. *	Mill. US $ †
1938	100	100	120	14.4	—	—	80	—	—	—	
1948	185	168	63	—			105	—	—	—	
1949	185	166	90	—	13.5	1.2	120	89	654	345	—
1950	183	156	113	25.2	13.8	1.6	128	100	948	697	—
1951	221	168	135	35.2	14.6	1.4	146	114	1227	1215	434
1952	225	171	144	32.5	15.0	1.4	157	120	1350	1409	691
Jan. 1952	228	175	135	14.0	—	1.8	—	105	1403	1312	423
Febr. —	226	174	135	16.2	—	1.9	154	103	1461	1275	381
Marts —	226	173	138	16.7	14.6	1.6	—	110	1458	1378	390
April —	228	172	141	14.1	—	1.4	—	120	1279	1306	425
Maj —	226	171	142	21.2	—	1.3	157	121	1175	1408	452
Juni —	225	170	145	23.7	15.2	1.2	—	101	1122	1378	545
Juli —	225	170	138	26.8	—	1.2	—	121	1238	1489	581
Aug. —	225	170	141	27.3	—	1.1	158	111	1192	1348	567
Sept. —	226	171	153	30.1	15.5	1,1	—	112	1273	1426	604
Okt. —	225	170	160	41.3	—	1.0	—	126	1496	1462	657
Nov. —	223	171	167	25.0	—	1.2	158	124	1411	1374	681
Dec. —	223	171	153	107.6	15.0	1.7	—	191	1695	1753	691
Jan. 1953	222	171	141		—	1.8	—	114	1354	1262	696
Febr. —	222	170	143		—	1.8	160	102	1177	1228	736
Marts —	221	170	152		15.2	1.4	—	122	1277	1474	770
April —	220	169	156			1.2	—	123	1252	1526	
Maj —		169	156			1.2		123	1237	1428	
Juni —									1338	1554	

Kilder: „Monatsberichte der Bank deutsches Länder", „General Statistics", „O.E.E.C. Statistical Bulletins" samt „International Financial Statistics" udg. af Den internationale valutafond.

* Tallene for 1938 og 1948–52 er gennemsnit for 12 måneder.

† Tallene for 1951–52 gælder for udgangen af året.

[1] Producentpriser for industriprodukter. [2] Mellemste forbrugergruppe. [3] Incl. byggeri og energiproduktion. [4] Kun den eng.-am. dobbeltzone. Gennemsnitstal. [5] På basis af løbende priser. [6] Generalhandel.

mindre omfang. Bytteforholdet over for udlandet har ikke ændret sig nævneværdigt for perioden taget som helhed; men i 1951 var det – lige som for andre industrialiserede lande nede i en bølgedal på grund af de stærkt stigende råvarepriser efter Koreakrigens udbrud. Jvf. iøvrigt nedenstående oversigt.

Vesttysklands udenrigshandel 1938 samt 1947–53.

	Imp.	Eksp.	Merimp. (÷) el. mer-eksp. (+)	Indeks for import-mængde	Indeks for eksport-mængde	Indeks for enhedsværdi af import	Indeks for enhedsværdi af eksport	Bytte forhold (7):(6)
	(1)	(2) (mill. $ pr. måned)	(3)	(4) (1950 = 100)	(5)	(6) (1950 = 100)	(7)	(8)
1938	203	188	÷15	(122)	(122)	39	51	131
1947	71	26	÷45	(29)	(9)	–	–	–
1948	131	58	÷73	(49)	(23)	–	–	–
1949	186	94	÷92	(75)	(43)	(94)[1]	114	(117)[1]
1950 1. halvår	187	130	÷57	85	79	97	100	103
„ 2. „	264	200	÷64	115	121	102	100	98
1951 1. „	274	259	÷15	100	136	123	115	93
„ 2. „	309	320	+11	104	151	132	128	97
1952 1. „	313	320	+ 7	107	146	130	133	102
„ 2. „	329	352	+23	129	163	114	130	114
1953 1. kvt.	302	316	+14	121	151	111	126	114
„ april	298	364	+66	123	176	107	124	116
„ maj	294	341	+47	–	–	–	–	–
„ juni	319	370	+51	–	–	–	–	–

Tal i parentes er beregnet på ufuldstændigt grundlag. [1] 2. halvår.

Udviklingen er ikke hele tiden gået lige glat; således voksede importen – og dermed underskuddet på handelsbalancen – meget stærkt henimod slutningen af 1950 på grund af de høje og stigende importpriser og en deraf fremkaldt spekulativ stigning i importmængden. Men ved hjælp af drastiske direkte indgreb over for importen lykkedes det at afværge krisen, og efterhånden kom eksporten godt i gang som følge af øget udenlandsk efterspørgsel efter tyske produkter (jvf. foran); allerede i løbet af 1951 forvandledes underskuddet på handelsbalancen derfor til et overskud, der siden stadig er vokset.

For ikke at give et overdrevent indtryk af ekspansionen i Vesttysklands udenrigshandel, er der dog grund til at bemærke, at landets eksport regnet i mængdeenheder, siden 1938 kun er steget med ca. 25 %, medens Vesteuropas eksport som helhed er øget med 40 % i samme tidsrum.

I god overensstemmelse med de sidste års udvikling er Vesttysklands *valutastilling* gradvis blevet meget stærk. Over for den europæiske betalingsunion, der trådte i funktion pr. 1. juli 1950, havde Vesttyskland i begyndelsen et stort og stigende underskud på grund af den netop omtalte forøgelse af importen, og landets daværende kvote som debitor (360 mill. $) blev endog stærkt overskredet. Men som nævnt blev situationen hurtigt ændret, og allerede ved udgangen af 1951 var Tyskland blevet kreditor i unionen for et lille beløb. Siden er kreditorstillingen næsten uafbrudt blevet styrket, og ved udgangen af maj 1953 var landets (forhøjede) normalkvote som kreditor (500 mill. $) over-

skredet med godt 24 mill. $. At man venter fortsat udvikling i samme retning, ses deraf, at Vesttysklands ekstraordinære kvote er blevet forøget fra 100 til 150 mill. $. Samtidig er Vesttysklands dollarbeholdning gået i vejret fra 149 mill. $ ved udgangen af 1949 til 586 mill. $ ult. marts 1953, og det har siden 1950 oparbejdet en guldbeholdning på 184 mill. $. En væsentlig del heraf stammer fra guld- og dollarbetalinger fra EPU.

Den økonomiske politik.

Den skildrede udvikling er foregået under benyttelse af en mere *liberalistisk* betonet økonomisk politik end i de fleste andre vesteuropæiske lande. De borgerlige partier, først og fremmest den kristelig-demokratiske union, der har været ved magten i hele perioden, har ved hjælp af en dertil sigtende *finanspolitik* søgt at fremme investering og eksport og holde forbruget nede. Både i 1948 og 1950 nedsattes den direkte beskatning drastisk især for de højere indkomster, for at tilskynde folk til at tjene mere; høje afskrivningsprocenter har været anvendt til at begunstige investeringer, ligesom eksportindtægter er blevet behandlet særlig mildt i skattemæssig henseende. Til gengæld har man forhøjet de indirekte skatter, og det tyske skattesystem er i udpræget grad kommet til at „vende den tunge ende nedad" – hvorved man imidlertid også har nået sit mål, at holde igen på forbruget.

Direkte regulering af investeringerne har man kun i ringe udstrækning taget sin tilflugt til; man har ladet forretningslivets profitønsker være afgørende. Importen er blevet holdt nede dels som følge af det ringe forbrug, dels ved hjælp af direkte restriktioner, der dog efterhånden er blevet lempet stærkt; således er nu over 90 % af importen fra de øvrige EPU-lande på friliste (medens der kun kræves 75 % i henhold til den europæiske samarbejdsorganisations regler), ligesom også dollarimportrestriktionerne er blevet mildere. Til gengæld er toldsatserne blevet strammet, hvorved der er opnået en kraftig beskyttelsesvirkning især for en række landbrugsvarer.

Også *diskontopolitikken* har været taget i brug, formentlig navnlig med henblik på dens psykologiske virkninger. I efteråret 1950 – under Korea-boom'en – sattes diskontoen i vejret fra 4 % til 6 %, hvor den bevaredes til maj 1952, da den blev reduceret til 5 %. Siden er den i flere tempi blevet yderligere nedsat, senest til 3½ % fra 11. juni 1953.

Økonomiske problemer i dag.

Den tilstrømning af flygtninge, der har været i periodens løb, har naturligvis medført en vis tendens til udvidelse af det samlede forbrug. Men på den anden side har den *svækket fagforeningernes forhandlingsposition* over for arbejdsgiverne betydeligt, fordi den har medført en stadig tilgang af uorganiserede, arbejdsløse personer. Følgen er blevet, at det har været ret let at holde lønningerne og dermed forbruget nede.

Alt i alt er *fordelingen* i de senere år blevet forskudt til ugunst for arbejderklassen, jvf. nedenstående tabel[1].

Indekstal for private indkomster (før skat) i Vesttyskland.
(1936 = 100).

	1948/49	1951/52	procentvis stigning fra 1948/49 til 1951/52
Lønninger	150	225	50
Nettooverskud, renter og dividender			
i landbrug	125	230	84
ved udlejning af boliger	90	105	17
ved anden erhvervsvirksomhed .	175	315	80
I alt	150	250	67

Som man ser havde arbejderne i 1948/49 nogenlunde samme andel af de private indkomster som i 1936, medens landbruget havde mindre og andre erhverv (bortset fra udlejning af lejligheder) mere. I denne forbindelse må man imidlertid erindre, at landbruget havde en særlig begunstiget stilling i 30erne under det nazistiske styre, samt at en nedgang i realindkomst (som der her er tale om, trods stigningen i pengeindkomst) rammer hårdere, jo lavere man i forvejen befinder sig på indkomstskalaen.

Siden 1948/49 er arbejdernes andel af indkomsten blevet formindsket, medens landbrugets er vendt tilbage til omtrent samme relative niveau som før krigen. Da arbejdertallet er steget stærkt, medens antallet af landbrugere er nogenlunde uændret, er der tale om en forholdsmæssigt endnu kraftigere forringelse af arbejdernes indkomst pro persona. De selvstændige erhvervsdrivende inden for industri og handel har yderligere forbedret deres stilling. Den herigennem skabte *ulighed i indkomstfordelingen* er langt større end i de fleste andre europæiske lande – den luksus der tilsyneladende præger Vesttyskland er kun for de få. Herigennem er der utvivlsomt skabt et socialt problem af betydelige dimensioner, som kaster en mørk skygge over det på overfladen så lyse billede af Vesttysklands økonomiske situation.

Ved siden af flygtningeproblemet og den deraf følgende betydelige arbejdsløshed samt den stærke sociale ulighed, har Vesttyskland endnu en vigtig økonomisk-politisk vanskelighed at kæmpe med. Da den ikke direkte indebærer sociale problemer, er den dog på sin vis mindre alvorlig. Det drejer sig om *financieringen* af yderligere investeringer. Med den ekspansion, som har fundet sted,skulle man egentlig ikke tro, at der kunne være vanskeligheder på dette felt. Forholdet er imidlertid det, at investeringerne faktisk hidtil i overvejende grad er blevet financieret ved hjælp af de enkelte foretagenders egne, ikke-udbetalte profitter, medens det er svært at opnå lange lån til en rente under 7–8 %. I det lange løb kan dette forhold næppe undgå at føre til skævheder i udviklingen.

[1] Taget fra „Economic Survey of Europe since the War". Udg. af Economic Commission for Europe. 1953.

Den sidste tids udvikling.

Detailhandelens afsætning har i de første 5 måneder af 1953 ligget 9 % højere end i den tilsvarende periode i fjor (målt i mængdeenheder). Specielt i beklædningsbranchen har fremgangen været betragtelig, nemlig 17 %; men også andre brancher møder med betydelige afsætningsstigninger. Denne fremgang ventes at fortsætte i den nærmeste fremtid, bl. a. fordi man regner med at være inde i en periode, hvor forbrugerne efterhånden har fået opbrugt de lagre af forskellige varige goder, som de anskaffede i de første måneder efter Koreakrigens begyndelse under indtryk af de dengang rådende prisstigningsforventninger, og at de derfor nu er i færd med at foretage genanskaffelser i stigende omfang. Hertil kommer, at der for nylig er foretaget en række skattenedsættelser; således er tobaksskatten blevet reduceret, ligesom også indkomstskatterne fra 1. juni er blevet sænket med i gennemsnit 15 % (uden at progressionen er blevet væsentligt ændret). Også selskabsskatten på udbetalte dividender er nedsat (fra 60 % til 30 %) med virkning fra årets udgang. På denne baggrund er det let forklarligt, at *forbrugsvareindustrien* befinder sig i hastig ekspansion. Dens produktion har i de sidste 3 måneder, for hvilke statistiske oplysninger foreligger (marts–maj), oversteget 1952-niveauet med 21–22 % og 1951-niveauet med 11–12 %.

Produktionsmiddelindustriens produktion ligger derimod kun nogle få procent over niveauet i samme periode i fjor; men ordretilgangen har været ret tilfredsstillende i den senere tid, og fortsætter ekspansionen i forbrugsvareindustrierne, skulle dette også før eller siden give sig udslag i større efterspørgsel efter investeringsgoder og følgelig en udvidelse af fremstillingen af produktionsmidler. Boligbyggeriet er i de sidste måneder steget op over sidste års, medens *erhvervsbyggeriet* ligger lavere. Totalt overstiger det påbegyndte byggeri dog den tilsvarende størrelse i 1952 med en halv snes procent.

Beskæftigelsen er fortsat voksende, og midt i juni var antallet af ledige 1.118.000 mod 1.292.000 året før.

Timelønnen i industrien er steget nogenlunde jævnt fra 123 pf. i 1. kvt. 1950, via 137 pf. og 154 pf. i de tilsvarende kvartaler i de to følgende år til 160 pf. i 1. kvt. i år. I alt er der således tale om en stigning på 30 %. Da *leveomkostningerne* samtidig kun er steget med ca. 8 %, skulle reallønnen pr. time være blevet forbedret med omkring 20 %. Når man erindrer det, der tidligere er nævnt om udviklingen i indkomstfordeling, kan man slutte, at andre erhvervsgrupper må have fået deres realindkomst forbedret endnu stærkere. I forhold til 1938 andrager reallønstigningen (beregnet som pengelønstigning divideret med stigning i leveomkostninger) omkring 16–17 %.

FRANKRIG

Medens man således kan sige, at den økonomiske udvikling i Tyskland – med få, men vigtige undtagelser – er gået godt i de senere år, kan man vanskeligt sige det samme med hensyn til Frankrig, dets vigtigste rival på det vesteuropæiske fastland – og besejrer i den sidste krig.

Ganske vist er produktionen både inden for landbrug og industri også blevet forøget betydeligt i Frankrig, men stigningen har været ringere end i Vesttyskland, og fra indeværende års begyndelse er industriproduktionen kommet ind i en nedgangsperiode. Hvad der navnlig volder vanskeligheder i øjeblikket er imidlertid, at *balancen over for udlandet* er og længe har været meget dårlig. Dette hænger atter sammen med, at *det franske prisniveau* siden krigen er steget langt kraftigere end de fleste andre landes, uden at valutakursen er blevet tilpasset i tilstrækkelig grad til denne stigning, hvorved de franske varer har fået vanskeligere ved at klare sig i konkurrence med andre landes.

Inflationstendensen.

Årsagerne til denne inflatoriske tendens er nøjere analyseret af F.N.s økonomiske kommission for Europa[1], hvis betragtninger i korthed skal gengives her. Det fremhæves, at inflationen ikke har stået på uafbrudt. I 1948 bragtes den navnlig takket være en god høst til en midlertidig standsning, der varede til Koreakrigens udbrud. Denne udløste en ny stigning, som ophørte i foråret 1952, dels som følge af faldende verdensmarkedspriser og konjunkturtilbageslag i visse industrigrene, dels som følge af regeringen Pinay's antiinflationspolitik, der halvt byggede på forbud, halvt på moralsk pres på erhvervslivet.

Blandt inflationens forudsætninger nævnes en betydelig offentlig investering i de grundlæggende erhverv (i henhold til Monnet-planen), fuld beskæftigelse af arbejdskraften og en ulige fordeling af skattebyrden, hvortil endelig kommer omkostningerne ved krigsførelsen i Indokina og til genoprustningen siden 1950.

Af afgørende betydning er imidlertid efter kommissionens opfattelse en ejendommelig *stivhed i den franske erhvervsstruktur*. Denne stivhed og prisniveauets letbevægelighed i opadgående retning, der er noget af det mest karakteristiske i fransk økonomi, står i en snæver indbyrdes forbindelse. Når efterspørgselen efter en bestemt gruppe af varer forøges, medfører det en tendens til højere priser på det pågældende område og dermed til en forøgelse af tilgangen af produktionsfaktorer til dette. Jo hurtigere og stærkere denne tilgang sker, des mindre bliver prisstigningen på længere sigt. I Frankrig synes overflytning af produktionsfaktorer fra et område til et andet imidlertid at ske usædvanlig trægt. Under sådanne omstændigheder, bliver resultatet en varig, stærk forhøjelse af priserne på det pågældende område, som atter – fx. via højere leveomkostninger og dermed følgende mere eller mindre automatisk lønstigning spreder sig til andre områder.

I efterkrigsårene har der været et stærkt *øget behov for arbejdskraft til industrien,* bl. a. som følge af det industrielle investeringsprogram; men de fleste industriarbejdere har været i beskæftigelse, og om nogen tilgang fra landbrug, handel og andre erhverv har der kun i ringe grad været tale. Bl. a. har regeringens politik over for landbruget, der har modtaget høje priser og subsidier, nærmest bidraget til at fastholde arbejdskraften der. Som følge heraf

[1] Se s. 78–81 i „Economic Survey of Europe since the War". Udg. af Economic Commission for Europe, 1953.

Franske konjunkturtal.

	Priser		Industriproduktion[2]	Boligbyggeri fuldført	Arbejdsmarked			Udenrigshandel[4]		Guld- og dollarbeholdning	Obligationsrente[5]
	Engrospriser ialt[1]	Leveomkostninger ialt[1]			Beskæftigelse	Arbejdsløse[3]	Timeløn i industrien	Import c. i. f.	Eksport f. o. b.		
	(1950 = 100) *	(1950 = 100) *	(1950 = 100) *	1000 lejligheder pr. md. *	(1950 = 100) *	1000 *	(1950 = 100) *	Milld. franc *	Milld. franc *	Mill. US $ †	% *
1938	4	5	82	—	93	402	—	3.8	2.5	2944	4.0
1946	—	—	62	—	90	57	38	22	8	1118	3.2
1947	—	—	76	—	95	46	53	33	19	718	3.9
1948	—	—	91	—	96	78	81	56	36	739	4.6
1949	92	90	100	4.3	100	131	91	77	65	718	6.5
1950	100	100	100	5.7	100	153	100	89	89	784	6.5
1951	128	117	113	5.4	102	120	124	134	123	837	6.5
1952	134	131	118	6.9	103	132	148	133	118	916	5.6
Jan. 1952	141	131	122		103	132	146	155	120	801	6.5
Febr. —	140	134	124	6.2	—	140	—	178	128	801	6.3
Marts —	138	133	124		—	135	—	144	120	824	6.2
April —	136	132	123		103	127	148	148	124	829	6.1
Maj —	134	130	121	7.0	—	121	—	127	120	840	5.2
Juni —	132	129	120		—	111	—	142	115	872	5.2
Juli —	133	128	111		104	106	149	120	107	917	5.3
Aug. —	133	130	93	7.2	—	109	—	104	105	969	5.3
Sept. —	132	131	115		—	119	—	113	107	977	5.2
Okt. —	130	130	121		104	143	150	115	120	921	5.3
Nov. —	130	130	122	7.0	—	158	—	116	122	910	5.3
Dec. —	130	131	117		—	182	—	129	130	916	5.3
Jan. 1953	130	131	115		102	211	150	127	109	823	5.6
Febr. —	129	131	112		—	217	—	131	120	826	5.5
Marts —	129	131	115		—	207	—	131	120	832	5.5
April —	128	130				196		133	127		5.4
Maj —		131						111	116		

Kilder: „General Statistics". O.E.E.C. Statistical Bulletins, og „International Financial Statistics", udg. af Den internationale valutafond.

* Tallene for 1938 og 1946–52 er gennemsnit for 12 måneder.

† Tallene for 1938 og 1946–52 gælder for udgangen af året.

[1] I Paris. [2] Excl. minedrift. [3] Arbejdssøgende. [4] Generalhandel. [5] Uamortisable 5 %-statsobligationer, udstedt 1949.

	Ændr. i ind. prod. i forh. t. samme per. foreg. år (pct.)	Stign. i leveomk. i per. s løb (pct.)
1949 3. kvt.	÷ 7	+7
„ 4. „	+10	+5
1950 1. kvt.	÷ 3	÷1
„ 2. „	÷ 3	÷3
„ 3. „	+ 1	+9
„ 4. „	+ 8	+3
1951 1. kvt.	+14	+7
„ 2. „	+15	+4
„ 3. „	+13	+3
„ 4. „	+ 8	+7
1952 1. kvt.	+10	+4
„ 2. „	+ 4	÷3
„ 3. „	+ 4	+2
„ 4. „	+ 2	÷1
1953 1. kvt.	÷ 5	0

har der bestået et stadigt opadgående pres på priserne, der som nævnt i visse perioder har givet sig udslag i faktiske stærke prisforhøjelser.

Når en prisstigning først er kommet i gang, har den en tendens til at fortsætte og *forstærke sig selv,* fordi både forbrugere, handlende og producenter i forventning om fremtidige højere priser, fremskynder deres indkøb, medens ingen er villige til at udbyde mere, snarere tværtimod. I Frankrig er denne tendens usædvanlig kraftig, fordi befolkningen i de sidste 40 år har oplevet den ene inflationsbølge efter den anden og derfor reagerer hurtigere på ethvert tegn på nye prisstigninger.

I Frankrig – som i andre lande med fuld eller næsten fuld beskæftigelse og inflationspres – har man forsøgt at regulere de vigtigste priser og indkomster – først og fremmest landbrugspriser og arbejderlønninger *ad politisk vej.* Den politiske konstellation i efterkrigsårene har imidlertid medført, at arbejderklassens indflydelse på den økonomiske politik har været ringe og aftagende. Derfor er det landbrugspriserne, som først har fået lov til at stige; lønforhøjelser er blevet udskudt længst muligt; men når de først er kommet, har de også været betydelige, og er gerne blevet taget som signalet til en ny bølge af prisforhøjelser.

En vigtig biomstændighed i udviklingen er, at bortvandring fra landbruget – i det begrænsede omfang, hvori den sker – ikke som i andre lande i nogen større udstrækning har ført til øget mekanisering, men snarere til *formindskelse af det dyrkede areal* (formentlig navnlig fordi landbrugerne med de høje priser har kunnet og har været tilfredse med at opretholde deres realindtægt). Følgen er, at landbrugsproduktionen kun er vokset lidt.

Som tidligere omtalt er der i Frankrig ligesom i andre lande foregået en stigning i produktionen i årene efter krigen. Tempoet har dog varieret mere end de fleste andre steder. Sammenholder man *udviklingen i industriproduktionen*

med *prisbevægelserne,* finder man en ret nøje sammenhæng: når priserne har været stigende, er også produktionen gået frem, og når priserne er faldet, er produktionen gået tilbage eller stagneret, jvf. oversigten på foregående side.

Dette kunne tyde på, at man i Frankrig er blevet så vant til prisstigninger, at man ligefrem er tilbøjelig til at betragte fortsat stigning som en forudsætning for øget produktion.

Udenrigshandel og betalingsbalance.

I det sidste årstid har leveomkostningerne, som oversigten viser, været temmelig stabile, og engrospriserne er faldet ca. 9 % fra toppunktet i januar 1952 til april 1953. Inflationen er således ikke i øjeblikket det mest presserende problem. Ved siden af stagnationstendensen inden for industrien er den store vanskelighed for tiden betalingsbalancen, der stadig viser et stort underskud på de løbende poster. Nedenfor er gengivet en række tal til belysning af handelsbalancens udvikling.

Det ses heraf, at Frankrig efter i 1950 at have tilvejebragt ligevægt på handelsbalancen i løbet af 1951 pany kom ud for et betydeligt underskud, som kulminerede i 1. kvt. 1952, men som derefter igen er reduceret væsentligt. Årsagen til det store underskud sidst i 1951 og først i 1952 er, som man ser, ikke i særlig grad bytteforholdets forringelse, men den omstændighed, at import-

Frankrigs udenrigshandel 1946–53.

	Import	Eksport	Mereksp.(+) el. mer.-imp.(÷)	Indekstal for import-mængde	Indekstal for eksport mængde	Indekstal for enhedsværdi af import	Indekstal for enhedsværdi af eksport	Bytte-forhold (7):(6)
	(1)	(2) (mill. $ pr. måned)	(3)	(4) (150 = 100)	(5) (150 = 100)	(6) (150 = 100)	(7) (150 = 100)	(8) (150 = 100)
1946	184.9	70.8	÷114.1	103	25	(24)	(38)	(158)
1947	277.3	155.9	÷121.4	110	43	(33)	(49)	(148)
1948	287.3	166.9	÷120.4	92	50	68	80	118
1949	274.5	226.5	÷ 48.0	95	74	90	99	110
1950	255.5	256.6	+ 1.1	100	100	100	100	100
1951 1. kvt.	327.4	340.2	+ 12.8	108	124	119	107	90
„ 2. „	404.3	362.2	÷ 42.1	120	123	132	116	88
„ 3. „	382.4	334.1	÷ 48.3	113	109	132	120	91
„ 4. „	416.6	371.9	÷ 44.7	128	118	127	124	98
1952 1. kvt.	454.6	349.9	÷104.7	135	107	132	128	97
„ 2. „	396.3	341.2	÷ 55.1	121	104	128	129	101
„ 3. „	320.3	303.3	÷ 17.0	106	94	118	126	106
„ 4. „	344.7	354.6	+ 9.9	114	112	117	123	105
1953 1. kvt.	370.2	333.0	÷ 37.2	126	107	114	121	106
„ april	379.7	361.4	÷ 18.3	135	118	–	–	–
„ maj	318.4	329.9	+ 11.5	110	109	–	–	–

Tal i parentes er beregnet på ufuldstændigt grundlag.

mængden var steget meget betydeligt, medens eksportkvantum tværtimod var stærkt nedadgående i dette tidsrum. Dette var i og for sig ikke noget specielt for Frankrig. Det samme skete også for andre lande som følge af den nedadgående konjunkturbevægelse. Men faldet var særlig kraftigt i Frankrig. Til en vis grad hænger dette nok sammen med, at England – som følge af sine egne betalingsbalancevanskeligheder – reducerede sin liberaliseringsprocent på en måde, som ramte Frankrig særlig hårdt. Men først og fremmest ligger årsagen utvivlsomt i det opskruede franske prisniveau og den deraf følgende mangel på international konkurrenceevne.

Ved hjælp af drastiske importrestriktioner – herunder fuldstændig afskaffelse af liberaliseringen over for de øvrige OEEC-lande – lykkedes det mod slutningen af 1952 at tilvejebringe balance i udenrighandelen igen. Men i begyndelsen af 1953 har det været nødvendigt at tillade en fornyet udvidelse af importen, og kun den omstændighed, at bytteforholdet er blevet kraftigt forbedret på grund af faldende verdensmarkedpriser, har hindret, at underskud af samme dimensioner som i 1952 er dukket op igen. Siden efteråret 1952 er eksportmængden dog også steget noget, omend den ikke har nået det tidligere toppunkt. Årsagen er formentlig, at konjunkturbevægelsen i de fleste lande påny er opadgående. Fornylig har England og Tyskland udvidet deres liberalisering under særlig hensyntagen til franske eksportvarer, hvilket må antages at ville bidrage til en vis yderligere stigning.

Svarende til udviklingen i handelsbalancen er Frankrigs underskud i EPU stadig vokset – mest i 1.kvartal 1952 – men væksten foregår endnu, og Frankrig er forlængst ude over sin debitorkvote og må betale hele sit underskud 100 % i guld. I de senere måneder har amerikansk hjælp gjort det muligt at præstere disse betalinger uden forringelse af guldbeholdningen..

Øjeblikkets økonomisk-politiske problemer.

Som det vil fremgå af det foregående, står Frankrig over for det dobbelte problem at skabe *ligevægt på betalingsbalancen* og samtidig opnå en *fornyet opgang i den interne økonomiske aktivitet* og fjernelse af arbejdsløsheden – helst uden yderligere inflationstendenser. Disse mål er det imidlertid meget vanskeligt at forene indbyrdes, og de usædvanligt store vanskeligheder, der efter regeringskrisen i maj har været ved at skaffe en ny regering tilstrækkelig parlamentarisk basis, må antagelig for en væsentlig del ses på denne baggrund.

Forsøger man at stimulere den økonomiske aktivitet i almindelighed ved hjælp af tilskud, lempeligere kreditvilkår, forøgelse af købekraften gennem skattenedsættelse, el. lign., vil også efterspørgselen efter udenlandske varer til anvendelse i industrien eller til direkte forbrug gå i vejret, og betalingsbalancen vil yderligere blive forværret.

Vil man omvendt bringe betalingsbalancen i ligevægt ved hjælp af strammere kreditpolitik, højere skatter og afgifter, der begrænser befolkningens købekraft, eller andre tilsvarende foranstaltninger, rammer man også afsætningen af indenlandske varer og fremkalder derved en forstærket nedgang i den indre

økonomiske aktivitet, hvorfor en sådan politik næppe vil være gennemførlig i praksis. En skærpelse af de allerede meget indgribende importrestriktioner vil formentlig også volde politiske vanskeligheder – både indadtil og over for OEEC; og selv om de gennemføres, er det ikke sikkert, at de i tilstrækkelig grad forbedrer betalingsbalancen. I jo større udstrækning man hindrer tilførsel af udenlandske varer, des mere købekraft bliver der tilovers til køb af indenlandsk fremstillede produkter, som mere eller mindre direkte kan erstatte de importerede. Resultatet bliver da let, at produktionsfaktorer trækkes bort fra eksporterhvervene og over til produktion for hjemmemarkedet, hvorved forbedringen af betalingsbalancen bliver mindre end tilsigtet. Skærpede importrestriktioner må derfor suppleres med strammere finanspolitik eller kreditpolitik. (Den omtalte træghed i bevægelserne mellem forskellige erhverv kan måske i denne forbindelse være en delvis fordel, for så vidt som den vil hæmme afgangen af produktionsfaktorer fra eksporterhvervene; men til gengæld vil der blive en så meget desto stærkere tendens til prisstigning på de områder, der nyder godt af den øgede efterspørgsel efter hjemmemarkedsprodukter).

Det heldigste ville være, om en forøget efterspørgsel efter franske varer kunne komme *fra udlandet,* og de nu ledigblevne arbejdere og andre produktionsfaktorer kunne drages ind i beskæftigelse i eksporterhvervene (her spiller trægheden på arbejdsmarkedet en uheldig rolle). Men øget udenlandsk efterspørgsel forudsætter enten højere aktivitet i udlandet, lempeligere importrestriktioner for typiske franske eksportvarer i fremmede lande, eller også at franske varer fortrænger andre landes produkter, fordi de bliver mere konkurrencedygtige.

Kun på det sidste punkt kan der gøres noget fra fransk side (bortset fra pres på andre OEEC-lande for at lempe deres importrestriktioner, en politik, der næppe har større udsigt til succes, så længe Frankrig selv slet ikke har nogen varer på friliste). Franske varer kan gøres mere konkurrencedygtige (både i udlandet og i Frankrig selv) enten ved en *nedsættelse af de indenlandske priser* eller ved en *devaluering af franc'en,* som jo er ensbetydende med, at der skal færre udenlandske pengeenheder til at erhverve et bestemt beløb i franc. Ingen af disse to veje er imidlertid særlig tillokkende. En almindelig reduktion af de indenlandske priser og indkomster (lønninger, avancer m. v.) ved offentligt dekret vil antagelig støde på store politiske vanskeligheder, og selv om det lod sig gennemføre, ville resultatet – med den oven for omtalte sammenhæng mellem produktion og prisudvikling in mente – højst sandsynligt blive en nedgang i produktionen. Heller ikke en devaluering ville det være let at opnå fornøden politisk tilslutning til, og hvis den blev til virkelighed, ville de udenlandske varers priser stige, regnet i franc, hvilket ville udløse krav om højere lønninger og avancer, som det vil være vanskeligt at modsætte sig politisk. Kommer blot nogle indenlandske priser i skred opefter, udløses sandsynligvis en ny inflationsbølge, som før eller siden vil fjerne den ved devalueringen skabte større konkurrenceevne for franske varer. Måske kan øgede *eksportsubsidier* være en udvej – umiddelbart medfører de jo ikke højere priser; men de deraf følgende større indkomster vil, hvis de ikke modvirkes ved større skatter, medføre større forbrug også af udenlandske varer og dermed nyt pres på betalingsbalancen.

Konklusionen må være, at Frankrigs økonomiske problemer er – om ikke uløselige – så i hvert fald så komplicerede, at det sikkert vil volde meget besvær at komme fri af dem, medmindre ydre begivenheder – som fx. ophør af krigen i Indokina og dermed muligheden for at frigøre produktionsfaktorer til eksporterhvervene eller til fremstilling af varer, der nu importeres – kommer landet til hjælp.

P. W.

24.7.1953.

DEN ØKONOMISKE UDVIKLING I DANMARK[1]

Produktion og beskæftigelse.

På de tre hovedområder for økonomisk virksomhed her i landet, landbrug, industri og byggevirksomhed, har produktionen i den forløbne del af 1953 været større end i den tilsvarende periode i fjor; for den animalske landbrugsproduktions og boligbyggeriets vedkommende er der endog tale om en væsentlig fremgang. Den øgede produktion modsvares af en tydelig forbedring af *arbejdsløshedssituationen,* idet der ved udgangen af juni kun taltes 27.000 arbejdsløshedsforsikrede arbejdsløse mod 51.000 på samme tid i fjor, hvilke absolutte tal svarer til en arbejdsløshedsprocent af henholdsvis 4.1 og 7.8. Iøvrigt har arbejdsløsheden ved hver af de månedlige opgørelser januar–maj været mindre end i 1952, og arbejdsløshedsprocenten ligger nu kun ubetydeligt over det lave niveau for to år siden, da nedgangen i produktion og beskæftigelse tog sin begyndelse.

Industrien.

Produktionen i industrien har i løbet af 1953 vist normal sæsonmæssig fremgang, idet produktionsindekset er steget fra 104 i januar til 116 i maj (1949 = 100).

Udviklingen inden for de forskellige industrigrene er imidlertid stadig stærkt uensartet, påvirket som den er af efterdønningerne af konjunkturtilbageslaget i Danmark og adskillige andre lande i 1951–52 og den begyndende opgang i slutningen af 1952. Nedenstående tabel giver en oversigt over udviklingen i 1952–53, idet den viser produktionens ændringer kvartal for kvartal i forhold til den tilsvarende periode året før i hver enkelt hovedindustri.

Medens konsumgodeproduktionen – specielt produktionen af tekstilvarer – i første kvartal 1952 lå betydeligt under produktionen i 1951's tilsvarende periode, var der kun tale om en forholdsvis beskeden nedgang i fremstillingen af produktionsmidler, navnlig fordi transportmiddelindustrien viste fortsat fremgang.

I den følgende periode forløb udviklingen imidlertid ganske modsat i de to hovedgrupper af industrier. Konsumgodeproduktionen nærmede sig gradvist til det foregående års niveau (hvilket dog delvis skyldes, at produktionen inden for disse områder allerede var begyndt at falde omkring midten af 1951); siden oktober 1952 har den ligget højere end året før – i nogle industrier begyndte denne opgang endog tidligere. I de sidste måneder har produktionen af konsum-

[1] Se også tabelbilaget bag i heftet.

Industriproduktionens procentvise ændringer i forhold til tilsvarende periode året før.

	1952				1953	
	1. kvt.	2. kvt.	3. kvt.	4. kvt.	1. kvt.	april-maj
Næringsmiddelindustri	÷ 3	÷ 3	÷ 3	÷ 4	+ 1	+ 3
Tekstilindustri	÷24	÷20	÷ 4	+12	+11	+18
Fodtøjs- og beklædningsindustri ...	÷11	+ 6	+13	+41	+11	÷10
Træindustri	÷10	÷ 8	+ 2	+ 7	+13	+16
Papir- og grafisk industri	÷13	÷12	÷ 8	÷ 4	+ 4	+10
Kemisk industri	÷20	÷ 7	÷ 6	+ 4	+ 8	+ 7
Sten-, ler- og glasindustri	—	+ 3	÷ 1	÷ 5	—	+ 3
Jern- og metalindustri	÷ 5	÷10	÷11	÷14	÷ 8	÷ 5
Transportmiddelindustri	+10	+10	+ 6	+ 4	÷ 1	÷ 3
Forskellig anden industri	÷ 7	÷10	÷ 7	÷ 1	+ 1	+ 9
Ialt	÷ 9	÷ 6	÷ 4	÷ 1	+ 2	+ 3
Heraf konsumvareindustri	÷13	÷ 7	÷ 3	+ 5	+ 5	+ 5
„ produktionsmiddelindustri ...	÷ 2	÷ 5	÷ 6	÷ 8	÷ 4	—

varer kun ligget ubetydeligt under niveauet for den tilsvarende periode i 1951. Dog har fodtøjs- og beklædningsindustrien oplevet et tilbageslag, muligvis som en reaktion mod den meget høje produktion i efteråret 1952.

Derimod har produktionsmiddelindustrierne vist fortsat tilbagegang, idet jern- og metalindustrien vedblivende har haft lavere produktion, ligesom også transportmiddelproduktionen er begyndt at falde i de senere måneder. Når den samlede produktionsmiddelfremstilling i april–maj har været den samme som året før, skyldes det derfor større produktion af sådanne varer i andre grene af industrien, fx. de dele af den kemiske industri, tekstilindustrien samt sten-, ler- og glasindustrien, der fremstiller produktionsmidler.

Den skildrede udvikling er let at forklare, for så vidt som en nedgang i konsumgodeproduktionen nødvendigvis må føre til mindre behov for fornyelse og udvidelse af anlæg og maskiner i erhvervsvirksomhederne (eller investering i fast realkapital, som man kalder det) og dermed lavere efterspørgsel efter produktionsmidler. Når produktionen af konsumgoder påny stiger, må man til gengæld vente, at der atter før eller siden må foretages større investeringer, således at fremstillingen af produktionsmidler må ophøre med at falde og eventuelt igen begynde at stige. Det er dog for tidligt at sige, om produktionsmiddelfremstillingen her i landet atter vil begynde at gå i vejret, bl. a. fordi den også afhænger af afsætningen på udenlandske markeder, der i nogen grad har svigtet i den senere tid.

Byggevirksomheden.

Når produktionen i træindustrien og i ler-, sten- og glasindustrien nu ligger på et højere niveau end i 1951, står det utvivlsomt i forbindelse med *den stærke forøgelse af det igangværende byggeri.* Ved udgangen af marts var det samlede etageareal under opførelse i byerne (hovedstaden, provinsbyerne og de landkom-

muner, der rummer bymæssige bebyggelser med over 1000 indbyggere) steget til 2,76 mill. m² mod 2,36 mill. m² den 1. april 1952 eller med 17 pct. Næsten hele stigningen faldt på beboelsesejendomme. Medens der for erhvervsejendomme var en ubetydelig nedgang fra 467.000 m² til 460.000 m² og for ikke-erhvervsejendomme en stigning fra 435.000 m² til 482.000 m², steg antallet af lejligheder under opførelse fra ca. 17.500 til 21.300 eller med henved 22 %. I april kvartal regnes der på grundlag af kommunernes oplysninger, der dog er behæftet med stor usikkerhed, med påbegyndelse af ca. 6.000 lejligheder og færdiggørelse af 4.000–5.000, således at antallet af lejligheder under opførelse ved udgangen af juni må ventes at vise en ny stigning. Allerede nu er imidlertid samtlige murersvende i arbejde.

Landbruget.

For de første fem måneder af 1953 er mængdeindekset for *den animalske landbrugsproduktion* beregnet til 135 mod 116 i januar–maj 1952 (1949 = 100), en stigning på 16–17 %. Den største fremgang viser flæskeproduktionen, nemlig 28 %, derefter følger ost med 15 %, smør med 13 %, kød med 10 %, mælk med 9 % og æg med 4 %. Udvidelsen af *svinebesætningerne* er fortsat, og den samlede svinebestand var ved tællingen den 30. maj nået op på over 4,1 millioner mod godt 3,4 millioner i maj 1952. I sammenligning med den nærmest forudgående tælling, der fandt sted den 11. april, viste tællingen den 30. maj en stigning i antallet af første gang drægtige søer fra 109.000 til 124.000, og det samlede antal søer gik op fra 454.000 til 483.000. I maj 1952 var tallet 413.000. Forholdet mellem flæske- og bygprisen var i juni ca. 8 ligesom for et år siden, men under de foreløbige forhandlinger om baconprisen for tiden oktober 1953–september 1954 har England stillet krav om en nedsættelse på 10 pct., hvilket i henhold til den gældende aftale er maksimum for prisreduktion fra det ene år til det andet. Samtidig har det engelske levnedsmiddelministerium imidlertid sluttet aftale med New Zealand om en forhøjelse af smørprisen fra 314 sh pr. cwt. (598 kr. pr. 100 kg) til 326 sh (621 kr) og af ostepriser fra 176 sh (335 kr.) til 182 sh 6 d (347 kr.), og for Australiens vedkommende er der gennemført tilsvarende forhøjelser. Man tør derfor formodentlig regne med nogenlunde tilsvarende stigninger i de danske smør- og ostepriser ved salg til England.

Bortset fra æg har *eksporten af animalske landbrugsprodukter* i den forløbne del af 1953 været større end i de samme måneder i fjor. Af bacon og flæsk eksporteredes i tiden 1. januar–14. juni 115.000 tons mod 77.000 tons i den tilsvarende periode i 1952, deraf henholdsvis 113.000 tons og 71.000 tons til England. Nedgangen i eksporten til de sekundære markeder skyldes, at der i 1952 var en flæskeeksport til Rusland på godt 4.000 tons, medens Danmark i indeværende år ikke har haft nogen flæskeeksport til dette land. Den samlede smøreksport har i det nævnte tidsrum udgjort 59.000 tons mod 52.000 tons i fjor, altså en stigning på ca. 7.000 tons. Også for smørrets vedkommende er Englands andel i eksporten gået op, idet det har aftaget 46.000 tons eller ca. 9.000 tons

mere end i 1952. Indenfor første halvår 1952 aftog Rusland 4.000 tons smør mod i år hidtil intet, men smøreksportudvalget har den 22. juni sluttet aftale med Rusland om levering af 6.000 tons smør til en pris af 7,35 kr. pr. kg eller ialt ca. 44 mill. kr. En trediedel heraf skal leveres i juli og resten inden oktober. Osteeksporten er gået op fra ca. 22.000 tons i 1952 til næsten 24.000 tons i 1953, men her er Englands andel faldet, idet det kun har aftaget 6.100 tons mod 7.400 tons i fjor. Den største aftager er Vesttyskland med næsten 10.000 tons mod ca. 8.500 tons i fjor, medens eksporten til Italien er steget fra 1.200 til ca. 3.600 tons. For hornkvægeksporten er der en mindre stigning fra 172.000 stk. til 185.000 stk., medens ægeksporten er gået tilbage fra knap 42.000 tons til godt 38.000 tons.

Prisudviklingen.

Der er nu forløbet halvandet år siden stigningen i *engrospriserne* ophørte og afløstes af det stadig vedvarende prisfald. Ialt er engrospristallet i denne periode gået ned med 11 %, råvarer og halvfabrikata alene med 18 % og færdigvarer med 5 %. Prisfaldet har virket i retning af at genoprette forholdet mellem de forskellige varepriser, idet det har været størst for de varer, der efter Koreakrigens udbrud for tre år siden var blevet drevet stærkest i vejret. Siden januar 1952 er priserne på træ og papir således faldet med 28 %, på brændsel og mineralske olier med 24 % og på foderstoffer med 21 %. Man lægger dog mærke til, at der også har været et betydeligt prisfald for kemisk-tekniske varer, der er en af de varegrupper, hvor priserne var steget mindst. Som følge deraf

Engrospristallet.
(1935 = 100).

	Juni 1950	Jan 1952	Jan 1953	Juni 1953	Stign. eller fald i pct. Jan. 1952 juni 1953	Jan. — juni 1953
Vegetabilske levnedsmidler	292	371	377	381	+ 3	+1
Animalske levnedsmidler	271	303	315	302	÷ 0	÷4
Foderstoffer	361	518	436	408	÷21	÷6
Gødningsstoffer	252	266	257	263	÷ 1	+2
Brændsel og mineralske olier	334	513	417	392	÷24	÷6
Jern, metaller og varer deraf	258	382	346	329	÷14	÷5
Bygningsmaterialer (undt. træ) ...	210	273	265	257	÷ 6	÷3
Træ og papir	338	621	450	445	÷28	÷1
Tekstil og konfektion	274	337	306	308	÷ 9	+1
Huder, læder, skotøj	188	331	326	328	÷ 1	+1
Kemisk-tekniske varer	238	285	247	231	÷19	÷6
Samlet engrosprisindeks	283	383	350	342	÷11	÷2
Heraf:						
Råvarer og halvfabrikata	333	497	423	407	÷18	÷4
Færdigvarer	257	328	313	310	÷ 5	÷1

ligger priserne for kemisk-tekniske varer nu lavere end i juni 1950. I de første seks måneder af indeværende år er engrospristallet gået tilbage med 2 %, men prisfaldet har iøvrigt gjort sig gældende med ret forskellig styrke for de forskellige varegrupper. Størst nedgang viser foderstoffer, brændselsstoffer og kemisk-tekniske varer med 6 %, hvorefter følger jern og metaller med 5 % og animalske levnedsmidler med 4 %. For enkelte varegrupper kan der konstateres mindre prisstigninger. Dette gælder vegetabilske levnedsmidler, gødningsstoffer, tekstil og konfektion samt huder, læder og skotøj.

Detailpristallet for april viste en *nedgang i leveomkostningerne* fra 378 til 375 (juli 1914 = 100). I oktober var det gået ned med 1 point fra 378 til 377, men den årlige regulering af boligudgiften i husholdningsbudgettet, der ligger til grund for pristalsberegningen, bevirkede, at det i januar kom op på samme højde som i oktober. Nedgangen i pristallet i april skyldtes i første række et fald i udgifterne til fødevarer og til brændsel og belysning, men også udgiften til beklædning, til anskaffelser og vedligeholdelse samt til hygiejne og kulturelle udgifter var mindre end i januar. Derimod var der en mindre stigning i udgiften til kontingenter og lign., bl. a. på grund af forhøjelse af sygekassekontingentet. Det bemærkes, at bortfaldet af statstilskudet til forbrugerpriserne på mælk og rugbrød først er blevet effektivt efter beregningen af april-pristallet. Som nævnt i forrige hefte af ØKONOMI OG POLITIK regnes der i øvrigt med, at de deraf flydende prisstigninger vil blive opvejet af den samtidig vedtagne skattenedsættelse og forhøjelse af børnebidragene for de indkomstgrupper, der har interesse i denne forbindelse.

Vareposterne i pristalsbudgettet (kr.).

	Maksimum	April 1953	Nedgang i %
Fødevarer	3793 (juli 1952)	3723	2
Klæder, fodtøj, vask	1856 (apr. 1951)	1561	16
Brændsel, belysning	758 (apr. 1952)	674	11
Anskaffelser og vedligeholdelse...	620 (okt. 1951)	572	8
Hygiejne, kulturelle udgifter	1057 (okt. 1952)	1053	0
Transport	327 (apr. 1952)	325	1
Iøvrigt	733 (apr. 1952)	724	1

Nedgangen i den samlede udgift på pristalsbudgettet fra 12.480 kr. i januar til 12.369 kr. i april udgør kun knap 1 %, men som det vil ses af ovenstående oversigt har prisfaldet for de egentlige vareposter i budgettet i nogle tilfælde haft et betydeligt omfang. Pristallet er imidlertid hidtil blevet holdt oppe af stigende udgifter til husleje, skatter og kontingenter.

April-pristallet er ikke lønregulerende, men da den sidste portion af tjenestemændenes reguleringstillæg er afhængig af, at pristallet er mindst 376, vil tjenestemændene miste denne portion fra 1. oktober at regne, såfremt juli-

pristallet ikke stiger mindst 1 point. For arbejdernes vedkommende ligger det derimod således, at pristallet skal falde til 369 eller med yderligere 6 points, før de må afgive det dyrtidstillæg, de fik den 1. september 1952.

Delvis som følge af dyrtidstillægsreguleringen pr. 1.september steg *den gennemsnitlige timefortjeneste i industrien* fra 373 øre i juli kvartal til 377 øre i oktober kvartal. Dette sidste tal er desuden påvirket af, at timefortjenesten i en række fag af sæsonmæssige grunde ligger højt i oktober kvartal. Dette er navnlig tilfældet i byggefagene, hvor et særlig stort antal akkorder opgøres og udbetales i oktober kvartal. I de anførte timefortjenester er ikke medregnet feriepenge, overarbejdstillæg, holdskiftetillæg og smudstillæg m. m. Målt i forhold til samtlige udførte arbejdstimer for alle arbejdere under eet udgjorde de forskellige tillæg i oktober kvartal gnstl. 8,8 øre pr. time mod 8,3 øre pr. time i juli kvartal, medens feriegodtgørelsen pr. time samtidig gik op fra gnstl. 24,8 øre til 25,1 øre.

Den gennemsnitlige timefortjeneste i industrien (øre).

	Hovedstaden			Provinsen			Hele landet		
	Fagl.	Ufagl.	Kv.	Fagl.	Ufagl.	Kv.	Fagl.	Ufagl.	Kv.
1938	186	154	97	154	137	93	170	144	95
1946	314	261	178	268	242	165	290	249	173
1947	337	277	192	285	251	174	310	262	185
1948	366	299	208	310	270	189	337	281	200
1949	383	312	218	324	282	198	352	294	209
1950	403	330	230	338	295	207	370	309	220
1951	440	365	253	373	327	227	406	343	241
1952	471	394	271	402	353	246	435	370	260
Oktober kvt. 1951	460	384	262	392	343	236	425	359	251
Oktober kvt. 1952	484	405	277	413	363	251	447	379	265
Stigning i % 1938–52 ...	153	156	179	161	158	165	156	157	174
Stigning i % okt. kvt. 1951–okt. kvt. 1952.	5	6	6	6	6	6	5	6	6

Udenrigshandel og valutastilling.

Den bedring af *bytteforholdet overfor udlandet,* der fandt sted i 1952, er ikke fortsat i indeværende år. For januar kvartal er indekset for enhedsværdien af eksporten beregnet til 111 mod 117 i oktober kvartal 1952 (1949 = 100), medens det tilsvarende indeks for importen kun er gået ned fra 129 til 127. Bytteforholdet, defineret som forholdet mellem indekset for eksporten og indekset for importen, er derfor faldet fra 91 til 87, men det er dog fremdeles gunstigere set fra et dansk synspunkt end i januar kvartal 1952, da det var 81. Den omstændighed, at indekset for enhedsværdien af eksporten i januar kvartal var 7 points lavere end i samme tidsrum i 1952, bevirkede imidlertid, at eksporten, skønt det udførte kvantum gik op fra 145 til 157, kun indbragte en ubetydelighed mere i kroner end i januar kvartal 1952. For importens vedkommende var

Udenrigshandelen.
(Månedsgennemsnit, mill. kr.).

	1951	1952	Jan.—maj 1952	Jan.—maj 1953
Indførsel	583	554	582	564
Udførsel	483	490	484	493
Heraf landbrugsvarer	273	283	271	304
industrivarer	188	183	189	168
Merindførsel	100	64	98	71

indekset for enhedsværdien i januar kvartal 19 points lavere end i januar kvartal 1952, og til trods for et fald i importværdien på ca. 60 mill. kr. steg kvantumsindeks for importen fra 119 til 132.

Medens *eksporten af landbrugsvarer* i de første 5 måneder af året i gennemsnit pr. måned var 33 mill. kr. større end i den tilsvarende periode i 1952, var der i samme tidsrum et fald i *industrieksporten* på gennemsnitligt godt 20 mill. kr. pr. måned. Langt den største del af denne nedgang i industrieksporten falder på næringsmiddelindustrien. Alene eksporten af sukker og sukkervarer indbragte i det nævnte tidsrum 69 mill. kr. mindre end i fjor, og også eksporten af kød- og fiskekonserves og af kondenseret mælk og tørmælk var mindre. Det samme gælder metal- og maskinindustriens eksport, medens derimod eksporten af nye og brugte skibe, farmaceutiske præparater, cement og klædningsstykker er gået frem, jfr. følgende oversigt.

Eksporten af vigtige industrivarer.

Mill. kr.	Januar—maj 1952	1953	Stigning (+) el. fald (÷)
Kødkonserves	105.3	99.1	÷ 6.2
Kondenseret mælk og tørmælk	63.8	56.6	÷ 7.2
Fiskehermetik	8.0	5.2	÷ 2.8
Sukker og sukkervarer	78.5	9.5	÷69.0
Chokoladevarer	9.5	3.6	÷ 5.9
Farmaceutiske præparater m. v.	27.1	45.3	+18.2
Cement	18.9	27.1	+ 8.2
Metaller, mere bearbejdede	40.8	17.7	÷23.1
Maskiner og -dele, undt. elektriske	176.3	171.0	÷ 5.3
Elektr. maskiner, app. og tilbehør	68.0	50.9	÷17.1
Skibe, nye	25.8	43.3	+17.5
Skibe, brugte	13.1	34.4	+21.3
Klædningsstykker	13.9	14.7	+ 0.8

Den vigtigste forskydning i *udenrigshandelens geografiske fordeling* i sammenligning med de første fem måneder i fjor er *nedgangen i importen fra og stigningen i eksporten til U.S.A.*, idet linien fra de sidste måneder i 1952 er

Bankernes nettotilgodehavender i udlandet.
(Mill. kr.).

		E.P.U.-valuta	U.S.A.- og can. doll. samt schw francs	Tredielandsvalutaer	Andre mellemværender[1]	Ialt Nationalbanken.	Private banker	Samlet netto tilgodehavende
Dec.	1951	÷266	271	106	÷ 91	20	÷54	÷ 34
Jan.	1952	÷170	219	76	÷103	22	÷37	÷ 15
Febr.	„	÷ 69	180	90	÷111	90	÷76	14
Marts	„	÷ 72	190	104	÷104	118	÷49	69
April	„	÷106	194	120	÷111	97	÷58	39
Maj	„	÷144	193	138	÷103	84	÷58	26
Juni	„	÷200	182	143	÷ 91	34	÷56	÷ 22
Juli	„	÷136	190	157	÷104	107	÷62	45
Aug.	„	÷157	233	164	÷115	125	÷44	81
Sept.	„	÷100	278	157	÷109	226	÷41	185
Okt.	„	÷150	357	147	÷120	234	÷25	209
Nov.	„	÷202	420	152	÷110	260	÷40	220
Dec.	„	÷223	502	156	÷103	332	÷44	288
Jan.	1953	÷235	519	132	÷ 98	318	÷17	301
Febr.	„	÷245	477	131	÷102	261	÷34	227
Marts	„	÷256		520		264	÷33	231
April	„	÷252		531		279	÷31	248
Maj	„	÷270		560		290	÷17	273
Juni	„	÷279		613		334	÷40	294

[1] Internationale institutioner m. v.

fortsat i indeværende år. I januar-maj udgjorde importen fra U.S.A. kun 128 mill. kr. mod 319 mill. kr. i 1952, medens eksporten indbragte 152 mill. kr. mod 85 mill. kr. Et indførselsoverskud på 234 mill. kr. i handelen med U.S.A. er således forvandlet til et udførselsoverskud på 24 mill. kr. Den voldsomme nedgang i importen skyldes i første række, at Danmark i de pågældende måneder i 1952 havde en kulimport fra U.S.A. på 134 mill. kr., hvortil der intet tilsvarende har været i år, men desuden har der været stærk nedgang i importen af korn og foderstoffer, tobak, spindestoffer, metaller og transportmidler. En del af stigningen i eksporten til U.S.A. skyldes forøget afsætning af mejeriprodukter m. m. til de amerikanske styrker i Vesttyskland. Bortset herfra havde eksporten til U.S.A. i de første fem måneder i år en værdi af 108 mill. kr. mod 67 mill. kr. i samme tidsrum i fjor.

Det samlede indførselsoverskud i perioden januar–maj gik ned fra 490 mill. kr. i 1952 til 352 mill. kr. i 1953, men medens *valutastillingen* i de fem første måneder i fjor forbedredes med 60 mill. kr., var der i samme tidsrum i år en mindre nedgang i bankernes nettotilgodehavender i udlandet. Siden februar har de dog pånyt været stigende, og nationalbankens valutabeholdning var ved udgangen af juni nået op på samme højde som ved årets begyndelse og var hermed 300 mill. kr. større end for et år siden. Valutastillingen er påvirket af, at der i år er præsteret ekstraordinært store afdrag på de offentlige dollarlån, nemlig ialt

15 mill. dollars mod 6 mill. dollars i hvert af de foregående to år. På den anden side er der i den forløbne del af 1953 indgået en ekstraordinær valutaindtægt på 4 mill. dollars i form af erstatning fra U.S.A. for krigsskade på danske skibe. Hvad angår stillingen overfor den europæiske betalingsunion, var det samlede regnskabsmæssige underskud ved udgangen af juni steget til 322 mill. kr., hvoraf 43 mill. kr. var betalt i amerikanske dollars, medens 279 mill. kr. henstod som kredit hos EPU mod 223 mill. kr. ved begyndelsen af 1953 og 144 mill. kr. i maj 1952. Ved en protokol, der den 30. juni blev underskrevet i Paris, er EPU blevet forlænget for endnu et år til udgangen af juni 1954. Bortset fra, at rentesatserne for lån i unionen ud over 12 måneder er blevet forhøjet, er der ikke ved forlængelsen sket ændringer i EPU's virkemåde, men for de kreditorer (Belgien-Luxembourg, Vesttyskland, Holland, Portugal og Schweiz), hvis kredit til unionen overstiger deres kvota, er der truffet den ordning, at de modtager halvdelen af det overskydende beløb indtil en vis grænse i dollars, medens den anden halvdel betragtes som lån til unionen.

Pengeforhold.

Medens nationalbankens tilgodehavender i udlandet ikke undergik nogen ændring i første halvdel af 1953 som helhed, formindskedes statens nettogæld til banken i samme tidsrum til trods for de omtalte ekstraordinært store afdrag på dollarlånene med næsten 150 mill. kr. Hertil svarede på passivsiden en nedgang i seddelmængden med ca. 100 mill. kr. og i bankers og sparekassers indestående på foliokonto med 85 mill. kr. Trods denne – i hovedsagen sæsonbestemte – nedgang i seddelmængden, var denne dog ca. 180 mill. kr. større end i juni 1952, medens foliokonto kun var forøget med 10 mill. kr. Betragter man

Mill. kr.	Maj 1952	Juni 1952	Dec. 1952	Marts 1953	Maj 1953	Juni 1953
Nationalbanken.						
Udl. tilgodehavender, netto	84	35	334	264	290	334
Nettotilgodeh. hos staten	2227	2110	2123	2017	2040	1978
Obligationer og aktier	431	432	442	446	455	454
Seddelomløb	1702	1681	1966	1889	1846	1864
Foliokonto	518	426	521	420	495	436
Private banker.						
Kassebeholdning	844	795	963	806	849	861
Obligationer og aktier	1107	1181	1170	1300	1337	1331
Udlån ialt	5058	5188	5257	5365	5375	5505
Indlån ialt	6036	6048	6194	6303	6481	6495
Sparekasser.						
Obligationer, aktier og andelsbeviser[1]	1548	1539	1517	1543	1537	1542
Udlån ialt[1]	2994	2991	3073	3138	3194	3196
Indlån ialt	5028	4985	4958	5121	5245	5201

[1] Sparekasser med mindst 5 mill. kr. i indskudskapital.

alene udviklingen i april kvartal i år, opvejedes stigningen i de udenlandske tilgodehavender (70 mill. kr.) delvis af nedgangen i statens gæld til banken, og pengemængden (seddelomløb plus foliokonto) var ved udgangen af juni uændret i sammenligning med marts. Iøvrigt har nationalbanken i de sidste måneder forøget sin obligationsbeholdning med et mindre beløb.

Både bankernes og sparekassernes indlån viser betydelig fremgang i de første seks måneder af 1953; i begge tilfælde er der tale om en stigning på 250–300 mill. kr., hvoraf bankerne har anvendt noget over halvdelen til forøgelse af deres beholdning af værdipapirer. Ialt har pengeinstitutterne (Nationalbanken, de private banker og sparekasserne) siden udgangen af 1952 forøget beholdningen af aktier og obligationer med ca. 200 mill. kr., og *obligationskurserne* har haft en stigende tendens, især umiddelbart efter valget i april på grund af visse forventninger om en ændret pengepolitik i forbindelse med et eventuelt regeringsskifte. Skønt det udestående ikke-udtrukne beløb af statens løbende emissioner i perioden januar–maj forøgedes med ikke mindre end 550 mill. kr. mod knap 1100 mill. kr. i hele året 1952, har salgskurserne derfor i nogle tilfælde kunnet sættes op.

24.7.1953.

POLITISK KRONIK

UDLANDET

Januar 1953

1. I London åbnes den afsluttende konference om oprettelse af en centralafrikansk føderation bestående af Nord- og Syd-Rhodesia samt Nyasaland.

   U. S. A.s forsvarsminister Charles Wilson forelægger en rapport, der viser, at U.S.A.s væbnede styrker i de to første år efter Koreakrigens udbrud er blevet øget fra 1,5 mill. til 3,6 mill. mand.

   Den britiske regering offentliggør en belgisk-britisk overenskomst af 12/11 1952 om oprettelse af en britisk militærbase ved Antwerpen. Udgifterne skal deles mellem de to lande og uoverensstemmelser vedr. overenskomsten skal afgøres af en voldgiftsmand evt. udnævnt af NATO's generalsekretær.

   I en rapport fra U.S.A.s udenrigsministerium omtales 38 amerikanske borgere, der er eller har været ansat i F.N.s stab, og som menes at være kommunister eller stå under kommunistisk disciplin. 11 af dem er endnu i F.N.s tjeneste.
2. I en tale opstiller general de Gaulle en føderation af europæiske stater med fælles udenrigspolitik som alternativ til den europæiske hær.
3. U.S.A.s 83. kongres åbnes. Senatet består af 49 republikanere, der ledes af Robert Taft, og 47 demokrater under ledelse af Lyndon B. Johnson. Repræsentanternes hus, hvis formand bliver republikaneren J. W. Martin, består af 221 republikanere og 213 demokrater.
4. Den polske regering offentliggør et dekret om en række løn- og prisforhøjelser.

   Det østtyske socialistiske enhedsparti offentliggør en resolution, hvori det erklæres, at man må tage ved lære af Pragprocessen og undersøge alle medlemmernes forhold. To partiledere, fhv. landbrugsminister Merker og den tidligere næstformand for de vesttyske kommunister Kurt Müller nævnes som folkefjender.
5. Den burmesiske regering giver Storbritannien eet års varsel om opsigelse af den anglo-burmesiske forsvarsoverenskomst af 1947.

   Den britiske premierminister Churchill ankommer til U.S.A. Han udtaler, at begivenhedernes brændpunkt ikke ligger i Korea, men langs jerntæppet i Europa.
6. René Mayer forelægger den franske Nationalforsamling sit program som ministerpræsident. Han lover at balancere budgettet ved at blokere en række udgifter, indtil der foreligger afgørelse om hjælpen fra U.S.A., og forlanger en fuldmagtslov m.h.t. skattereformer. Ratificeringen af E.D.C.-traktaten vil blive gjort afhængig af vedtagelsen af tillægsprotokoller, der sikrer den franske hærs og de oversøiske områders stilling og Saars europæisering. Frankrigs politik i Tunis og Marokko vil blive fortsat uden fremmed indblanding, og udgifterne i Indokina vil blive taget i betragtning ved udmålingen af bidragene til Atlantforsvaret. Mayer

erklærer, at regeringen vil arbejde på en forfatningsreform.

7. Den franske Nationalforsamling vælger René Mayer til ministerpræsident med 389 stemmer (moderate, radikale, M.R.P. og gaullister) mod 205 (socialister og kommunister).

Det europæiske kul- og stålfællesskabs ad hoc-forsamling mødes i Strassbourg for at behandle forfatningskommissionens forslag til gradvis oprettelse af en „lilleeuropæisk" forbundsstat. Forfatningsudkastet bygger på afgrænsning af det føderale myndighedsområde, parlamentarisme og tokammersystem. Der åbnes mulighed for en løsere tilknytning fra andre lande. – Forsamlingen antager navnet „Assembly for a European Political Community".

I sit sidste budskab til kongressen udtaler præsident Truman, at kommunisterne måske vil blive mindre uforsonlige, hvis den frie verden fortsat øger sin styrke og enighed. Han advarer U.S.A. mod at bukke under for frygt og hysteri.

8. Den persiske premierminister Mossadeq anmoder Majlis om at forlænge den fuldstændige 6-måneders bemyndigelseslov m.h.t. økonomi, finanser, militær, retsvæsen m.m., som regeringen fik 3/8 1952, med eet år.

På de italienske venstresocialisters kongres erklærer lederen Nenni, at partiet ikke vil opstille sammen med kommunisterne ved valget, men fortsat samarbejde med dem, medmindre de handler imod forfatningen og demokratiet. Nenni kræver, at Atlantpagten gøres strengt defensiv, og at statsmagten griber kraftigt ind i det økonomiske liv med udstykninger, nationaliseringer m.m.

Efter samtaler med den designerede præsident Eisenhower og med præsident Truman afslutter premierminister Churchill sit besøg i U.S.A.

René Mayer danner en ny fransk regering bestående af 9 radikale, 7 moderate, 6 fra MRP og 1 uafhængig gaullist. Bidault bliver udenrigsminister og Bourges-Maunoury finansminister. Queuille fortsætter som vice-premierminister, Pleven som forsvarsminister og Letourneau som minister for de associerede stater.

9. Præsident Truman forelægger kongressen sit budgetforslag. Indtægterne 1953–54 anslås til $ 68,7 mld., udgifterne til $ 78,6 mld., heraf $ 57,3 mld. til national sikkerhed (46,3 mld. til militæret, 7,6 mld. til Mutual Security Agency m. v.).

Præsident Truman giver ordre til, at alle amerikanere i F.N.s tjeneste skal underkastes en loyalitetsprøve.

10. Der afsluttes en overenskomst mellem den ægyptiske regering og en række sudanesiske partier om retningslinierne for forhandlingerne om Sudans fremtid.

Den nyvalgte formand for det amerikanske senats udenrigsudvalg Alexander Wiley udtaler, at udskydelse af ratificeringen af E.D.C.-traktaten kan medføre, at kongressen nedskærer hjælpen til udlandet.

Forsamlingen for europæisk politisk sammenslutning (se 7/1) vedtager nogle ændringer i forfatningskomiteens udkast og udsætter sine møder til 1. marts.

12. Den vesttyske forbundskansler Adenauer understreger nødvendigheden af at Bonn- og Paristraktaterne ratificeres, og at hverken Saarspørgsmålet eller de franske forslag om tillægsprotokoller må udskyde dette. Han erklærer, at der i Østtyskland, Polen og Tjekoslovakiet træffes forberedselser til en agression.

Den jugoslaviske regering forelægger et forfatningsudkast til at erstatte 1946-forfatningen, som var opbygget efter sovjettisk mønster. De vigtigste ændringer er, at Nationalforsamlingens 2. kammer, Forbundsrådet, erstattes af et Producentråd, og at ministerrådet erstattes af et Forbundseksekutivråd ledet af en præsident, der bl.a. som chef for de væbnede styrker har bety-

delig myndighed. (Både rådet og præsidenten vælges af Nationalforsamlingen). Formålet med ændringerne er at undgå det bureaukratiske tyranni, der behersker U.S.S.R., men det erklæres, at der ikke vil blive tale om en mildere kurs overfor aktiv opposition.

Finansminister Skiöld forelægger den svenske regerings budgetforslag for 1953–54. Indtægterne anslås til 8168 mill. sv. kr. (1952/53: 8391 mill.), udgifterne til 8168 mill. (mod 7220 mill.), heraf 1970 mill. til forsvaret (1504 mill.).

De asiatiske socialistiske partier vedtager på en konference i Rangoon at oprette en permanent samarbejdsorganisation i nær forbindelse med den Socialistiske Internationale og med andre socialistiske partier (f. eks. det jugoslaviske kommunistparti). Konferencen vedtager en række resolutioner, som bl.a. går ind for kooperative producent- og konsumforeninger, jordreformer (med frivillig kollektivisering som endemål) m. v.

13. Vatikanet meddeler, at det 15/12 1952 har besvaret en jugoslavisk note af 1/11 s. a., hvori der protesteres mod indblanding i Jugoslaviens indre forhold. Vatikanet har svaret, at den jugoslaviske regerings politik tydeligt sigter mod en gradvis udslettelse af den katolske kirke.

Den østtyske vicepremierminister Ulbricht meddeler, at alle storbønder (d.v.s. ejere af over 20 ha), som ikke opfylder deres afleveringspligter m.h.t. korn og levnedsmidler, skal fratages deres gårde.

Det sovjettiske telegrambureau Tass meddeler, at sikkerhedstjenesten har arresteret en terroristgruppe bestående af ni læger, der har forsøgt at afkorte sovjetlederes liv ved skadelige behandlinger. Blandt deres ofre var den afdøde vicepremierminister Zhdanov. Gruppen har også søgt at skade en række ledende militære. Den har arbejdet i nær kontakt med den jødiske hjælpeorganisation „Joint", der beskrives som den internationale jødiske borgerlig-nationalistiske organisation, som er oprettet af U.S.A.s efterretningstjeneste.

14. I sin økonomiske rapport til kongressen understreger præsident Truman, at realværdien af U.S.A.s nationalprodukt er fordoblet siden 1929. – Produktion og priser synes at have kulmineret i løbet af 1952, priserne på landbrugsvarer er endda faldet stærkt, og præsidenten advarer mod den deflatoriske tendens, der kan ligge heri.

Den norske finansminister Bratteli fremlægger regeringens budgetforslag for 1953/54. Der regnes med indtægter på 4343 mill. n. kr. og udgifter på 3803 mill., heraf 1169 mill. til forsvaret (nedgangen fra 1346 mill. 1952/53 er planlagt i forsvarsprogrammet).

Efter at have godkendt regeringens forfatningsplan (se 12/1) vælger den jugoslaviske Nationalforsamling marskal Tito til republikkens præsident. Derpå udpeges et Forbundseksekutivråd på 37 medlemmer, hvori Kardelj, Djilas, Pijade og Rankovič bliver vicepræsidenter.

De engelske besættelsesmyndigheder i Vesttyskland arresterer syv tidligere nazistiske ledere, bl.a. den tidligere statssekretær i propagandaministeriet, Naumann. Det erklæres, at de har ledet en gruppe, der planlagde en ny nazistisk magtovertagelse i Tyskland og agiterede mod vestmagterne. Målet var bl.a. infiltration i de vesttyske højrepartier (Det Frie Demokratiske Parti, Tyske Parti og Flygtningepartiet).

15. En gruppe jødiske flygtninge, bl.a. nogle tidligere SED-ledere, ankommer til Berlin fra Østtyskland.

Østtysklands udenrigsminister, Dertinger (C.D.U.), arresteres for statsfjendtlig virksomhed i forbindelse med imperialistiske spionagegrupper.

U.S.A.s designerede udenrigsminister John Foster Dulles erklærer i senatets udenrigskomité, at han ønsker en mere dynamisk udenrigspolitik, at U.S.A.

ikke kan tolerere båndet mellem Kina og U.S.S.R., og at man må sigte mod en befrielse af Sovjets vasalstater, f. eks. ved moralsk tryk og propaganda.

16. Den polske regering protesterer i en note til U.S.A. mod krænkelse af polsk luftområde og organiseringen af spionage- og sabotagegrupper i Polen.

Den norske udenrigsminister Halvard Lange erklærer, at Norge er tilfreds med planerne om amerikanske luftbaser i Danmark, men ikke ønsker at ændre sin egen stilling til spørgsmålet om fremmede baser, hvorfor Sovjets klager er ubegrundede.

I U.S.A. foretager Federal Reserve Board en diskontoforhøjelse fra 1¾ pct. (hvilket niveau har været holdt siden august 1950) til 2 pct.

17. Formanden for den jødiske nationale sammenslutning i Ungarn arresteres.

Det ægyptiske kabinet udsteder et dekret, der forbyder alle politiske partier og konfiskerer deres økonomiske midler. General Naguibs fuldstændige bemyndigelseslov udstrækkes samtidig til 23/7.

18. Ved valgene i Iraq opnår den tidligere premierminister general Nuri es-Saids tilhængere 100 af parlamentets 135 pladser.

En undersøgelse i Vesttyskland viser, at 44 % af de adspurgte mener, at der var mere godt end ondt i Nazismen (mod 34 % i maj 1951). For personer mellem 18 og 25 år er tallet større (49 %), og blandt højrepartierne (bl.a. F.D.P.s) tilhængere er nazivenligheden vokset.

19. Den vesttyske forbundskansler Adenauer erklærer, at der absolut ikke er nogen chance for genoplivelse af Nazismen i forbundsrepublikken, men godkender arrestationen af Naumanngruppen (se 14/1).

Den israelske udenrigsminister Sharett udtaler, at ethvert forsøg på at retfærdiggøre Moskvas anti-jødiske kampagne vil blive betragtet som en fjendtlig handling mod staten Israel.

Formanden for den persiske Majlis Mullah Kashani går imod fuldmagtsloven til regeringen (se 8/1), der dog vedtages med 59 stemmer mod 1, 7 stemmer ikke.

20. General Dwight D. Eisenhower tages i ed som U.S.A.s 34. præsident. I sin tiltrædelsestale opstiller han som sit program en række punkter, der går ud på at undgå krig gennem øget styrke.

U.S.A.s nye kabinet kommer til at bestå af: udenrigsminister John Foster Dulles, finansminister George M. Humphrey, forsvarsminister Charles E. Wilson, justitsminister Brownell, postminister A. Summerfield, indenrigsminister McKay, landbrugsminister E. T. Benson, handelsminister Sinclair Weeks og arbejdsminister M. Durkin.

Blandt de øvrige ledende regeringsmedlemmer er: H. Stassen (direktør for Mutual Security Agency), og Henry Cabot Lodge jr. (leder af F.N.-delegationen).

Israels venstresocialistiske parti (Mapam) opfordrer fire af sine parlamentsrepræsentanter til at træde tilbage, da de under parlamentets debat om lægeprocessen i Moskva stemte sammen med kommunisterne.

21. Den britiske regering meddeler, at den vil ophæve kontrollen med korn- og fødevarepriserne og afskaffe tilskudsordningerne. Hermed ophører regeringsopkøbene af hvede, mel og animalske fødevarer.

Det italienske deputeretkammer vedtager den nye valglov (se 15/11 1952) og et tillidsvotum til regeringen med 339 stemmer mod 25. De kommunistiske og venstresocialistiske deputerede udvandrer før afstemningen og deres tilhængere arrangerer protestmøder over hele landet.

23. Lederen af det vesttyske socialdemokrati Ollenhauer går i en tale ind for, at E.D.C. erstattes af en forsvarskoalition, der også omfatter Storbritannien, Danmark og Norge.

Ægyptens diktator, general Naguib kræver i en tale, at Suezkanalen rømmes, og meddeler, at der er oprettet

en national enhedsbevægelse, Befrielsesfronten.

25. Indiens præsident Rajendra Prasad udtaler, at Indien naturligvis ikke kan billige, at Pakistan øger krigsfaren ved at tiltræde den mellemøstlige forsvarspagt.

Der afholdes kommunevalg i de franskkontrollerede dele af Vietnam. Valgdeltagelsen meldes at være høj (70–90 %).

Den franske forsvarsminister Pleven erklærer i Nationalforsamlingen, at forsvarsudgifterne for 1953/54 er budgetteret til 1420 mld. fr. (mod 1378 mld. 1952/53), hvoraf den amerikanske hjælp udgør 173 mld., og at det herved er blevet muligt at opretholde den nuværende militære styrke. De 12⅓ divisioner, der planlagdes på NATOs Lissabonkonference, er blevet oprettet, men er endnu ikke kampklare.

26. U.S.A.s senat godkender udnævnelsen af Charles E. Wilson som forsvarsminister, efter at han har afhændet en aktiepost på $ 2½ mill.

27. I det sydafrikanske parlament retter oppositionens leder Strauss et skarpt angreb på regeringens politik, der truer den hvide civilisations eksistens og krænker lovens herredømme.

Den hollandske regering meddeler, at den ikke vil anmode om civil økonomisk hjælp fra U.S.A. i indeværende år.

Den franske Nationalforsamling godkender med 517 stemmer mod 100 (kommunister) regeringens militære udgiftsbudget.

Det meddeles, at sultanen af Marokko 12/1 har lovet velvillig overvejelse af nogle af de franske reformforslag, han hidtil har været imod.

28. Den britiske udenrigsminister Eden erklærer, at arrestationen af den neonazistiske Naumann-gruppe (se 14/1) fuldtud er retfærdiggjort ved de beslaglagte dokumenter, men at gruppen arbejdede med langtidsplaner og ikke var nogen øjeblikkelig trusel mod det tyske demokrati.

Den vesttyske finansminister Schäffer forelægger budgetudkastet for 1953–54. Det indeholder lettelse af indkomstskatten med ca. 1 mld. mark og forhøjelse af lånegrænsen i centralbanken fra 1,5 til 2,5 mld. mark. Udgifterne er anslået til 26 mld., heraf 9,9 mld. til forsvaret.

Den franske nationalforsamling vedtager finansloven for 1953/54, hvor udgifterne anslås til 3831 mld. frcs., indtægterne til 3751 mld. (forsvarsudgifter se 25/1). Hvis nationalforsamlingen ikke foretager nedbringelse af underskuddet ved ændringer i beskatningen og sociallovgivningen, skal regeringen have fuldmagt til med finansudvalgets godkendelse at lovgive herom ved dekreter. Samtidig fremlægger regeringen forslag om ratificering af Bonn- og Paristraktaterne (se 26–27/5). I fortalen hertil understreges faren ved at søge det tyske problem løst udenom den europæiske enhed, f.eks. ved neutralisering. Hverken Europas enhed eller opbygningen af Vestens forsvar kan ske uden et tysk bidrag, og alternativet til Europahæren er da en national tysk hær.

29. Nureddin Mahmoud efterfølges som Iraq's regeringschef af Jamil Al Madfai. General Nuri es-Said bliver forsvarsminister og hans tilhængere dominerer den nye regering (se 18/1).

30. Det meddeles, at Sovjetunionen 17/1 overfor F.N.s økonomiske kommission for Europa (E.C.E.) har erklæret sig villig til at deltage i en konference om Øst-Vesthandelen.

U.S.A.s udenrigsminister Dulles og lederen af Mutual Security Agency Stassen påbegynder en rundrejse til de europæiske hovedstæder: Rom, Paris, London og Bonn.

31. Det sovjettiske kommunistpartis organ Pravda offentliggør en liste over embedsmænd, der har gjort sig skyldige i forbryderisk skødesløshed eller bevidst spionage. Bl.a. nævnes en gruppe rodløse kosmopoliter og jødisk-borgerlige nationalister i Litauen.

I Bruxelles afsluttes en konference om Europas og Sterlingområdets monetære problemer. Det anbefales at tilstræbe fuld konvertibilitet for de europæiske valutaer.

I Paris afsluttes en konference mellem Østrigs, Schweizs og Schumanlandenes transportministre, efter at der er nået en række praktiske resultater.

Det vesttyske socialdemokrati udtrykker sin uro over højregruppernes antidemokratiske bestræbelser, deres infiltration i regeringspartierne, og regeringens passivitet.

Februar 1953

1. Den internationale arbejdsorganisation (I.L.O.) modtager fra den frie fagforeningssammenslutning en klage over den franske politik i Marokko.
2. I Tjekoslovakiet oprettes et regeringspræsidium bestående af premierminister Zapotocky og ni vicepremierministre (Bacilek, Cepicka, Kopecky, Nejedly, Nevotny, Uher, Siroky, Fierlinger og Dolansky).

   Den østtyske premierminister Grotewohl bebuder drastiske ændringer i handelens og industriens organisation.

   U.S.A.s nye præsident Eisenhower sender sit første budskab til kongressen med retningslinierne for sin politik. Udenrigspolitikken må være sammenhængende og global og udformes i en bi-partisan ånd. Der vil blive ydet hjælp til andre stater for at fremme den fælles sikkerhed, og praktisk enhed i Vesteuropa vil blive opmuntret ved amerikanske toldlettelser o.s.v. Der vil blive lagt vægt på at styrke Sydkoreas hær, og U.S.A.s syvende flåde vil blive trukket bort fra Formosastrædet. – Indenrigspolitisk foreslår præsidenten balancering af budgettet, pris- og lønkontrollens ophør, ændring af Taft-Hartley-loven, udvidelse af det sociale sikkerhedssystem m.m. Der vil blive truffet foranstaltninger for at sikre embedsmændenes loyalitet og hindre racediskrimination.
3. Finansminister Butler udtaler, at der i 1952 er indtrådt en stor ændring i Storbritanniens økonomiske stilling. Et betalingsunderskud på 750 mill. pund i sidste halvdel af 1951 er ændret til et overskud på 150 mill., og valutareserven er vokset stærkt, i januar 1953 alene med $ 132 mill. Det er blevet aftalt at yde andre Commonwealthlande sterlinglån gennem den Internationale Bank.

   Udenrigsminister Eden erklærer, at den britiske regering forud var blevet underrettet om, at U.S.A. ville deneutralisere Formosa (se 2/2) og havde udtrykt sine betænkeligheder herved. Han advarer imidlertid mod at overdrive betydningen af dette skridt.
4. Den svenske udenrigsminister Undén udtaler i Riksdagen, at Sovjets holdning i Østersøen har fremkaldt en stramning i forholdet mellem Sovjet og Sverige, men at regeringen vil holde fast ved sin neutralitetspolitik, og derfor ikke kan billige en eventuel sammenkædning af Europarådet og E.D.C.

   F.N.s generalsekretær Trygve Lie afviser, at medlemmer af hans stab skulle deltage i samfundsnedbrydende virksomhed mod U.S.A. og erklærer, at han vil modsætte sig ethvert pres mod sekretariatets uafhængighed.
5. Det britiske udenrigsministerium tilkendegiver overfor Israels gesandt sin misbilligelse af de stedfundne episoder ved grænsen mellem Israel og Jordan.

   I Kenya underkastes hele Kikuyustammens reservat undtagelsesreguleringer, og dens medlemmer bliver beordret til at rømme visse områder.

   Det vesttyske politi arresterer lederne af en kamufleret kommunistisk

gruppe, der sigtes for under østtysk ledelse at planlægge anslag mod statens sikkerhed. – Lignende arrestationer finder sted 8/2.

Den britiske regering offentliggør den reviderede plan for oprettelse af en centralafrikansk føderation af Nord- og Syd-Rhodesia samt Nyasaland, som vedtoges på konferencen i London (1–29/1). Forbundsmyndigheden, hvis organer er en (fortrinsvis valgt) lovgivende forsamling og en regering udpeget af den britiske generalguvernør, får den overvejende indflydelse m.h.t. forsvar, økonomi og finanser.

6. I London genoptager Storbritanniens, Frankrigs, U.S.A.s og Sovjetunionens viceudenrigsministre forhandlingerne om en fredstraktat med Østrig.
7. Der afsluttes en overenskomst mellem Vestberlins overborgmester Reuther og vesttyske myndigheder om afhjælpning af Berlins vanskeligheder i forbindelse med flygtningestrømmen fra Østtyskland. Vestberlins senat udsender en erklæring, hvori det bl.a. oplyses, at 300.000 østtyskere i de forløbne fire år er flygtet til Vestberlin eller Vesttyskland.
8. Den persiske Majlis vedtager et forbud mod nydelse, produktion og salg af opium og alkohol.
9. Udenrigsminister Bidault erklærer, at den økonomiske union fortsat er grundlaget for Frankrigs politik i Saarspørgsmålet.

   U.S.A.s udenrigsminister Dulles og direktøren for M.S.A. Stassen vender hjem fra deres besøg i Europa. Dulles erklærer, at indtrykket har været opmuntrende, og udtrykker sin tillid til, at E.D.C.-traktaten bliver gennemført.

   Der forøves et bombeattentat mod Sovjets legationsbygning i Tel Aviv, hvorved tre russere såres. Israels regering afleverer straks en note, der beklager det skete, tilbyder erstatning og lover om muligt at straffe de skyldige.
10. Den vesttyske regering forbyder en neo-nazistisk militært organiseret forening, Freikorps Deutschland.

    Planen om et fælles kul- og stålmarked for Vesttyskland, Frankrig, Italien og Beneluxlandene træder i kraft. Landenes import- og produktionsrestriktioner, der snarest helt skal bortfalde, bibeholdes foreløbig delvis for kul og skrot.
11. Det meddeles, at forhandlingerne i London om den østrigske fredstraktat er blevet udskudt, efter at Sovjets repræsentant har insisteret på, at Vestmagternes afkortede forslag af marts 1952 trækkes tilbage.

    Det østtyske socialistiske enhedsparti opfordrer i en erklæring Berlins befolkning til at tvinge vestmagterne til forhandlinger med U.S.S.R. om byens øjeblikkelige genforening.

    Det vesttyske politi skrider ind mod endnu et højreparti, Deutsche Gemeinschaft.

    Argentinas præsident general Peron antyder i en radiotale, at oppositionen mod hans styre har fået støtte af U.S.A.s afgåede regering.

    Den hollandske premierminister Drees meddeler, at der under de nyligt stedfundne oversvømmelser i Syd-vestholland er anrettet skader for ca. 1 mld. gylden.
12. Sovjetunionen afbryder de diplomatiske forbindelser med Israel med en note, hvori det hedder, at bombeattentatet mod den sovjettiske legation (se 9/2) blev foretaget med det israelske politis vidende, og at Israel har deltaget i den systematiske hadkampagne mod Sovjetunionen.

    Det meddeles, at Polens katolske kirke fremtidig skal indhente kirkeministeriets tilladelse til nyudnævnelser og ændringer i kirkens administration.

    I Cairo underskriver Ægyptens diktator general Naguib og den britiske ambassadør et udkast til ordning af Sudans fremtid. Det foreslås, at der snarest afholdes valg, og at landet gennem en treårig overgangsperiode, hvor generalguvernøren og en blandet regeringskommission har den øverste

magt, får lejlighed til at udøve sin selvbestemmelsesret.

13. Frankrigs premierminister Mayer og udenrigsminister Bidault forhandler i London med britiske regeringsmedlemmer om etablering af et nært samarbejde mellem Storbritannien og E.D.C. og især de politiske spørgsmål i forbindelse hermed.

I Bordeaux afsiges der en række domme, deriblandt to dødsdomme, over tyske og elsassiske SS-folk for delagtighed i Oradour-massakren i 1944. Deputerede og borgmestre fra Elsass protesterer mod dommen.

Det nordiske råd afholder sit første møde i København (se Danmark).

14. I en note til den vesttyske regering udtrykker den allierede højkommission betænkeligheder ved skattelettelserne i det nye budgetforslag (se 28/1).

16. Under et besøg i Indien går lederen af det engelske arbejderpartis venstrefløj Bevan ind for dannelsen af en tredje statsblok til at mægle og balancere mellem U.S.A. og Sovjet. Den indiske premierminister Nehru mener imidlertid ikke, at en sådan blokdannelse vil være mulig eller ønskelig.

Amerikanske jetjagere angriber russiske kampflyvere, der krænker japansk luftterritorium.

Det sydafrikanske parlament vedtager mod oppositionens stemmer en lov om offentlig sikkerhed, der giver regeringen omfattende bemyndigelser i nødsituationer.

17. Efter en debat om premierminister Ben Gurions afvisning af beskyldningerne i den russiske note af 12/2 godkender Israels parlament regeringens udenrigspolitik med 79 stemmer mod 16 (kommunister og Mapams ekskluderede venstrefløj, se 20/1).

Det meddeles fra Formosa, at kinesiske nationalisttropper 13–14/2 har foretaget et vellykket commando-raid mod Meichowøen ved fastlandets kyst.

19. Det meddeles fra Kenya, at terroristerne siden undtagelsestilstandens begyndelse i oktober f. a. har dræbt 190 afrikanere, 9 europæere og 3 asiater, mens deres egne tab har været 122.

Fra Burma meldes om heftige kampe mellem regeringstropper og kinesiske nationalistyrker.

Den franske Nationalforsamling vedtager med 319 stemmer mod 211 (kommunister, socialister og nogle radikale) en amnestilov for franskmænd, der under krigen var tvunget ind i fjendens tjeneste. 13 Elsassere, der var dømt ved Oradour-processen (se 13/2), genvinder herved deres frihed.

Der afsluttes en handelsaftale for 1953 mellem Østtyskland og Vesttyskland om udveksling af varer for 408 mill. mark.

Den britiske regering offentliggør et overslag over forsvarsudgifterne 1953–54, der anslås til 1636 mill. pund sterling (mod 1513 mill. for 1952–53).

20. Den persiske regering modtager nye engelsk-amerikanske forslag til løsning af oljestriden.

Præsident Eisenhower forelægger kongressen et udkast til en resolution, der opsiger alle aftaler indgået under den 2. verdenskrig, som er blevet anvendt til at undertvinge frie folk (f. eks. Yaltaoverenskomsten).

Den sovjettiske avis Røde Stjerne erklærer, at kampen mod Zionismen intet har at gøre med antisemitisme, således som den borgerlige presse fremstiller det.

22. Der undertegnes en aftale om øget økonomisk samkvem mellem Argentina og Chile.

Der afholdes valg i Østrig. Mandatfordelingen bliver:

Kommunister m. fl.	4 (1949:5)
Socialdemokrater	73 (67)
Folkepartiet (katolsk).....	74 (77)
Uafhængige (højre-orienterede)	14 (16)

Ved åbningen af en kongres for „Det Socialistiske Forbund af Jugoslaviens arbejdende folk" (tidl. Folkefronten) vender præsident Tito sig mod de reaktionære og imperialistiske magter, bl.a. Sovjetunionen og Vatikanet.

F.N.-hærens øverstkommanderende i Korea general Clark gentager i et brev til Nordhærens overkommando sit tidligere forslag om øjeblikkelig udveksling af syge og sårede krigsfanger.

23. I en tale på det socialistiske forbunds kongres opfordrer den jugoslaviske vicepræsident Kardelj til dannelse af en bred international socialistisk front som en „tredje udvej".

Der afsluttes en finsk-sovjettisk traktat om udveksling af varer til et beløb af 54 mill. pund sterling.

24. Nationalistkinas parlament på Formosa opsiger den kinesisk-sovjettiske traktat af 1945.

25. En to-dages konference mellem E.D.C.-landenes udenrigsministre afsluttes med udsendelsen af et kommunique, hvori det erklæres, at oprettelsen af et fælles toldområde er et vigtigt mål, og at et hollandsk forslag herom vil blive underkastet indgående undersøgelse. Det meddeles videre, at det franske forslag om en tillægsprotokol til E.D.C.-traktaten, der bl.a. skal give Frankrig ret til at trække franske styrker tilbage fra Europahæren til oversøisk tjeneste, vil blive gennemarbejdet af interim-komiteen og bragt i overensstemmelse med traktatens indhold.

Ved åbningen af Koreadebatten i F.N.s politiske komité erklærer Henry Cabot Lodge jr. (U.S.A.), at Sovjetunionen oprindelig har planlagt aggressionen i Korea og siden har opretholdt den ved våbenleverancer og anden hjælp.

27. I London underskrives der en overenskomst mellem Vesttyskland og en række vesteuropæiske og andre stater om afbetaling af Tysklands førkrigsgæld ved årlige betalinger.

Den franske socialistleder Guy Mollet erklærer i et brev til formanden for Europafællesskabets forfatningskommission v. Brentano, at hans parti tager afstand fra en føderation, der er begrænset til seks lande.

U.S.A.s udenrigsminister Dulles erklærer i en radiotale, at U.S.A.s udenrigspolitik må baseres på „oplyst egennytte". Han understreger, at Vesteuropa siden krigen har modtaget næsten $ 30 mld. fra U.S.A., og at det vil være nødvendigt at tage denne politik op til fornyet overvejelse, hvis der ikke kan opnås en effektiv enighed, specielt mellem England, Frankrig og Tyskland. Bl.a. fordi planen om den europæiske hær synes at være gået i stå, påtænker han en rejse til Europa.

I Pakistans hovedstad Karachi foranstalter yderligtgående muhammedanere demonstrationer mod regeringen.

På den indiske regerings budgetforslag indgår kapitaludgifterne med 81 mill., forsvaret med 150 mill. af ialt 330 mill. pund sterling.

28. I Ankara undertegnes en venskabs- og samarbejdspagt mellem Grækenland, Jugoslavien og Tyrkiet.

Den persiske Shah meddeler, at han vil forlade landet, men trækker senere beslutningen tilbage, efter at der har været demonstrationer til fordel for hans forbliven. Premierminister Mossadeq erklærer imidlertid, at Shahens beslutning om at rejse bort for en kort tid er normal, og at regeringen har truffet de nødvendige foranstaltninger. (Det erfares, at der er nedsat et regentskabsråd bestående af Shahens broder, Mossadeq og hofministeren.)

Marts 1953

1. Frankrigs ministerpræsident Mayer afviser i en tale de Gaulles alternative plan om genskabelse af en national tysk hær og en europæisk føderation med koordineret udenrigspolitik. Han erklærer, at den tyske generaltraktat og

Europahærsaftalerne nu er den eneste chance for at skabe garantier mod genrejsning af den tyske militarisme.

2. Under de fortsatte demonstrationer i Teheran kommer det til sammenstød mellem Dr. Mossadeqs, Shahens tilhængere og kommunister.

   Det ægyptiske politi arresterer en række af det forbudte kommunistpartis ledere.

   I F.N.s politiske komité erklærer Sovjets udenrigsminister Vishinsky i sit svar på Henry Cabot Lodge jr.s tale 25/2, at U.S.S.R. sælger våben til Kina, men ikke til Nordkorea, og han afviser den beskyldning, at Sovjet skulle ønske at forlænge krigen med henvisning til Sovjets initiativ til våbenhvileforhandlinger.

3. Den persiske regering forbyder alle demonstrationer og arresterer en række oppositionsledere og officerer, der beskyldes for at søge regeringen styrtet med vold. Majlisformanden Kashanis tilhængere boykotter mødet i parlamentet.

4. Den vestallierede stålgruppe i Vesttyskland undertegner en overenskomst med den Kruppske familiekoncerns overhoved, Alfred Krupp, der generhverver en del af sin formue (30–50 mill. pund sterling) mod løfte om ikke at deltage i kul- og stålindustrien.

   Det meddeles fra Moskva, at Sovjetunionens ministerpræsident marskal Stalin er alvorligt syg som følge af et slagtilfælde.

   Storbritanniens udenrigsminister Eden og finansminister Butler ankommer til Washington.

   F.N.-hærens hovedkvarter i Korea anslår, at Nordhærens tab i februar har været 7.500 – det laveste tal siden krigens begyndelse.

   Det meddeles, at Hongkongs handel i 1952 har været 28 % mindre end i 1951.

5. Den økonomiske kommission for Europa (E.C.E.) udsender en rapport, hvori det erklæres, at Vesteuropas industriproduktion er stagneret i de forløbne 18 måneder, mens U.S.A. og Sovjetunionen har gjort store fremskridt. Til løsning af Vesteuropas betalingsbalance-vanskeligheder anbefaler rapporten 1) øget eksport til dollarområdet, 2) øget produktion af føde- og råvarer, 3) fortrængning af færdigvareimporten fra U.S.A. enten ved øget konkurrence eller ved diskriminerende restriktioner, 4) effektiv brug af de vesteuropæiske kapital- og vareleverancer til de tilknyttede oversøiske områder. – Vesteuropa opfordres til at fremskynde sin økonomiske integration og Middelhavslandenes industrialisering.

   Sovjetunionens ministerpræsident, det kommunistiske partis generalsekretær, marskal Stalin dør 73 år gammel i Moskva.

6. Det meddeles, at der er foretaget en række ændringer i Sovjetunionens regering. G. M. Malenkov efterfølger Stalin som ministerpræsident, viceministerpræsidenter bliver: V. M. Molotov (tillige udenrigsminister), L. P. Beria (tillige indenrigsminister), Marskal Bulganin (tillige krigsminister) og L. M. Kaganovič. – Marskal Voroshilov bliver formand for den øverste Sovjets præsidium (præsident) efter N. Shvernik, der bliver formand for fagforeningernes centralråd. Vishinsky bliver leder af F.N.-delegationen. – Samtidig reorganiseres det sovjetiske kommunistpartis ledelse, idet centralkomiteens præsidium indskrænkes fra 26 til 10 medlemmer. Det nye præsidium består af: G. M. Malenkov, L. P. Beria, L. M. Kaganovič, V. M. Molotov, N. A. Bulganin, K. E. Voroshilov, A. Mikojan, M. Pervukin, M. Saburov og N. S. Kručev.

   De franske myndigheder i Tunis arresterer 14 personer, der uddeler antifransk propaganda.

7. De britiske ministre Eden og Butler afslutter deres forhandlinger med amerikanske statsmænd. Den frie verdens økonomiske problemer (sund finanspolitik med henblik på afvikling af handels- og betalingsrestriktioner, øget in-

ternational investering m.m.), nødvendigheden af en snarlig ratificering af E.D.C.-traktaten, handelen med Kina, den engelsk-persiske oljestrid m.m. er blevet diskuteret.

Den vesttyske forfatningsdomstol i Karlsruhe erklærer i en kendelse, at domstolen ikke kan prøve Bonn- og Paristraktaternes gyldighed, før ratifikationen er foretaget.

9. Ved marskal Stalins begravelse i Moskva udtaler ministerpræsident Malenkov, at opgaven nu er at styrke den socialistiske stat, at hæve arbejdernes levestandard og at styrke venskabet med folkene i den demokratiske lejr. Sovjets politik sigter mod at styrke freden og bygger på muligheden af kapitalistiske og socialistiske staters samtidige eksistens. Også Beria og Molotov taler ved højtideligheden.

Et medlem af Kenyas lovgivende råd arresteres for forbindelser med Mau-Mau bevægelsen.

10. Ægyptens diktator general Naguib angriber i en tale den engelske administrations holdning i Sudan.

Ægypten afslutter vareudvekslingsoverenskomster med U.S.S.R., Bulgarien og Polen.

Der offentliggøres en ægyptisk forfatning for den treårige overgangsperiode, hvori general Naguib som revolutionens leder vil have den øverste magt. Forfatningen garanterer en række frihedsrettigheder og opretter en kongres bestående af ministerrådet og revolutionsrådet (officerskomiteen).

Et amerikansk militærfly skydes ned af russiske jagere i grænseområdet mellem Vesttyskland og Tjekoslovakiet. U.S.A. protesterer i en note til den tjekoslovakiske regering, der afviser protesten.

Forsamlingen for europæisk politisk sammenslutning vedtager med 50 stemmer mod 0 – 5 stemmer ikke – forfatningskommissionens udkast om den europæiske forbundsstat (se 7/1 og 10/1).

F.N.s generalsekretær Trygve Lie erklærer, at han er trådt tilbage især som følge af den holdning, Sovjetblokken har indtaget overfor ham siden Koreakrigens udbrud. Han kritiserer også de amerikanske beskyldninger om kommunistisk infiltration i F.N.s stab.

11. F.N.s generalforsamling godkender med 55 stemmer mod 5 det løbende hjælpeprogram til Korea.

Det meddeles, at Frankrig vil modtage militærleverancer fra Australien til brug for krigsførelsen i Indokina.

Den franske Nationalforsamling vedtager med 390 stemmer mod 210 (socialister og kommunister) en amnestilov for besættelsestiden, som bl.a. tilbagegiver de politiske rettigheder til politikere, der støttede eller samarbejdede med Vichyregeringen.

12. Russiske jagere nedskyder et engelsk bombefly ved zonegrænsen i Tyskland, og i en note til den britiske højkommissær klager de russiske besættelsesstyrkers øverstkommanderende over, at maskinen har overfløjet østtysk område.

N.A.T.O.s generalsekretær Lord Ismay erklærer, at NATO-landenes forsvarsudgifter siden 1949–50 er forøget med 120 %, og at de europæiske NATO-landes hære har øget deres styrke fra 2.450.000 til 3.300.000 mand.

I den persiske Majlis mislykkes det for den særlige forligskomité at opnå flertal for et forslag til løsning af uoverensstemmelserne mellem Shahen og regeringen. Det erklæres i en rapport, at konflikten skyldes uoverensstemmende fortolkninger af Shahens forfatningsmæssige stilling.

13. Ved den hemmelige afstemning i F.N.s sikkerhedsråd om besættelse af posten som F.N.s generalsekretær får hverken U.S.A.s kandidat general Romulo (Philipinerne), eller Sovjets, den polske udenrigsminister Skrzesezewski de nødvendige syv stemmer. U.S.S.R. nedlægger veto mod valget af den canadiske udenrigsminister Lester Pearson, der får ni stemmer.

Den britiske højkommissær i Tyskland sender en note til sovjettroppernes

øverstkommanderende, hvori han kraftigt protesterer mod nedskydningen af det britiske bombefly (se 12/3).

14. Tjekoslovakiets præsident Gottwald dør af lungebetændelse.

Det japanske repræsentanternes hus vedtager med 229 stemmer (deriblandt 22 medlemmer af det liberale regeringsparti) mod 218 et mistillidsvotum til regeringen Joshida, og der udskrives nyvalg til 19/4.

15. Ændringerne i Sovjetunionens regering (se 6/3) godkendes af den øverste Sovjet. Ministerpræsident Malenkov udtaler, at U.S.S.R.s udenrigspolitik sigter mod at styrke freden og samarbejdet med andre lande, og at der ikke eksisterer noget stridsspørgsmål – heller ikke med U.S.A. – som ikke kan løses ved fredelige midler.

16. Den jugoslaviske præsident Tito ankommer på et besøg i London.

Den britiske marineminister Thomas erklærer i underhuset, at Sovjetunionen nu har den stærkeste krigsflåde efter U.S.A. – Den omfatter ca. 20 store krydsere, over 100 destroyere og over 300 u-både.

17. Det belgiske senat godkender med 141 stemmer mod 3 aftalen om oprettelse af en britisk militærbase ved Antwerpen.

I U.S.A. afsluttes afviklingen af priskontrollen.

18. Den vesttyske forbundsdag vedtager med 238 stemmer mod 34 – 86 stemmer ikke – erstatningstraktaten med Israel (se 10/9 1952).

Den britiske højkommissær i Malaya meddeler, at undtagelsesfuldmagten til masseinternering og -deportering er ophævet. 3.200 personer holdes for tiden interneret, og siden december 1948 er 24.000 kinesere og 1900 andre blevet deporteret.

19. I Barcelona idømmes 37 personer fængselsstraffe fra 1 til 15 år for forsøg på at genoprette Cataloniens socialistiske enhedsparti (P.S.U.C.).

I F.N.s politiske komité redegør Gladwyn Jebb (U.K.) for afrustningskommissionens forhandlinger og beklager det manglende russiske samarbejde. Zorin (U.S.S.R.) henviser til Sovjets tidligere forslag og fremsætter et nyt på linie med dem.

Mrs. Pandit (Indien), hvis kandidatur støttes af U.S.S.R., opnår ved afstemningen i sikkerhedsrådet om besættelsen af posten som F.N.s generalsekretær kun 2 af de 7 nødvendige stemmer.

U.S.A.s præsident Eisenhower udtaler, at han er villig til at møde Sovjetregeringen på halvvejen, hvis den viser tegn på et alvorligt ønske om at mindske den internationale spænding.

Den vesttyske forbundsdag godkender med 226 stemmer mod 164 (socialdemokrater, kommunister m.fl.) Bonntraktaten om ophøret af den allierede besættelse af Vesttyskland (se 25/5-52) og med 224 stemmer mod 165 Paristraktaten om oprettelse af det europæiske forsvarsfællesskab (se 26/3-1952).

Den sovjetiske øverstkommanderende i Tyskland Chuikov afviser den britiske protestnote af 13/3 (s. a.), men foreslår afholdelse af en britisk-sovjetisk konference om sikkerheden i luftkorridoren.

20. Ved afslutningen af den jugoslaviske statschef marskal Titos besøg i London udstedes der en britisk-jugoslavisk erklæring, som understreger, at en aggression i Europa næppe kan forblive lokal af karakter, og at de to lande har fælles interesse i at styrke freden.

Det østtyske parlament fordømmer ratifikationen af Bonn- og Parisaftalerne (se 19/3) som forræderi og opfordrer til at styrte den vesttyske regering.

I en radiotale afviser den persiske premierminister Mossadeq det engelsk-amerikanske forslag af 20/2 (s. a.), som han betegner som en variation af tidligere tilbud (se 30/8 1952).

Det meddeles, at Sovjetunionens ministerpræsident Malenkov som generalsekretær for kommunistpartiet er blevet efterfulgt af N. S. Kručev.

De vesteuropæiske landbrugsministres konference i Paris afsluttes. Yderligere undersøgelser af spørgsmålet om et fælles europæisk marked for landbrugsprodukter overlades til en komité, som skal arbejde i forbindelse med O.E.E.C.

21. Anton Zapotocky vælges til Tjekoslovakiets præsident. Han efterfølges som premierminister af Vl. Siroky.

22. I den persiske Majlis kommer det til sammenstød mellem formanden Kashanis og premierminister Mossadeqs tilhængere, og samtidig meldes der om spænding mellem regeringen og Shahen angående beskatningen af Shahens godser.

23. På O.E.E.C.s (den europæiske økonomiske samarbejdskommissions) møde fremlægger finansminister Butler de britiske planer om gennemførelse af sterlingkonvertibilitet.

O.E.E.C. afslutter sit rådsmøde med vedtagelse af en række resolutioner: a) Frankrig og andre lande opfordres til at fremskynde liberaliseringen, b) E.P.U. (Den europæiske betalingsunion) forlænges fra 1/7 1953 til 1/7 1954; men der åbnes mulighed for en friere handels- og betalingsordning (m.h.t. valutakonvertibilitet o.a.), c) mulighederne for en friere samhandel skal undersøges af O.E.E.C., d) der nedsættes et europæisk produktivitetsråd, e) det anbefales, at medlemslandene søger samarbejde med de øvrige stater i det britiske commonwealth.

Den britiske regering lemper importrestriktionerne, således, at liberaliseringsprocenten overfor Vesteuropa nu er 58 mod før 44.

I den italienske regerings budgetforslag for 1953–54 anslås indtægterne til 1814 mld. lire, udgifterne til 2231 mld., heraf 489 mld. til forsvaret.

Den jugoslaviske vicepræsident Kardelj udtaler, at Italien og Jugoslavien bør henlægge Triesteproblemet, hvis det ikke kan løses, og samarbejde m. h. t. fælles forsvar.

24. I Paris arresteres tre kommunistiske presse- og fagforeningsfolk, og der udstedes arrestordre mod to andre, bl.a. fagforbundenes generalsekretær Frachon.

Det europæiske forsvarsfællesskabs interim-komité meddeler, at den har opnået enighed om det franske forslag til tillægsprotokol (se 25/2).

I det engelske underhus angriber arbejderpartiet regeringsforslaget om en centralafrikansk føderation (se 5/2), fordi det ikke indeholder tilstrækkelige garantier for afrikanske interesser, men forslaget vedtages med 304 stemmer mod 260.

25. Burmas udenrigsminister indgiver til F.N.s generalsekretær en klage over de kinesiske nationalisttroppers aktivitet på burmesisk område.

26. Den britiske udenrigsminister Eden meddeler, at Nauman-gruppen vil blive overgivet til de vesttyske myndigheder og stillet for en tysk domstol (se 14/1).

F.N.s politiske komité afviser med 41 stemmer mod 5 – 14 asiatiske og arabiske stater stemmer ikke – et tjekoslovakisk resolutionsforslag, der opfordrer U.S.A. til at tilbagekalde Mutual Security Act f.s.v. angår bevillingerne til arbejde i Østeuropa.

27. Sovjetunionens regering udsteder amnesti for alle fængselsstraffe under fem år og en række andre straffe.

28. U.S.A.s senat godkender med 74 stemmer mod 13 Charles Bohlens udnævnelse til ambassadør i Moskva.

I Korea modtager Nordhærens forhandlere general Clarks forslag (se 22/2) om udveksling af syge og sårede krigsfanger.

Efter forhandlinger mellem en fransk regeringsdelegation under premierminister Mayer og U.S.A.s regering udsendes der et kommunique, hvori det hedder, at Sovjets trusel mod den frie verden ikke er ændret ved de seneste begivenheder, at det må undersøges, hvorledes U.S.A. ved materiel og finansiel støtte kan bidrage til at vinde krigen i Indokina, at E.D.C.-traktaten snarest må realiseres, og at

en snarlig løsning på Saarspørgsmålet er nødvendig.

I et direktiv fra Kinas kommunistiske parti erklæres landbrugets kollektivisering for det endelige mål, men det udtales, at den nuværende produktionsform (småbrug med et vist samarbejde) vil dominere i længere tid.

29. Den kinesiske premierminister Chou-En-lai foreslår i en radiotale, at våbenstilstandsforhandlingerne i Korea genoptages på det grundlag, at de krigsfanger, der insisterer herpå, straks sendes hjem, og at de øvrige overgives i en neutral stats varetægt.

Det italienske senat vedtager den nye valglov med 174 stemmer mod 0. Kommunister og venstresocialister deltager ikke i afstemningen.

30. Frankrigs import fra O.E.E.C.-landene nedskæres med 11 % i halvåret april–september.

31. Den britiske koloniminister Lyttelton erklærer i underhuset, at situationen i Kenya nu nærmest har karakter af en krigstilstand, men at militærets og politiets styrke er blevet øget, og at efterretningsvæsenet har gjort store fremskridt.

I Panmunjon overrækker F.N.s forhandlere kommunisterne et brev fra general Clark, hvori han foreslår, at der afholdes et møde til at arrangere udvekslingen af syge og sårede krigsfanger, og at våbenstilstandsforhandlingerne genoptages.

F.N.s sikkerhedsråd vælger med 10 stemmer mod 0 – Nationalistkina stemmer ikke – den svenske viceudenrigsminister Dag Hammarskjöld til F.N.s generalsekretær.

I Sovjetunionen sænkes priserne på en række forbrugsvarer bl.a. brød, mel, kød og tekstilvarer.

Den britisk-sovjetiske konference om sikkerhed i luftkorridoren åbnes i Karlshorst ved Berlin.

DANMARK

Januar 1953

9. Den nordiske parlamentariske komité for friere samfærdsel foreslår, at indbyggerne i de nordiske lande fritages for paslegitimation uden tidsbegrænsning under ophold i et andet nordisk land.

11. Fra NATOs hovedkvarter i Paris meddeles officielt, at den øverstkommanderende for Europa, general Ridgway, har tilbudt at stationere 150–200 flyvemaskiner i Danmark, idet han mener, at deres tilstedeværelse er nødvendig for forsvaret af denne sektor. Udenrigsminister Ole Bjørn Kraft oplyser, at der for øjeblikket foretages en række undersøgelser af teknisk karakter vedrørende styrkens placering samt overvejelser vedrørende den overenskomst, der skal oprettes mellem NATO-myndighederne i Paris og den danske regering. Først når disse spørgsmål er klarlagt, vil sagen blive forelagt de kompetente danske myndigheder til afgørelse.

13. „Land og Folk" meddeler, at det kommunistiske parti har ekskluderet to af sine medlemmer for provokatoriske anslag mod partiet ved at oprette illegale våbendepoter. Bladet skriver, at det er uforeneligt med medlemsskab i det kommunistiske parti at skjule våben i strid med gældende lov.

14. Som svar på et spørgsmål af Johs. Christiansen (r.v.) udtaler forsvarsminister Harald Petersen i folketinget, at når der endnu ikke har kunnet gives de indkaldte besked om tjenestetidens længde i hæren, skyldes det, at der forinden må træffes afgørelse i spørgsmålet om Tysklandskommandoets størrel-

se, der er bestemmende for, hvor megen kaserneplads der bliver ledig herhjemme.

Fhv. statsminister Hans Hedtoft udtaler til „Social-Demokraten", at han ikke kan se, at det er rimeligt, at Danmark skal afgive militære styrker til dækning af det hul, der vil opstå i Slesvig-Holsten, når de norske styrker bliver trukket tilbage.

16. Udenrigsminister Halvard Lange udtaler i Stortinget om NATO's tilbud om at placere 150–200 jagermaskiner i Danmark, at Norge ser med glæde, at det fælles forsvar af Danmark og Norge styrkes på denne måde.

I et møde i det udenrigspolitiske nævn fastholder socialdemokratiets og det radikale venstres repræsentanter, at de mente sig berettiget til at forvente, at udenrigsministeren på mødet i NATO i december ikke på Danmarks vegne tog stilling til krigen i Indokina, forinden ministeren havde sikret sig, at der i rigsdagen ville være tilslutning til den af ministeren godkendte udtalelse. Udenrigsminister Ole Bjørn Kraft beklager, hvis man har den opfattelse, at han er gået videre, end man havde grund til at vente, eller ministerens parlamentariske beføjelser berettiger ham til. En sådan holdning har ikke været tilsigtet, og ministeren har altid været enig i nævnets opfattelse, at alle udenrigspolitiske spørgsmål af større betydning bør forelægges nævnet før endelig stillingtagen i internationale forhandlinger. Ministeren fremhæver, at den vedtagne resolution ikke har udvidet Danmarks forpligtelser.

Folketinget foretager 1. behandling af et socialdemokratisk forslag om konjunkturbestemt rente af alle nye statshusmandsbrug.

19. Den socialdemokratiske og den radikale gruppe i Københavns kommunalbestyrelse meddeler, at der er opnået enighed mellem de to grupper om, at den i de to sidste år af socialdemokrater og konservative gennemførte skatteudskrivning med 125 % af grundbeløbet opretholdes for 1953–54 under forudsætning af, at saneringen af byens saneringsmodne boligkvarterer påbegyndes snarest. Aftalen omfatter også en nedsættelse af elektricitetstakster, og de to grupper vil arbejde for, at den storkøbenhavnske trafik indordnes i et fællesskab, eventuelt i form af et trafikselskab, og at der oprettes et fællesorgan for kommunerne i hovedstadsområdet til formidling af det påkrævede samarbejde.

21. Regeringen beslutter, at Danmark skal give afkald på den særstilling, det opnåede ved forlængelsen af den europæiske betalingsunion i juni 1952 derved, at de skærpede bestemmelser om betaling i guld eller dollars ved træk på unionen ikke fik gyldighed for Danmarks vedkommende.

22. Udenrigsminister Ole Bjørn Kraft erklærer i anledning af forskellige pressemeddelelser, at det er urigtigt, at fhv. statsminister Hedtoft i samtaler med repræsentanter for regeringen på forhånd direkte eller indirekte har givet tilslutning til planerne om en forøgelse af det danske kommando i Slesvig-Holsten.

Efter at udenrigsminister Ole Bjørn Kraft i folketinget har besvaret en kommunistisk forespørgsel om den danske regerings bestræbelser for at hidføre våbenstilstand i Korea, foreslår Aksel Larsen en dagsorden, i hvilken folketinget opfordrer til øjeblikkelig indstilling af alle krigshandlinger i Korea. Dagsordenen forkastes med 88 stemmer mod 5 (k.).

23. Socialdemokraterne går i det udenrigspolitiske nævn imod regeringens forslag om en udvidelse af det danske kommando i Tyskland fra de nuværende 14–1500 til ca. 4000 mand; hvis NATO beslutter sig til med styrker fra andre lande at gennemføre en forstærket dækning af det slesvig-holstenske område, vil der imidlertid foreligge en ny situation, som vil blive taget under saglig overvejelse. Forsvarsminister

Harald Petersen udtaler, at regeringen i sit svar på SHAPE's opfordring til at forstærke det danske kommando erklærede, at hvis der i stedet for de norske styrker, der nu trækkes tilbage, kunne placeres andre allierede styrker i området, ville den tage ønsket om en forøgelse af de danske styrker til ca. 4000 mand under overvejelse. Det er ikke lykkedes at opnå tilsagn herom, men da alle militære myndigheder har fremhævet, at en regimentskampgruppe ved Kielerkanalen i alle tilfælde vil betyde en ikke uvæsentlig styrkelse af forsvaret af Jylland, har regeringen alligevel ment at måtte foreslå en forøgelse af det danske kommando. En undladelse heraf vil iøvrigt formindske den samlede styrke, der er til rådighed for Jyllands forsvar, idet der endnu ikke nord for grænsen er tilstrækkelig kaserneplads.

24. Den anglo-skandinaviske økonomiske komité (UNISCAN) afslutter sit syvende møde, der afholdtes i Oslo.

27. Trustkommissionen udsender sin betænkning nr. 2, der behandler kulbranchen.

Rigsdagens vareforsyningsudvalg giver tilslutning til handelsminister Rytters forslag om at ophæve brændselsrationeringen, der genindførtes i efteråret 1951.

Handelsminister Rytter fremsætter i folketinget forslag om at forhøje maksimum for statens eksportkreditgarantier fra 100 til 200 mill. kr. Justitsminister Helga Pedersen fremsætter forslag om, at det faste antal dommere i højesteret udvides med 2 til 14 foruden præsidenten, og at mindsteantallet af dommere, der skal medvirke i hver sags afgørelse, nedsættes til 5, hvorved der skabes mulighed for, at højesteret kan arbejde i to afdelinger. Indenrigsminister Aksel Møller fremsætter forslag om opførelse af et sindssygehospital i Glostrup til 21 mill. kr. og plejehjem for kronisk sindssyge i Ballerup-Maaløv og Viborg til hver 6.7 mill. kr. Endvidere fremsætter indenrigsministeren forslag til lov om apotekervæsenet. Forslaget adskiller sig på to punkter væsentligt fra det af et flertal i apotekerlovskommissionen foreslåede: 1) specialitetsanerkendelse gives for 20 år, men med mulighed for forlængelse 10 år ad gangen, 2) de gældende regler om apotekerafgift opretholdes i det væsentlige uændrede.

28. Handelsminister Rytter fremsætter i folketinget forslag om forlængelse af vareforsyningsloven til 1. april 1954. I sin forelæggelsestale oplyser ministeren, at liberaliseringsprocenten i 1952 forøgedes fra 58 til 75, hvorved man er nået til en frigørelse af importen i større omfang end på noget andet tidspunkt siden valutacentralens oprettelse i 1932. Det er regeringens mål at afvikle restriktionerne og frigive udenrigshandelen, men dette må som hidtil ske under hensyn til de internationale muligheder for at tilvejebringe rimelige konkurrencevilkår for dansk erhvervsliv, og samtidig må anstrengelserne for at opbygge en tilstrækkelig valutareserve fortsættes.

Indenrigsminister Aksel Møller fremsætter i landstinget forslag til lov om brug af radioaktive stoffer.

29. Udenrigsminister Vishinsky overrækker den danske minister i Moskva en note, der gentager påstanden i noten af 1. oktober 1952 om, at anbringelsen af fremmede tropper på dansk territorium i fredstid vil være en trusel mod Sovjetunionen og andre af det baltiske områdes lande. Udenrigsminister Ole Bjørn Kraft, der opholder sig i London, udtaler i den udenlandske presseforening, at Danmark aldrig under nogen form vil gå med til forholdsregler, der med rette kan opfattes som værende af aggressiv karakter. Det er imidlertid vigtigt at fastslå det princip, at et land har ret til at opbygge et militær med rent defensive formål. Iøvrigt udtaler udenrigsministeren, at det danske forsvar, når det er fuldt

opbygget, vil være i stand til at mobilisere mere end ¼ mill. mand på tre dage, udrustet med de mest moderne våben, herunder britiske Centurion tanks. Senere på dagen drøfter Ole Bjørn Kraft den russiske note med udenrigsminister Eden.

Forfatningskommissionen afgiver betænkning med forslag til ny grundlov og tronfølgelov. Efter grundlovsforslaget bliver Grønland repræsenteret i rigsdagen, der kun skal bestå af et kammer på højst 179 medlemmer, idet landstinget afskaffes. Der åbnes adgang til folkeafstemning om lovforslag, når en trediedel af rigsdagens medlemmer begærer det, og lovforslaget bortfalder, når et flertal af de i afstemningen deltagende vælgere, dog mindst 30 % af samtlige stemmeberettigede, har stemt imod det. Forslag til finanslove, statslånslove, lønnings- og pensionslove, love om ekspropriation, love om direkte og indirekte skatter samt love til gennemførelse af bestående traktatmæssige forpligtelser kan dog ikke undergives folkeafstemning. Forslag om ændring af valgretsalderen skal altid undergives folkeafstemning, og med hensyn til grundlovsændringer foreslås, at mindst 40 % i stedet for som nu 45 % af de stemmeberettigede skal stemme for rigsdagens beslutning. I § 20 foreslås, at beføjelser, der tilkommer rigets myndigheder, ved lov kan overlades til mellemfolkelige myndigheder, der er oprettet ved gensidig overenskomst med andre stater, men til vedtagelse af lovforslag herom kræves et flertal på $^5/_6$ af rigsdagens medlemmer. Opnås et sådant flertal ikke, kan forslaget forelægges vælgerne til godkendelse eller forkastelse efter de almindelige regler om folkeafstemning. Ifølge en anden ny paragraf skal det ved lov bestemmes, at rigsdagen skal vælge en eller to personer, der ikke er medlemmer af rigsdagen, til at have indseende med statens civile og militære forvaltning. Endvidere kan nævnes en ny bestemmelse om, at det til fremme af almenvellet bør tilstræbes, at enhver arbejdsduelig borger har mulighed for arbejde på vilkår, der betrygger hans tilværelse, og en tilføjelse til ejendomsretsparagraffen om, at ethvert spørgsmål om en ekspropriationsakts lovlighed og erstatningens størrelse kan indbringes for domstolene.

Forslaget til tronfølgelov bestemmer, at tronen, der nedarves inden for kong Christian X og dronning Alexandrines efterslægt, ved en konges død overgår til hans søn eller datter, men således, at en søn går forud for en datter, selvom hun er den ældste. Det fremhæves i betænkningen, at der i kommissionen har hersket forskellige anskuelser om den foreslåede betingede kvindelige arvefølge, og i betænkningen er optaget en udtalelse herom af landstingsformand fru Ingeborg Hansen (s.). Iøvrigt indeholder betænkningen mindretalsudtalelser af Aksel Larsen (k.) og af J. P. Stensballe (v.), der har skitseret et forslag til et reformeret landsting, medens A. M. Bjerre (v.) udtaler, at han i det væsentlige kan tiltræde Stensballes betragtninger.

30. Den russiske gesandt protesterer mod en radioudsendelse om „de første efterkrigsår". Regeringen svarer, at radiofonien er en selvstændig og uafhængig institution, men at man iøvrigt har erfaret, at udsendelsen ikke indeholder noget, der kan virke fornærmende for Sovjetunionen, og den finder sted som planlagt.

Detailpristallet for januar stiger 1 point, hvilket ikke giver grundlag for lønregulering.

Februar 1953

1. Udenrigsminister Ole Bjørn Kraft vender hjem fra Paris, hvor han har forelagt general Ridgway socialdemokraternes betingelse for at medvirke til en

udvidelse af det danske kommando i Tyskland: at der samtidig stilles NATO-styrker af andre nationaliteter til rådighed for forsvaret af den jydske halvø. Udenrigsministeren udtaler, at Ridgway viste stor forståelse af problemet, men ikke anså det for muligt på nuværende tidspunkt at flytte andre forsvarsstyrker til området.

Om Sovjetunionens note af 29/1 udtaler udenrigsministeren, at den adskiller sig fra den forudgående derved, at den mere generelt retter angreb på Atlantpagten og indeholder ting, der på en måde gør den til et alment anliggende for Atlantpagtens lande.

2. Udenrigsminister Eden udtaler i anledning af den russiske note til Danmark, at det kun er en eventuel angriber, der kan opfatte selvforsvar som en forræderisk handling.

Valglovskommissionen af 7. juni 1952, som har haft til opgave at bringe rigsdagsvalgloven i overensstemmelse med forfatningskommissionens skitse, afgiver betænkning. Det foreslås, at rigsdagen skal bestå af 179 medlemmer, hvoraf Færøerne vælger 2 og Grønland 2. I det egentlige Danmark forhøjes antallet af kredsmandater fra 105 til 135, medens antallet af tillægsmandater nedsættes fra 44 til 40. Samtidig foreslås den hidtil anvendte fordelingsmetode for kredsmandaterne ændret til fordel for de mindre partier. Der oprettes 3 nye opstillingskredse, 2 i København og 1 i Københavns amt. I spørgsmålet om betingelserne for, at et parti kan komme i betragtning ved fordelingen af tillægsmandaterne, er der mellem repræsentanterne for s., v. og k.f. opnået enighed om at kræve, at partiet skal have opnået mindst 1 kredsmandat eller mindst 60.000 stemmer i hele landet eller mindst lige så mange stemmer som det gennemsnitlige antal stemmer, der i området er afgivet pr. kredsmandat.

Under folketingets 1. behandling af forslaget om en ny apotekerlov tager Mørk (s.) og Bertel Dahlgaard (r.v.) afstand fra forslaget på de punkter, hvor det er forskelligt fra kommissionsforslaget.

4. Statsminister Erik Eriksen fremsætter i folketinget forslag til Danmarks Riges Grundlov og forslag til tronfølgelov, begge i overensstemmelse med forfatningskommissionens betænkning.

I den dansk-svenske vareudvekslingsaftale for tiden 1. febr. 1953–31. jan. 1954 er kontingentlisterne betydeligt mere begrænsede end i tidligere aftaler på grund af den stedfundne importliberalisering i de to lande.

5. Den polske udenrigsminister udtaler, at Danmark truer Polens, Sovjetunionens og andre Østersølandes sikkerhed ved at tillade britiske og amerikanske krigsbaser med aggressive formål på dansk territorium.

Indenrigsminister Aksel Møller fremsætter i folketinget forslag til rigsdagsvalglov i overensstemmelse med kommissionsforslaget, samt forslag til lov om folkeafstemninger i året 1953. Dette sidste forslag indeholder reglerne for afstemningen om, hvorvidt den fremtidige valgretsalder skal være 21 eller 23 år. I denne afstemning, der skal finde sted samtidig med afstemningen om grundlovsforslaget, får de 21-årige adgang til at deltage, og syge får adgang til at stemme pr. brev både ved afstemningen om grundloven og valgretsalderen.

6. Den nordiske parlamentariske komité for friere samfærdsel udsender 2. del af sin betænkning vedrørende nordisk pasfrihed. Komiteen afgiver desuden betænkning om lettelser i toldbehandlingen m.v. af motorkøretøjer i den internordiske trafik.

Landstinget vedtager ved 3. behandling enstemmigt forslaget om ophævelse af adgangen til tvangsanbringelse i visse tilfælde, hvilket forslag hermed er færdigt fra rigsdagen.

8. I anledning af en passus i den sidste russiske note udtaler udenrigsminister Ole Bjørn Kraft, at en eventuel statio-

nering af allierede flyvestyrker i Jylland naturligvis intet som helst har at gøre med genoprettelsen i 1946 af dansk administration på Bornholm.

9. I et kommunique fra et møde i København mellem generaldirektørerne for de danske, norske og svenske statsbaner og de tyske forbundsbaner hedder det, at der var enighed om, at „fugleflugtslinien" er den principielt rigtige løsning af spørgsmålet om forbindelsen med det vesteuropæiske kontinent. Til nærmere klarlæggelse af vigtige sider af spørgsmålet vil der blive nedsat et udvalg af sagkyndige fra de 4 landes jernbaner.

10. På et møde i Ingeniørforeningen gøres der rede for 3 danske og 3 svenske ingeniørfirmaers projekt til en tunnel- og broforbindelse København–Malmø til 1000 mill. danske kroner.

Justitsminister Helga Pedersen fremsætter i folketinget det af forfatningskommissionen udarbejdede forslag til lov om rigsdagens ombudsmand.

Folketinget indleder 1. behandling af grundlovsforslaget og forslaget om tronfølgelov, der anbefales af ordførerne for samtlige partier med undtagelse af det kommunistiske.

12. Handelsminister Rytter forelægger regeringens betalingsbalanceskøn i rigsdagens vareforsyningsudvalg. Der regnes i 1953 med et valutaoverskud på ca. 100 mill. kr., idet et overskud i dollars ventes at ville overstige et underskud overfor E.P.U. med dette beløb.

Ved folketingets 1. behandling af valglovsforslaget går ordførerne for r.v., rf. og k. imod spærrereglerne for nye partier.

Aage Fogh (r.v.) forelægger i folketinget forslag om, at der stilles 50 mill. kr. til rådighed til udlån til modernisering og rationalisering af håndværks- og landbrugsvirksomheder.

Rigsdagens vareforsyningsudvalg godkender et forslag om, at tildelingen af rejsevaluta til lande udenfor Skandinavien og England sættes op fra højst 750 til højst 2000 kr. om året.

13. Kongen åbner Nordisk Råds første samling i landstingssalen på Christiansborg. Fhv. statsminister Hans Hedtoft vælges til præsident, altingsmand Magnus Jonsson, Island, fhv. statsminister Einar Gerhardsen, Norge, og professor Nils Herlitz, Sverige, til vicepræsidenter.

14. Der udsendes meddelelse om, at ca. 45 % af de indkaldte værnepligtige ved hæren skal ligge inde i 18 måneder, medens resten slipper med 12 måneders militærtjeneste.

16. Finansministeriet meddeler, at der i 1953 vil blive anvendt ca. 10 mill. $ – ca. 70 mill. kr. – til nedbringelse af offentlige danske dollarlån optaget før 1939. Hermed vil der siden 1947 være anvendt ialt 35 mill. $ til dette formål.

Soldater fra Søgårdslejren begynder march til København for at protestere mod, at de skal ligge inde i 18 måneder, men standses ved general Allerups indgriben. Også fra Sofielundlejren ved Holbæk og fra Århus meldes om soldaterdemonstrationer.

17. I Almegaardslejren på Bornholm forekommer soldaterdemonstrationer mod den delvise gennemførelse af 18 måneders tjenestetiden af meget alvorlig karakter.

Forsvarsminister Harald Petersen udtaler, at der er tegn, der tyder på, at demonstrationerne i visse garnisoner har været forberedt og tilrettelagt på en sådan måde, at man kan kalde aktionen fjernstyret. Der vil straks blive iværksat en omfattende undersøgelse, som af hensyn til sagens alvorlige karakter vil blive fremskyndet mest muligt.

18. Det amerikanske kongresmedlem Laurie C. Battle erklærer, at manglende inspektion har gjort bl.a. Københavns frihavn til en lækage, hvorigennem en strøm af krigsvigtige varer tilflyder de kommunistiske krigsmaskiner i Korea og Kina.

Indenrigs- og boligminister Aksel

Møller oplyser, at regeringens byggeprogram for 1953 regner med igangsættelse af 20.000 boliger ved traditionelt og 5000 ved utraditionelt byggeri og med fuldførelse af 23.000 lejligheder mod gnstl. 21.000 i femåret 1948–52. Hidtil har boligministeriet givet statslånstilsagn på 2000 mill. kr., hvoraf 1400 er kommet til udbetaling. Rentetabet andrager ca. 50 mill. kr. årlig.

19. I velunderrettede allierede militærkredse erfares, at general Ridgway har truffet den afgørelse, at han indtil videre ikke kan imødekomme den danske anmodning om at stationere en ikke-dansk brigade ved Kielerkanalen.

I London underskrives en dansk-engelsk handelsaftale for 1953.

I Nordisk Råds plenarmøde vedtages henstillinger til regeringerne om en nordisk post- og teleunion, om udgivelse af en nordisk rigsdagsbulletin og om samarbejdet på medicinal- og sundhedsvæsenets områder.

20. Nordisk Råd vedtager udtalelser om en Øresundsbro og om økonomisk samarbejde.

Det meddeles, at Centralkontoret for indkøb af korn og foderstoffer vil blive ophævet fra 15. maj.

21. Nordisk Råds første samling slutter. Der vedtages henstillinger til regeringerne om nordisk statsborgerskab og oprettelsen af fælles nordiske forsknings-, undervisnings- og lignende institutioner.

23. Undersøgelsesudvalget vedrørende Sjóvinnubanken fastslår, at bankens ledelse ikke har magtet sin opgave, og at overtrædelserne af banklov og straffelov har haft et så stort omfang og så grov en karakter, som det ikke tidligere er konstateret ved undersøgelse af en banks forhold.

24. Undersøgelsesudvalget vedrørende civilforsvarsstyrelsens økonomiske administration afviser i sin beretning grosserer Voigts kritik som ubegrundet.

25. I folketinget påbegyndes fremsættelsen af en lang række lovforslag, der tilsammen udgør regeringens program for den økonomiske politik i det kommende finansår. Finansminister Thorkil Kristensen anslår overskudet på statens drifts- og anlægsbudget for 1952–53 til ca. 200 mill. kr., hvortil kommer en bunden opsparing på godt 100 mill. kr., således at der herigennem ialt er opsuget omkring 300 mill. kr. For 1953–54 regnes med et underskud på ca. 30 mill. kr. eller omtrent balance, og den lempelse af finanspolitikken, der således er indtrådt, synes stort set at passe til den øjeblikkelige økonomiske situation. På denne baggrund foreslår regeringen at afskaffe fodtøjsrabatkortene, at nedsætte tilskudet til mælke- og rugbrødsprisen og at forhøje statsbanernes takster. Ved disse foranstaltninger sparer staten skønsmæssigt 116–118 mill. kr. Til gengæld foreslås en forhøjelse af børnetilskudet og det særlige tillæg til alders- og invaliderentenydere med 25 % og en nedsættelse af indkomstskatten for indtægter under 20.000 kr. Der regnes med, at virkningerne på pristallet af alle disse foranstaltninger opvejer hinanden. Yderligere foreslås visse sociale forbedringer: fordobling af den fradragsfri arbejdsindtægt for alders- og invaliderentenydere, forhøjelse af det faste tilskud til sygekasserne fra 2 til 4 kr. årlig pr. medlem og af normalbidraget til enligt stillede mødre. Til alle disse skattelettelser og sociale foranstaltninger regnes at ville medgå 92–95 mill. kr., således at der til forbedring af den statsfinansielle stilling bliver et beløb på 20–25 mill. kr.

Ingvard Dahl (s.) fremsætter i folketinget forslag om ændringer i byggestøtteloven, for at der i de kommende to år kan påbegyndes et ekstraordinært byggeri på ca. 12.000 lejligheder.

26. Finansminister Thorkil Kristensen fremsætter i folketinget forslag om oprettelse af en produktivitetsfond på 31.7 mill. kr., heraf 3 mill. $ fra Mutual Security Agency og resten fra Marshallhjælpens kronekonto.

27. I London underskrives en overenskomst, hvorved den tyske forbundsrepublik forpligter sig til at betale Danmark 160 mill. kr. som erstatning for udgifter til de tyske flygtninge. Beløbet skal afregnes i løbet af 20 år.

Ved folketingets 2. behandling af grundlovsforslaget vedtages det at bevare navnet „folketinget" for det foreslåede ene kammer. For „folketinget" stemmer 85, medens 45 (15 s., 7 v. og 23 k.f.) ønsker „rigsdagen"; 1 k.f. stemmer ikke. Af andre vedtagne ændringer kan nævnes en bestemmelse om, at rigsretten skal bestå af indtil 15 medlemmer af højesteret og et tilsvarende antal af rigsdagen efter forholdstal valgte udenfor rigsdagen.

Marts 1953

3. Folketinget vedtager ved 3. behandling grundlovsforslaget med 131 stemmer mod 8 (7 k. og den konservative Hans Thyge Jacobsen); 3 v. (Hans Conrad Koefoed, Martin og Hans Pinstrup) stemmer ikke.

Folketinget behandler en socialdemokratisk forespørgsel til forsvarsministeren om fremgangsmåden ved den delvise gennemførelse af 18 måneders tjenestetid i hæren og de i forbindelse hermed opståede vanskeligheder. Debatten slutter med, at tinget med 130 stemmer mod 7 (k.) forkaster en kommunistisk dagsorden, der udtaler, at beslutningen om 18 måneders tjenestetid bør tilbagekaldes og retsforfølgelserne mod de soldater, der har protesteret mod den forlængede tjenestetid, indstilles.

4. Mellem det engelske levnedsmiddelministerium og ægeksportudvalget træffes aftale om, at de nugældende priser opretholdes indtil 1. januar 1954 og derefter for tiden indtil 30. september 1954 nedsættes med 2 s 6 d pr. 120 æg. Fra 1. oktober nedsættes desuden den andel af eksportoverskudet, som Danmark forpligter sig til at levere England, fra 75 til 66⅔ %.

5. Folketinget forkaster ved 2. behandling af valglovsforslaget et radikalt ændringsforslag om at bibeholde den gældende bestemmelse om partiers adgang til at opnå tillægsmandater med 94 stemmer mod 30 (r.v., rf. og k.); 8 (7 v. og 1 k.f.) undlader at stemme.

Landstinget begynder 1. behandling af grundlovsforslag og forslag om tronfølgelov. Af ordførerne giver Stensballe (v.) og Petersen (Røjle) (r.v.) udtryk for betænkeligheder ved etkammersystemet.

Tjenestemandsorganisationerne fraråder, at der oprettes en stilling som rigsdagens ombudsmand.

6. Finansminister Thorkil Kristensen fremsætter i folketinget forslag til lov om skat til staten af indkomst og formue m.v. og gør rede for regeringens skattereformplaner, hvoraf forslaget er det første led.

Folketinget vedtager ved 3. behandling forslaget til rigsdagsvalglov med 81 stemmer mod 20 (rf. og k. samt 4 v.); 12 (r.v. og 2 v.) undlader at stemme.

7. Udenrigsministeriet meddeler, at det som svar på polske henvendelser har erklæret, at den danske regering vil være rede til at træffe aftale om udlevering af den polske MIG-15 jetjager, der den 5. marts landede på Bornholm, såfremt undersøgelsen viser, at indflyvningen over dansk område ikke har haft krænkelse af dansk territorium til formål. Spørgsmålet om pilotens stilling som politisk flygtning vil ligeledes afhænge af undersøgelsens forløb.

Den første af dommene over de demonstrerende soldater lyder på 6 måneders fængsel for mytteri og gentagne lydighedsnægtelser.

9. Kommandør Pontoppidan oplyser, at

den danske flåde i løbet af de kommende 2 år vil blive forøget med 4 eskortefartøjer, 4 minestrygere og 6 motortorpedobåde, alle nybygninger med helt moderne materiel. Hvis de bevilgende myndigheder vil, er den danske flåde om 5 år oppe på 9 ubåde, 6 store jagere, 24 motortorpedobåde plus flere andre typer krigsskibe.

I en tale i Flensborg angriber fhv. statsminister Hedtoft tyskerne for at krænke Kiel-aftalen af 26. sept. 1949 mellem den slesvig-holstenske landsregering og den danske folkegruppe.

10. Det meddeles, at den amerikanske regering har tiltrådt den danske regerings forslag om anvendelsen af Færøernes andel i Danmarks Marshallmidler, og at der kan ventes fremsat lovforslag om oprettelse af et færøsk realkreditinstitut.

Forsvarsminister Harald Petersen fremsætter i folketinget forslag om at forlænge loven om en dansk besættelsesstyrke i Tyskland for et år.

Landstinget afslutter 1. behandling af grundlovsforslaget og forslag til tronfølgelov, efter at 21 medlemmer foruden de 6 partiordførere har haft ordet.

11. Den parlamentariske kommission afslutter sit arbejde.

13. Udenrigsministeriet meddeler, at den polske regering i en note af 9. marts har fornyet kravet om udlevering af det på Bornholm landede polske luftfartøj og fremsat forskellige for den danske regering krænkende insinuationer. Udenrigsministeriet har tilbagevist disse insinuationer og fremhævet, at den polske regering må affinde sig med at undvære luftfartøjet, så længe undersøgelsen står på. Undersøgelsen er imidlertid nu så vidt fremskreden, at det kan betragtes som overvejende sandsynligt, at piloten anerkendes som politisk flygtning, og udenrigsministeriet vil derfor være rede til den 15. marts at optage forhandlinger om flyvemaskinens tilbagelevering.

Ved folketingets 2. behandling af forslaget om fremme af danske erhvervsinteresser vedtages det at forhøje maksimum for statens eksportkreditgaranti til 250 mill. kr.

14. I Reykjavik underskrives en vareudvekslingsaftale mellem Danmark og Island for perioden 15. marts 1953–14. marts 1954.

17. Ved folketingets 2. behandling af forslaget om ændring i færdselsloven og lov om motorkøretøjer – ophævelse af hastighedsgrænsen for motorkøretøjer – forkastes et ændringsforslag om at indføre fuldt stop ved indkørsel på hovedvej med 72 stemmer mod 32 (medlemmer af alle partier undtagen rf.), medens 6 s. undlader at stemme. Et andet forslag om at bevare en hastighedsgrænse, men sætte den op til 80 km i timen, forkastes med 76 stemmer mod 33; 4 stemmer ikke. Ved 3. behandling vedtages lovforslaget derefter med 95 stemmer mod 25 (medlemmer af s., v. og k.f.), medens 2 undlader at stemme.

18. Fra Washington meddeles, at den danske regering atter har protesteret mod kvotabestemmelserne for import af mejeriprodukter.

Nationalbankdirektør Svend Nielsen peger på ønskeligheden af, at staten i højere grad lægger sin finanspolitik an på at tilvejebringe et overskud, der dækker en væsentlig del af kapitaludgifterne, således at det bliver muligt at gennemføre et lavere og mere ensartet renteniveau.

19. I forsvarsministeriet underskrives en kontrakt med U.S.A. om bygning på danske værfter af 6 motortorpedobåde til Danmark som led i det amerikanske off-shore program. Kontrakten er på godt 5 mill. $.

Finansminister Thorkil Kristensen fremsætter i folketinget forslag om tillægsbevilling for 1952–53. Det samlede resultat for indeværende finansår bliver herefter driftsindtægter på 2798 mill. kr., driftsudgifter på 2793 mill. kr. og et overskud på driften på 5 mill. kr.

Folketinget vedtager ved 3. behandling forslaget om opførelse af et sindssygehospital i Glostrup m.m., efter at der ved 2. behandling er vedtaget ændringer, der betyder, at der til sindssygehospitaler i Aalborg, Viborg og Brønderslev bevilges indtil henholdsvis 15, 15 og 9.5 mill. kr. og til en børnepsykiatrisk afdeling ved sindssygehospitalet i Aarhus 3.5 mill. kr. Indenrigsministeren har lovet, at der først vil blive taget fat på arbejdet i Brønderslev.

20. Landstinget vedtager forslag til rigsdagsbeslutning om ratifikation af konventionen til beskyttelse af menneskerettigheder af 4/11 1950 samt lovforslagene om landvinding og udvidelse af eksportkreditgaranti, hvilke forslag hermed er færdige fra rigsdagen.

24. Under et officielt besøg i Luxembourg meddeler den danske gesandt i Bruxelles og Luxembourg, at den danske regering vil etablere en repræsentation ved det europæiske kul- og stålfællesskab.

Landstinget vedtager ved 3. behandling forslaget om opførelse af sindssygehospitaler, der hermed er færdigt fra rigsdagen.

25. Mellem v., k.f. og r.v. er opnået et forlig, hvorefter fodtøjsrabatkortene bortfalder, og tilskudet til mælke- og rugbrødsprisen nedsættes som foreslået af regeringen. Til gengæld forhøjes det beløb, der anvendes til skattelettelser og sociale foranstaltninger, til 130 mill. kr., der fordeler sig således (tallene i parentes er de af s. foreslåede): indkomstskatten 48 mill. kr. (80), børnetilskud 50 mill. kr. (54), alders- og invalideren tenydere 12 mill. kr. (12), sygekasserne 7 mill. kr. (7), enligt stillede mødre 5 mill. kr. (8), ophævelse af afgiften på fyldepenne, pencils, lædervarer og jagtpatroner 8 mill. kr. (8).

Landstinget vedtager ved 3. behandling enstemmigt forslag til lov om folkeafstemninger i 1953, der hermed er færdig fra rigsdagen.

26. Folketinget vedtager ved eneste behandling forslag til tronfølgelov, der er tilbagesendt fra landstinget med en formel ændring, med 133 stemmer; 7 k. undlader at stemme. Forslaget er hermed færdigt fra rigsdagen.

Folketinget vedtager med 114 stemmer – 7 stemmer ikke – forslag til lov om dyrs anvendelse ved biologisk forskning og sygdomsbekæmpelse, der hermed er færdigt fra rigsdagen.

Under folketingets 3. behandling af finanslovforslaget forkastes en dagsorden af Alfred Jensen (k.), der opfordrer forsvarsministeren til at foranledige, at der gives amnesti til de soldater, der har deltaget i protesterne mod tjenestetidsforlængelsen, med 132 stemmer mod 7 (k.). Finanslovforslaget, der omtrent viser balance, vedtages derefter med 123 stemmer mod 7 (k.), medens 10 (rf.) undlader at stemme.

Landstinget vedtager ved 3. behandling forslagene om sanering af Adelgade–Borgergade-kvarteret, ændring i lov om udenrigstjenesten, ændringer i menighedsrådsloven, forlængelse af vareforsyningslov og forlængelse af loven om en dansk besættelsesstyrke i Tyskland. Samtlige disse forslag er hermed færdige fra rigsdagen.

27. Folketinget vedtager ved 3. behandling forslaget om kontrol med radioaktive stoffer, som hermed er færdigt fra rigsdagen.

Ved 2. behandling af grundlovsforslaget vedtager landstinget med 40 stemmer mod 21 – 2 stemmer ikke – at ændre navnet „folketinget" til „rigsdagen". Et ændringsforslag, der giver $^2/_5$ af rigsdagens medlemmer adgang til at kræve, at 3. behandling af et lovforslag tidligst finder sted 12 søgnedage efter forslagets vedtagelse ved 2. behandling, vedtages enstemmigt.

Landstinget vedtager ved 3. behandling flg. lovforslag, der hermed er færdige fra rigsdagen: ændring i færdselslov og lov om motorkøretøjer (ophævelse af hastighedsgrænsen m.v.), for-

højelse af tilskudet til sygekasserne, nedsættelse af tilskudet til priserne på rugbrød og mælk, ferie med løn, forhøjelse af normalbidraget, forhøjelse af den særlige ydelse til alders- og invaliderentenydere og forhøjelse af post- og statsbanetakster.

Den socialdemokratiske rigsdagsgruppe henvender sig til statsministeren med anmodning om, at de 160 mill. kr., som Danmark i de kommende 20 år vil modtage som erstatning for udgifterne til de tyske flygtninge, anvendes til gavn for byggeriet og ungdommen.

28. Landstinget færdigbehandler flg. forslag, der er vedtaget af folketinget: udvidelse af antallet af dommere i højesteret, forlængelse af forbrugsafgiftslove og lov om tillægsafgift af motorkøretøjer, børnetilskud, udskrivning af indkomst- og formueskat, værneskat og tillægsindkomstskat for skatteåret 1953–54, ændring i lov om fælleskommunal udligningsfond, statens husholdningsråd, finanslov, erhvervsvejledning og folketingsvalglov.

Landstinget vedtager ved 3. behandling grundlovsforslaget med 61 stemmer mod 7 (6 v. og 1 k.); 1 v. og 1 k.f. stemmer ikke. I folketinget, hvor forslaget derefter kommer til eneste behandling, godkendes landstingets ændringer med undtagelse af navneforandringen til „rigsdagen", idet folketinget med 111 stemmer mod 22 (21 k.f. og 1 v.) påny indsætter „folketinget", hvorefter grundlovsforslaget vedtages med 129 stemmer mod 8 (7 k. og den konservative Hans Thyge Jacobsen); venstremændene Martin og Hans Conrad Koefoed undlader at stemme. Forslaget sendes derpå tilbage til landstinget, der med 46 stemmer mod 12 (k.f.) bøjer sig for folketingets afgørelse m.h.t. navnet og vedtager grundlovsforslaget med 58 stemmer mod 7 (6 v. og 1 k.), medens 2 undlader at stemme.

Rigsdagen opløses for folketingets vedkommende den 20. april og for landstingets vedkommende den 27. april.

Der foretages valg af landstingsvalgte landstingsmedlemmer. Der vælges 9 s., 6 v. (+1), 3 k.f. og 1 r.v. (÷1).